

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Důvěryhodná charita

Diplomová práce

Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obory: 7503T045 – Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury

Autor práce: **Bc. Eva Hejzmanová**
Vedoucí práce: PhDr. Stanislava Exnerová

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

The Trustworthy Charity

Master thesis

Study programme: N7504 – Teacher training for upper-secondary school
Study branches: 7503T045 – Teacher training for lower-secondary school. Subject -
Chics,
7504T243 – Teachers of Czech language (general education) for
elementary and secondary schools

Author: **Bc. Eva Hejmanová**
Supervisor: **PhDr. Stanislava Exnerová**

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Hejmanová**
Osobní číslo: **P15000644**
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**
Studijní obory: **Učitelství českého jazyka a literatury**
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: **Důvěryhodná charita**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je analyzovat termín charita a termíny úzce související v kontextu historickém a sociálním. Autorka vysvětlí také termín důvěryhodnost v souvislosti s pomocí druhému. V druhé části analyzuje z tohoto hlediska možnosti využití tématu v rámci RVP včetně mezipředmětových vztahů a nastíní možnosti uchopení tohoto tématu. Autorka bude při zpracování vycházet z analýzy odborné literatury. Při zpracování se bude držet metodických a organizačních pokynů vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

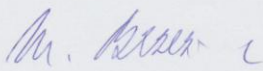
Seznam odborné literatury:

- BURDA, František. Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek. Ústí nad Orlicí: Oftis, c2014, 459 s. ISBN 978-80-7405-336-8
- MESSINA, Rosario. Dějiny charitativní činnosti. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 148 s. ISBN 80-7192-859-3.
- FRÍČ, Pavol. Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES. Vyd. 1. Praha: Agnes, 2001, 115 s. ISBN 80-902633-7-2.
- VÍT, Petr. Praktický právní průvodce pro neziskové organizace. První vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015, 157 stran. ISBN 978-80-247-5477-2.
- BOUKAL, Petr. Fundraising pro neziskové organizace. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 260 s. ISBN 978-80-247-4487-2.

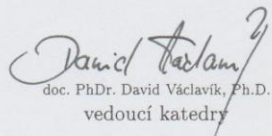
Vedoucí diplomové práce: PhDr. Stanislava Exnerová
Katedra filosofie

Datum zadání diplomové práce: 25. října 2015

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2017

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 15. prosince 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 6. září 2018

Podpis: Hájmanová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Stanislavě Exnerové za věnovaný čas, cenné rady a připomínky, vlídný přístup, ochotu a trpělivost při vedení této diplomové práce.

Největší dík patří mé rodině za podporu během psaní této práce a během celého studia.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá tématem Důvěryhodná charita. Práce začíná důvodem vzniku charitativního postoje. Následná kapitola je věnována historii pomoci druhým. Další kapitola se věnuje charitativním organizacím. Pozornost je dále kladena na prosociální chování a důvěru. Následující kapitola analyzuje kurikulární dokumenty. Poslední kapitola obsahuje modelové návrhy vyučovacích hodin a jejich využití při vyučování.

Klíčová slova

Prosociální chování, altruismus, důvěra, důvěryhodnost, dobročinnost, historie dobročinnosti, charita, Charita ČR, kurikulární dokumenty

Abstract

This diploma thesis deals with the topics of Trusted Charity. Work begins with a charitable attitude. The following chapter deals with the history of helping others. The next chapter is dedicated to charity organizations. Attention is also drawn to prosocial behavior and trust. The following chapter analyzes curriculum documents. The last chapter offers model suggestions of lessons and their use in teaching.

Keywords

Prosocial behavior, altruism, confidence, trustworthiness, charity, the history of charity, charity, Charita ČR, curricular documents

Obsah

1. Úvod	11
2. Důvod charitativního postoje	13
2.1. Sociální problém	13
2.2. Podmínky v České republice	15
2.3. Pojetí charity	24
2.3.1. Pravidla a etika pomoci	28
3. Historie pomoci druhým	33
3.1. Doba před naším letopočtem	33
3.2. Doba církevních otců	34
3.2.1. Organizace charitativní činnosti	36
3.3. Středověk	40
3.4. Renesance, baroko a osvícenství	42
3.5. 19. a 20. století	47
3.6. Historie dobročinnosti u nás	51
3.7. Organizace Charita ČR	54
4. Charitativní organizace	58
4.1. Aktéři pomoci	59
4.2. Druhy charitativních organizací	61
4.3. Získávání prostředků charitativních organizací	65
4.4. Rizika spojená s pomocí druhému	69
4.5. Dobročinnost Čechů	75
5. Prosociální chování	77
5.1. Biologické a evoluční základy prosociálního chování	81
5.2. Altruismus a dobročinnost	89
5.2.1. Efektivní altruismus	94
6. Důvěra	95
6.1. Definice důvěry	96

6.2.	Dimenze důvěry	99
6.3.	Důvěra z hlediska objektu	101
6.4.	Důvěryhodnost.....	103
7.	Kurikulární dokumenty	107
8.	Modelové vyučovací hodiny	116
8.1.	1. vyučovací hodina.....	116
8.2.	2. vyučovací hodina.....	121
8.3.	3. vyučovací hodina.....	127
8.4.	4. vyučovací hodina.....	133
8.5.	5. vyučovací hodina.....	138
8.6.	6. vyučovací hodina.....	142
8.7.	Využití vyučovacích hodin	145
9.	Závěr.....	147
10.	Seznam použitých zdrojů	153
11.	Přílohy	160
11.1.	Příloha A	160
11.2.	Příloha B	162
11.3.	Příloha C	163

1. Úvod

Celý náš život probíhá ve vzájemném působení s druhými lidmi. Dovolím si tvrdit, že nikdo není netečný k lidem okolo sebe. Není se proto čemu divit, že každý z nás přichází různými způsoby do kontaktu s charitou. V této chvíli mám na mysli její širší význam, který zahrnuje pomoc druhému člověku, naši solidaritu a dobročinnost. Užší význam tohoto pojmu se dříve vztahoval pouze ke křesťanství. Pro dnešní dobu je příznačný tedy její širší význam. Pomoc druhému je naší součástí, i když si to zrovna neuvědomujeme. Má spoustu možností projevu. Může začínat úsměvem pro rozradostnění dne jinému člověku, jindy se postačí zajímat se o druhé a projevovat solidárnost s jejich příběhy nebo naopak mlčet a sdílet trápení druhých. Pomoci můžeme i slovní radou či vlastní aktivní činností, třeba pomoci mamince s kočárkem do autobusu. Své konání dobra můžeme konat prostřednictvím organizací, které se zabývají zlepšením podmínek potřebných lidí. Když se kolem sebe pořádně rozhlédneme, máme spoustu možností pomáhat.

Někdo by mohl namítnout, proč by se měl zabývat charitou. Proč věnovat svůj čas, energii a prostředky někomu, kdo je neznámý a ke komu nemá žádný vztah? Proč by měl být na úkor někoho omezován? Otázky lze ale položit i obráceně. Proč se nezabývat charitou? Proč neudělat pro někoho něco dobrého? Proč nezlepšit situaci někomu jinému? Vždyť právě pomáhání je pravé projevem našeho lidství. Přestože jsme každý jiný, jedna věc nás spojuje - solidarita s ostatními. Dejte najevo, že se umíte do druhého vcítit, ostatní podporujete a nejste lhostejný k životu druhých lidí. Sami ze sebe pak budete mít radost a ve svých očích se budete cenit mnohem více.

Cílem této práce je uchopení pojmu charity v širším slova smyslu a hlavně jeho významu v historickém a sociálním kontextu. Teoretická část je následně využívána v modelových vyučovacích hodinách, které se věnují základním pojmům, pomoci druhým, charitativním organizacím, důvěryhodnosti organizacím a filantropii.

Je potřeba vést žáky ke vnímání problémů ve společnosti, jejich analýze a možnostech poskytnout řešení. Pomoc druhým je tím pravým tématem. Měli bychom v mladých lidech podporovat konání dobra a lidumilnost. Taky bychom jim měli poskytnout poznatky a dovednosti, jak se v pomoci druhým orientovat. Modelové vyučovací hodiny jsem spojila v projektové vyučování. Myslím si, že tento velký celek a aktivizace žáků má mnohem větší a lepší dopad na prosociální vnímání žáků. Tím ale nechci vůbec říct, že by se po skončení projektu nemělo k tématu vůbec vracet.

U své diplomové práce nejsem schopna přesně od sebe oddělit teoretickou a praktickou část, protože se prolínají. Práce začíná kapitolou o vzniku charitativního postoje, vymezením sociálního problému, bez kterého by charita nejspíše neexistovala, a nastíněním podmínek v České republice. Další část je věnována historii pomoci druhým v evropském kontextu, v kontextu dějin naší země a také se zmiňuji o organizaci Charita ČR, která patří právě pod církve. Další kapitolou je charakteristika charitativních organizací, vymezení jejich druhů, možností získávání prostředků a také podávám přehled o dobročinnosti Čechů. Následující část je věnována prosociálnímu chování, jeho biologickým a evolučním základům, altruismu a dobročinnosti. Následuje kapitola o důvěře, její definici, dimenzích a důvěryhodnosti. Kapitola kurikulární dokumenty mapuje závazné listiny našeho školství. V předposlední kapitole jsou představeny jednotlivé vyučovací hodiny. Ty jsou zpracovány na základě předchozí kapitoly.

2. Důvod charitativního postoje

2.1. Sociální problém

Kdyby neexistoval sociální problém, neexistovala by ani charitativní činnost. Nejvýznamnějším sociálním problémem je chudoba. Je patrná již od počátku psaní našich dějin a je palčivým a diskutovatelným problémem i dnešní doby.

V každé době společnosti se vyskytují určité formy chudoby. Chudoba je „sociální jev běžně považovaný za sociální problém“¹. Vždy se jedná o podprůměrné podmínky života, které mají závažné individuální i společenské důsledky pro daného jednotlivce. Na hranice chudoby lze pohlížet z různých hledisek.

Prvním hlediskem je chudoba jako absolutní nebo relativní. Absolutní byla původně určena prostředky, které dovolují holé přežití, tzv. uspokojení základních potřeb člověka. Mezi uspokojování základních potřeb patří dostatek potravin, pitná voda, ošacení, bydlení a základní zdravotní péče. Relativní chudoba je dána vzdáleností od společenského standardu. Což znamená, že člověk sice je schopen uspokojit své základní potřeby, ale cítí se vyloučen ze společnosti pro své nevlastnění majetku.

Další hledisko odráží chudobu sledováním příjmů. Kromě příjmů se sleduje spotřeba, bydlení, práce, kulturní aktivity, zdraví.

---

¹ VEČERNÍK, Jiří. Sociologická encyklopedie. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Chudoba>

Na chudobu se lze dívat jak subjektivně, tak objektivně. Zatímco objektivní pohled je pro všechny stejný, subjektivní vychází z přesvědčení, že „*pouze jedinec sám je nejlepším soudcem svých potřeb.*“²

Církev definuje chudého jedince jako někoho, komu něco chybí – peníze, tělesné zdraví, a je tedy hoden soucitu a milosrdenství.

Na chudobu se jinak dívá v Evropě a jinak v rozvojových zemích. Kromě ekonomického faktoru se přihlíží i k úrovni vzdělání, zdravotní péči a sociálnímu rysu. Pro mezinárodní pomoc jsou důležité čtyři faktory, které určují koncept globální chudoby. Jsou jimi geografické podmínky, kultura, ekonomické poměry a politiky, způsob vládnutí a politika potírání chudoby. Nejpotřebnější země, jež potřebují mezinárodní pomoc, se potýkají s pastí konfliktu, přírodních zdrojů, zeměpisné polohy a s pastí špatného vládnutí.³

Sociální problém nastává i v důsledku neštěstí přírodní povahy nebo způsobeném člověkem. Tyto katastrofy mají za následek určité změny a ve větším měřítku se dotýkají lidí, jedná se tedy o neštěstí s přívlastkem humanitární. Následkem takovýchto pohrom je ztráta na životech, obživy a obydlí, zranění, hlad, migrace. Vždy záleží na tom, jestli si lidé mohou pomoci sami, zda postačí pomoc vlády nebo jestli je nutné o pomoc požádat mezinárodní společenství.

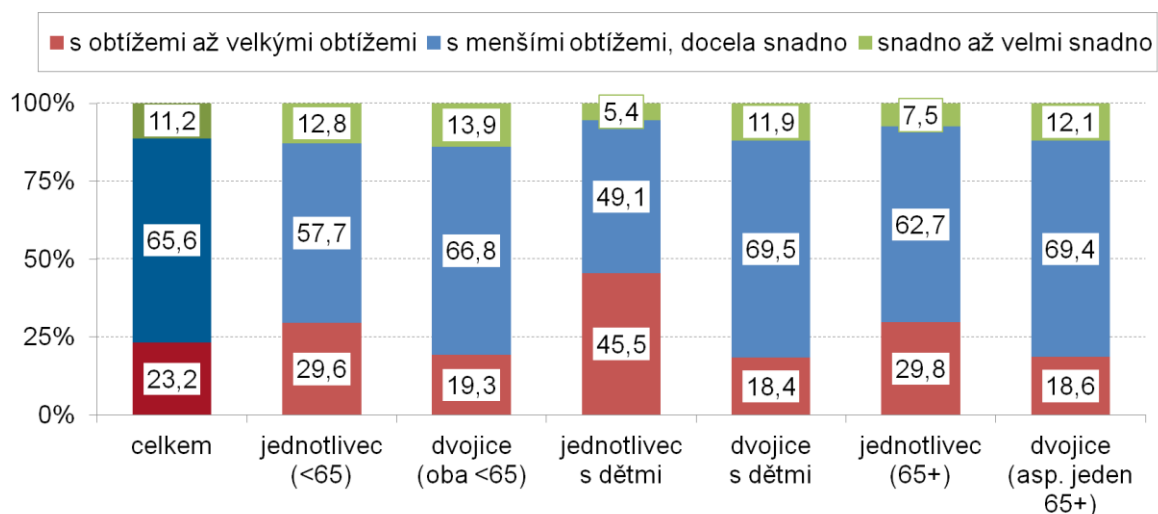
² VEČERNÍK, Jiří. Sociologická encyklopedie. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Chudoba>

³ PRINCOVÁ, Květoslava. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6. S. 13.

2.2. Podmínky v České republice

Příjmová situace

Český statistický úřad na svých internetových stránkách uveřejnil šetření Životní podmínky 2017.⁴ Toto šetření probíhá již od roku 2005. Životní podmínky domácností, i jejich příjmová a sociální situace, se zjišťují v každém státě Evropské unie a v několika dalších zemích (Švýcarsko, Norsko, Turecko, Makedonie, Srbsko a na Islandu) u vybraných domácností se sleduje věk vybraných členů, rodinný stav, ekonomická aktivita, zdravotní stav a finanční příjem. Každý rok je šetření zaměřeno na jednu oblast související se životními podmínkami. Loňský rok 2017 se zabýval finanční zátěží domácnosti, výdaji za zdravotní péči a též finančními situacemi v oblasti zadlužení a měsíčních úspor. Výsledky jsou sice z šetření loňského roku, ale fakticky odrážejí situaci za rok 2016. Z výsledků šetření vyplývá, jak dokazuje graf č. 1, že skoro každá neúplná rodina s dětmi vychází s příjmy s obtížemi. Další ohroženou skupinou jsou domácnosti, jejichž členem je osoba starší šedesáti pěti let.

Graf 1: Jak domácnosti vycházely se svými příjmy podle složení domácnosti, 2017

⁴ BÁČOVÁ, Petra. Příjmová chudoba ohrožuje 9,1 % Čechů: Životní podmínky 2017. Český statistický úřad [online]. 10. dubna 2018 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>

Příjmová chudoba je pojem, jenž definuje nejnižší výši příjmu, která je považována v určité zemi ještě za dostatečnou. V roce 2017 hranice ohrožení činila 11 195Kč za měsíc pro jednotlivce. Vzhledem k předchozímu roku se zvýšila o 500Kč za měsíc. V následující tabulce č. 1 jsou uvedeny hranice pro jednotlivé typy domácností.

Jednotlivec	11 195 Kč
Dvě dospělé osoby	16 792 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	14 553 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	22 389 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	20 150 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	23 509 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	31 345 Kč

Tabulka 1: Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou pro vybrané složení domácnosti v roce 2017

Dlouhodobě se pohybuje podíl osob ohrožených příjmovou chudobou mezi devíti a deseti procenty. V loňském roce se přiblížila ke spodní hranici.

Druhý faktor, který byl sledován, je míra materiální deprivace. Materiální deprivace znamená, že si domácnosti nemohou dopřát čtyři z devíti nabízených položek. Dlouhodobě se v České republice pohybuje mezi šesti a sedmi procenty, od roku 2014 postupně klesá. V loňském roce se míra materiální deprivace dostala na necelá čtyři procenta. Následující tabulka č. 2 poukazuje na vybraných devět položek a zobrazuje procenta domácností, které si danou položku nemohou dovolit.

Podíl osob v domácnostech, které si nemohou danou položku dovolit	
Neočekávaný výdaj ve výši 10 200 Kč	28,1 %
Týdenní dovolená	25,0 %
Automobil	7,4 %
Jíst maso obden	7,1 %
Platit včas různé pravidelné platby a splátky	3,2 %
Dostatečně vytápěný byt	3,1 %
Pračka	0,2 %
Barevný televizor	0,1 %
Telefon	0,1 %

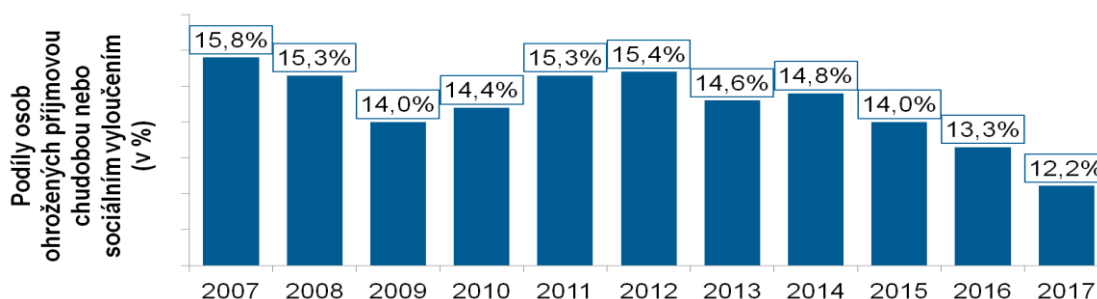
Tabulka 2: Podíl osob v domácnostech, které si nemohou danou položku z finančních důvodů dovolit, 2017

Tabulka dokládá, že necelé třetina domácností se dostane do problémů neočekávanými výdaji a každá čtvrtá domácnost si nemůže dovolit týdenní dovolenou. Naopak téměř každá domácnost si může dovolit telefon, barevný televizor a pračku.

Při spojení obou zjišťovaných hodnot je patrné, že nejohroženější skupinou jsou domácnosti jednoho dospělého s dětmi. Každý třetí je ohrožený příjmovou chudobou a každý desátý je materiálně deprimovaný. Mezi další ohroženou skupinu patří jednotlivci starší šedesáti pěti let, převážně ženy. Jakmile se v domácnostech objevují dva dospělí jedinci, riziko ohrožení se výrazně snižuje.

Graf č. 2 ukazuje, kolik procent osob je ohroženo sociálním vyloučením. Mezi ukazatele sociálního vyloučení patří ohrožení příjmovou chudobou, materiální deprivace a nízká pracovní intenzita.

Graf 2: Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením v ČR za poslední období

Graf ukazuje, že oproti předchozímu roku klesla míra zhruba o jedno procento. V porovnání s ostatními lety je na nejnižším procentním bodě.

V otázce zdravotní péče šetření Českého statistického úřadu ukázalo, že devadesát procent domácností se týká zdravotní ošetření či léky. Pro zhruba deset procent domácností znamená výdaj za léky, ať již předepsané nebo volně dostupné, zatížení. Z šetření vyplynulo, že dvě třetiny domácností nepocítují žádnou finanční přítěž při návštěvě praktického lékaře nebo specialisty. Naopak až pro polovinu domácností představuje zátěž péče u dentisty.

Necelých devadesát procent domácností vlastní bankovní účet. Čím vyšší příjem domácnost má, tím snadněji ušetří určitý finanční obnos. Nejvíce tak ušetří domácnosti, ve kterých se vyskytují dva dospělí členové. Výsledek šetření udává necelých sedmdesát procent domácností. Právý opak tvoří domácnosti jednotlivců. Každá druhá taková domácnost není schopna nic ušetřit. Odlišná situace nastává u domácností, které jsou zatíženy nějakým úvěrem na bydlení (hypotéka, úvěr ze stavebního spoření). Zadlužení v oblasti bydlení se dotýká většiny typů domácností.

Bydlení

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 zaznamenalo, že zhruba dvě stě tisíc lidí žije v různých zařízeních. Ženy převažují v klášterech a konventech⁵ a domech pro seniory, muži naopak v ubytovnách a ve věznicích. Vyrovnaně se obě pohlaví nacházejí v ústavech sociální péče, studentských kolejích a zařízeních pro děti a mládež. Celkem osm a půl tisíce osob uvedlo, že tvoří v zařízeních domácnost. Více jak polovina těchto osob označila své bydlení v ubytovnách. Necelých třináct procent zaškrtnulo azylové domy pro osoby v tíživých životních situacích. Ve zmíněných zařízeních byly stejně zastoupeny manželské páry a rodiny osamělých matek. Ostatní lidé uvedli, že bydlí jako jednotlivci a to nejčastěji v domech pro seniory a v ubytovnách. V roce 2011 bydlelo v zařízení pro seniory třicet pět tisíc lidí. Převažující věková hranice činila osmdesát let. Necelých třicet tisíc osob zaškrtnulo místo obvyklého pobytu ubytovnu. Z hlediska věku převažují produktivní osoby. Z hlediska ekonomické aktivity převažují lidé ekonomicky aktivní. Oproti celkové populaci bydlí v ubytovnách více nezaměstnaných lidí, ale méně ekonomicky neaktivních.⁶

Ze statistiky vyplynulo, že k 26. březnu 2011 mělo třicet dva tisíc lidí bydliště v domech mimo byty. Nejčastěji to byly provozní budovy, obytné domy a obecní úřady. Zhruba třetina těchto osob byla pracující, stejný podíl osob ekonomickou aktivitu neuvedl.⁷

---

⁵ označení církevní komunity

⁶ Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Osoby bydlící v zařízeních. Český statistický úřad [online]. 08.04.2014 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a04.pdf/5ed9a725-1bdd-4553-8cf4-c89c05819c92?version=1.0>

⁷ Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Osoby bydlící v zařízeních. Český statistický úřad [online]. 08.04.2014 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a05.pdf/cb05976a-c677-41b7-b540-3b3528484380?version=1.0>

Další zjišťovanou skupinou se stali bezdomovci. V roce 2011 došlo vůbec poprvé v historii k jejich sčítání. Bezdomovci byli definováni jako „*osoby primárně bez domova, žijící na ulici.*“⁸ Sdružení azylových domů a Asociace poskytovatelů sociálních služeb byly hlavní organizace pomáhající při sčítání lidí bez domova. Avšak samotný součet neodráží zcela přesný počet. Je to dáno tím, že spočtení byli pouze ti, kteří navštěvovali výše uvedené organizace. Obě dvě organizace se podílejí na chodu azylových domů, domů na půli cesty, noclehárny a nízkoprahových denních center. Celkem bylo napočítáno přes jedenáct tisíc bezdomovců. Nejméně lidí bylo zastoupeno ve věkové hranici do devíti let a nad šedesát pět let, mezi dvaceti a padesáti roky byly desetileté skupiny vyrovnány. Z hlediska pohlaví převažují muži. Z výzkumu vyplynulo, že i tyto osoby, téměř třicet procent, jsou ekonomicky aktivní. Souvisí to s navštěvovanými zařízeními, která vyžadují minimální finanční příspěvek. Ze zjištěných informací se dá usuzovat, že se dané osoby snaží svou situaci řešit. Nejpočetnější skupinu bezdomovců podle úrovně dosaženého vzdělání tvořili lidé s ukončením středním vzděláním bez maturity.⁹

O dva roky později ministerstvo práce a sociálních věcí uveřejnilo odhad, že v naší republice žije přibližně třicet tisíc lidí bez přístřeší domova. Mezi ohrožené skupiny patří mladí lidé opouštějící dětské domovy, ženy, zdravotně postižení, osaměle žijící senioři. Až sto tisíc lidí je ohroženo potenciálním bezdomovectvím.¹⁰

---

⁸ Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Osoby bydlící v zařízeních. Český statistický úřad [online]. 08.04.2014 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a06.pdf/85d79f99-1030-41b1-a23f-96f7ede3c48f?version=1.0>

⁹ Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Osoby bydlící v zařízeních. Český statistický úřad [online]. 08.04.2014 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a06.pdf/85d79f99-1030-41b1-a23f-96f7ede3c48f?version=1.0>

¹⁰ FILIPOVÁ, Štěpánka. Bezdomovectvím je ohroženo až sto tisíc lidí v ČR. Vláda poprvé v historii přijala plán, který má pomoci. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2013 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/16192/TZ_100913a.pdf

Před třemi lety hovořilo ministerstvo práce a sociálních věcí o necelých sedmdesáti tisících lidí bez přístřeší. Počítalo do nich i lidi přebývající v bytovných nebo azylových domech. ¹¹

Zdravotně postižení

V roce 2013 bylo Českým statistickým úřadem realizováno šetření o zdravotně postižených osobách. Zjišťování proběhlo za spolupráce Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Z výsledků vyplynulo, že z celkové populace České republiky je 1 077 673 občanů zdravotně postižených. Zdravotně postižení byli definováni jako „osoby, jejichž tělesné, smyslové a/nebo duševní schopnosti či duševní zdraví jsou odlišné od typického stavu a lze oprávněně předpokládat, že tento stav trvá déle než 1 rok. Odlišnost od typického stavu musí být takového druhu či rozsahu, že obvykle způsobuje omezení nebo faktické znemožnění společenského uplatnění dané osoby.“¹² Největší skupinu zdravotně postižených zastupují lidé s vícenásobným postižením, celkem 573 756. Druhé místo patří skupině s vnitřním postižením s počtem 209 865 osob. Třetí velmi početnou kategorií s množstvím 169 362 jsou lidé s tělesným postižením. Duševním postižením je zasáhnuto bezmála padesát tisíc lidí. Třicet šest tisíc osob je s mentálním postižením. Skupiny zrakově a sluchově postižených reprezentují necelých třicet tisíc osob, přičemž převažuje zrakové postižení. ¹³ Dle míry postižení

---

¹¹ VYROUBALOVÁ, Martina. Až pětina bezdomovců ještě není 30 let. Tíží je dluhy, chybí sociální byty. IDNES.cz [online]. 2018 [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/bezdomovci-mladi-lide-socialni-znevychodneni-f3f/domaci.aspx?c=A180222_150302_domaci_mav

¹² Výběrové šetření zdravotně postižených osob - 2013. Český statistický úřad [online]. 2014, 30.4.2014 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543019/k3_260006-14_1.pdf/4384f318-fcae-4a20-941c-33f10d5a6324?version=1.0

¹³ Výběrové šetření zdravotně postižených osob - 2013. Český statistický úřad [online]. 2014, 30.4.2014 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z:

se v České republice nejvíce vyskytují lidé se středně těžkým postižením. Nejčastější příčinou postižení je nemoc, poté následuje vrozené postižení a stařecká polymorbidita¹⁴, úraz. Postižení limituje osoby v pohybu, orientaci, sebeobsluze, příjmu informací, komunikačních schopnostech, stravovacích možnostech, způsobilosti k právním úkonům, při vedení domácnosti.

Z hlediska pohlaví převažují ženy. Věková kategorie byla rozdělena do šesti skupin. Do čtrnácti let bylo zdravotně postižených 64 307 dětí, od patnácti do dvaceti devíti let 65 143 osob, další skupinou byli lidé do čtyřiceti čtyř let a tvořili 109 947 jedinců z celkové populace. Následuje skupina do věku padesáti devíti let s počtem 206 891 postižených. Nejvyšší počet, 333 211, patřil kategorii do sedmdesáti čtyř let a druhé nejvyšší množství zdravotně postižených osob, celkem 298 174, zaujímají lidé nad sedmdesát pět let.¹⁵

Nejvíce postižených bydlí ve standardním a v bezbariérovém bytě. Významný počet postižených, tj. 68 859, obývá lůžko v zařízeních sociální péče. Byt ve specializovaném domě využívá necelých osmnáct tisíc postižených. Podporované bydlení používá celkem 56 osob. Bez domova se nachází 721 postižených osob.¹⁶

---

https://www.czso.cz/documents/10180/20543019/k3_260006-14_1.pdf/4384f318-fcae-4a20-941c-33f10d5a6324?version=1.0

¹⁴ Přítomnost několika chorob současně.

¹⁵ Výběrové šetření zdravotně postižených osob - 2013. *Český statistický úřad* [online]. 2014, 30.4.2014 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543019/k3_260006-14_1.pdf/4384f318-fcae-4a20-941c-33f10d5a6324?version=1.0

¹⁶ Výběrové šetření zdravotně postižených osob - 2013. *Český statistický úřad* [online]. 2014, 30.4.2014 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543019/k3_260006-14_1.pdf/4384f318-fcae-4a20-941c-33f10d5a6324?version=1.0

Vzhledem k celosvětovému vědecko-technickému a společenskému rozvoji jsou kladeny vyšší nároky na komplexní znalosti a dovednosti. Vzdělání obyvatelstva je faktor, který ovlivňuje ekonomickou, kulturní a sociální úroveň společnosti. Z šetření je patrné, že necelých sedmdesát pět procent má vzdělání v rozmezí tří stupňů a to buď základní, střední bez maturity nebo střední s maturitou. Největší podíl zaujímá základní vzdělání. U vrozeného postižení získávají lidé nižší stupeň vzdělání než u získaného postižení.

Pro všechny osoby v produktivním věku je důležitá ekonomická aktivita. Postižení jsou hodně ovlivněni mírou svého postižení, tudíž mají značně ztížené možnosti zapojení se do pracovního procesu. Podmínky jejich práce jsou ustanoveny v řadě vládních dokumentů, avšak mnohem důležitější je jejich respektování ze strany zaměstnavatelů.

Výzkum Charity ČR

V září roku 2017 uveřejnila Charita České republiky zprávu¹⁷, v níž podává zprávu o situaci mladých lidí v naší zemi. Zpráva byla zpracována na základě dotazníkového šetření mezi sociálními pracovníky Charity ČR. Průzkum probíhal v dubnu minulého roku a zúčastnilo se ho 85 sociálních pracovníků.

Mezi nejpalčivější problémy byla zařazena předluženost, podmínky na trhu práce a omezená dostupnost bydlení. Předluženost je závažný fenomén v oblasti chudoby. V roce 2016 byla soudní exekuce uvalena na 834 000 osob. Do tohoto čísla spadá 0,3 % osob do 18 let a zhruba 6 % jedinců do 27 let. To je důvod, proč se zhoršuje přístup k zaměstnání a k bydlení.

---

¹⁷ Caritas CARES. *Zpráva o situaci v České republice: Chudoba a sociální vyloučení mladých lidí* [online]. Září 2017, [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/res/archive/024/002700.pdf?seek=1521471137>

Velkému znevýhodnění jsou vystaveny matky samoživitelky, lidé odcházející ze zařízení ústavní péče, drogově závislí, lidé ze sociálních vyloučených lokalit a zdravotně postižení. Velkou překážkou je nedostatek pracovních příležitostí, jež jsou obtížně spojitelné s péčí o dítě, chybějící návyky a nízké vzdělání. I přes to, že stát poskytuje podporu (podpora v nezaměstnanosti, příspěvek na bydlení, přídavek na dítě, příspěvek na péči), dostávají se někteří lidé do nezáviděníhodné situace. Po překonání formálních bariér a zdoluhavých administrativních procesů lze na tyto pomoci dosáhnout. Systém pomoci v hmotné nouzi je dostačující. Avšak ve chvíli, kdy příjemce pomoci začne pracovat, musí prvních 45 dní překlenout bez jakékoli pomoci. To je jeden z důvodů, proč jsou někteří jedinci demotivováni k nástupu do práce. Dalším demotivujícím faktorem je výpočet dávek. Pokud rodiče mladého člověka nepracují a on také ne, dostávají větší příspěvek. Jakmile by se změnila příjmová situace rodiny, zmenšil by se i finanční příspěvek. Tenhle stav věci demotivuje mladé lidi z rodin pobírajících sociální dávky k práci, protože pravděpodobně budou pracovat za nižší mzdu/plat, a tak se nezlepší situace rodiny, ani jeho samotného.

Ani podmínky na trhu práce nejsou pro mladé lidi ideální. Největšími problémy jsou nízká kvalita vzdělání a nedostatek pracovních zkušeností. Další potíží je skloubení práce s péčí o dítě. Zatímco mladí lidé trpí nedostatkem pracovních zkušeností, postarší lidé mají největší deficit právě věkový. Pokud přijdou o práci, je na ně hleděno jako na neproduktivní osobnosti s pomalým pracovním tempem. Obě dvě skupiny lidí jsou rizikové.

2.3. Pojetí charity

Charita a z ní vycházející charitativní postoj a charitativní činnost člověka, z něhož později vychází sociální práce, má hluboké kořeny v dějinách lásky k bližnímu a zdravotní péče v Evropě. Neoddělitelně patří k církvi a jejím dějinám.

Církev prezentuje své poslání skrze pomoc chudým a potřebným. Milosrdenství jedince otvírá cestu na věřícího na věčnost.¹⁸

I přes to, že nám církev může být v běžném životě vzdálená, nesmíme zapomínat, že patří mezi kořeny naší evropské civilizace a velmi je ovlivnila. Proto se pojem charita, dříve výlučně spjatý s církví, postupně desakralizoval a nyní má podstatně širší pojem. Zahrnuje pod sebe veškerou dobročinnost.

Konat pomoc je v podstatě záslužná činnost. Avšak ne vždy dobře míněný prostředek pomůže tam, kde je to potřeba. Již některé projekty, které se realizují se získaných peněz, ve svém důsledku nemusejí být přínosné. Příkladem je vybudování mrazírny v severní Keni pro vytvoření tamních pracovních míst, avšak po dostavění se ukázalo, že pro provoz je potřeba takového množství energie, které v dané oblasti není možné. Další nepodařenou akcí byla osvětová hra o nemoci AIDS v jižní Africe. Prostředky byly použity na herecké představení, herec a personál, avšak samotný dopad hry byl velmi nízký kvůli nízké návštěvnosti a nepřesným informacím.

Není ničím výjimečným, že některé rozvojové země prodávají potravinové dary. Příkladem je Kongo nebo ostrov Mauritius. Podobně se zachází i s peněžitými dary. Namísto opravdové pomoci končí pomoc u vládnoucí vrstvy.

Afrika před kolonizací nebyla národním státem. Vedle sebe žily kmeny, jenž některé byly v nepřátelství. Po příchodu Evropanů byly kmeny násilně spojeny do kolonií. Po evropském zavrnutí kolonialismu Evropané odešli a zanechali po sobě umělé národní státy. Z kolonizátorů se stali dobrodinci a do Afriky putovala finanční pomoc. Pomoc od Evropy zničila tamní soukromý průmysl. Namísto, aby Evropa nechala Afriku vyvíjet se podle její možnosti, tlačí ji k obrazu svému. Podporované země si velmi rychle zvykají na pomoc odjinud a jejich průmysl a zemědělství klesá. Lidé nemají motivaci k vlastní aktivitě, pokud jim je všechno servírováno

---

¹⁸ BURDA, František: *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. Ústí nad Orlicí: Oftis, C2014. ISBN 978-80-7405-336-8.

na stříbrném podnose. Velkou pomocí je dle mého názoru oblast zdravotnictví a podpora v postavení tamních lidí na vlastní nohy. V přeneseném slova smyslu je mnohem lepší a efektivnější naučit někoho rybaření, než za něj ryby ulovit a věnovat mu je.

Charita byla využívána i v rámci politiky. Demonstrativní ukázkou je Somálsko. Tamější vláda Siada Barreho byla podporována italskou Socialistickou stranou. Rozvojová pomoc končila ve zbraních a vojenských poradcích. Místo potřebných lidí se finanční prostředky využily v korupci a byrokracii. Jiným příkladem je cenová regulace zemědělské produkce v Mozambiku v 70. letech minulého století. I zde stála politika za poklesem i přes dostatek zdrojů. Zahraniční pomoc podporující různé vlády rozvojových zemí nemotivuje dané vlády k reformaci, naopak je spíše zavazuje ke státní kontrole a politizaci.

Ani církve není zcela bez poskvrny. O Matce Tereze je v práci zmiňováno o několik stran dále. Další velkou kauzou byly Magdaleniny prádelny. Ty byly prezentovány jako azylové pro matky a ženy, jež potřebovaly pomoc. Postupem času byly přijímány ženy s fyzickým a mentálním postižením, problémové, zneužívané a krásné. Domy sloužily opravdu jako prádelny, avšak panovala v nich ohromná krutost, která se tajila. Ženy žily v podstatě v otroctví, protože za svou práci nedostávaly žádnou mzdu. Sama církve nastavovala ceny za prádelní služby, a tak se staly prádelny velmi výnosné. Není sporu o tom, že o podmínkách v prádelnách věděla jak církve, tak stát.

Jiné pojetí charity se týká i uprchlíků. Zatímco se konají sbírky na usnadnění jejich situace, některé přímé zkušenosti se s ideálem rozcházejí. Článek *Neuvěřitelné. Nepomáhat!*¹⁹ ukazuje, jak někteří uprchlíci odmítají obyčejné potraviny a prostředky. Jasně říkají, že chtějí luxusnější věci. Jejich představa následného života je putování

---

¹⁹ ČESKOAKTUÁLNĚ. *Neuvěřitelné. Nepomáhat!* [online]. [cit. 2018-08-28]. Dostupné z: <https://ceskoaktualne.cz/2018/08/blog/neuveritelne-nepomahat/>

po zemích s cílem vysávat sociální a jiné dávky, dokud to půjde. Je až zarážející, jak perfektně někteří z nich mají zmapované země a jejich systémy.

Opakem jsou samozřejmě ty charitativní akce, které opravdu pomáhají. A je jich mnohem více než těch negativních. Hezký příklad je Fair trade. Lidé zapojeni do tohoto programu dostanou možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek. Za své produkty dostanou spravedlivě zapláceno. Cena pokrývá náklady na produkci a na důstojný život celé rodiny. Pěstují s ohledem na životní prostředí bez použití preventivních chemikálií. Certifikovaná družstva dostávají prémii, kterou mohou vložit do vzdělání, zdravotní péče nebo do produkce. Postavení žen a mužů je rovnoprávné stejně jako migrantů či národnostní menšiny. Každý tak má zaručenou ekonomickou nezávislost. Další výhodou je demokratický princip. Kdokoliv se může vyjádřit k premiím či vykonávat vedoucí funkce. Pěstitel přesně ví, kolik peněz obdrží za své produkty. To mu dává možnost plánovat svou a rodinnou budoucnost. Další vhodnou pomocí je darování skutečného dárku, jenž podporuje organizace Člověk v tísni. Pomoc lze směřovat do naší vlasti a dále na vodu, zdraví, vzdělání a obživu v rozvojových zemích. Zakoupením daného dárku se pomoc dostane tam, kde je skutečně potřebná. Důkazem jsou příběhy a videa, která jsou na stránkách zveřejňována.

Charita je dobrá věc v případě, že se o dané konkrétní pomoci přemýšlí. Zvažují se příčiny, průběh a následky. Bezmyšlenkovitá akce nemusí být vždy dobrou pomocí.

2.3.1. Pravidla a etika pomoci

Etický kodex obsahuje celkem deset pravidel. Část je odvozena z principů Červeného kříže, další část klade důraz na odpovědnost, participaci a udržitelnost. Květoslava Princová²⁰ je ve své knize vymezuje následovně.

Prioritu mají vždy humanitární potřeby. Princip humanity je totožný s prvním principem Červeného kříže a kulturně vychází z křesťanských tradic. Ve volném výkladu znamená, že je povinnost poskytovat pomoc tam, kde je to potřeba.

Priority pomoci jsou stanovovány na základě potřeb. Veškerá pomoc má být poskytována bez ohledu na rasu, náboženství či národnost. Jedná se o spravedlivý a rovný přístup.

Třetí ustanovení zní, že pomoc nesmí být zneužita k podpoře politického nebo náboženského názoru. Tento bod je těžké splňovat v oblastech, kde probíhá konflikt.

Další bod se zasahuje o to, abychom se nestali nástrojem vládní zahraniční politiky. Aktuálně se tento bod vztahuje na spolupráci s armádou. Příjemci pomoci nerozlišují, jakými jednotkami je jim poskytována pomoc. Nastalá situace pro ně znamená, že pomoc podávají ozbrojené jednotky a ne humanitární či rozvojová pomoc zastoupena mezinárodní organizací. Velmi lehce může dojít k situaci, kdy nevládní organizace místo pokrývání opravdových potřeb a změny vládní politiky přistupuje na politicky ovlivněné nabídky vlády, aby mohla nadále existovat a zaměstnala své lidi.

Následným bodem je respektování místní kultury a zvyklostí. Do kultury patří kromě zvyků, oblékání a hudby především to, jak lidé pracují, jak navazují vztahy a jak se organizují. Spadá sem i jiné vnímání času a způsob komunikace. Pracovníci mezinárodních organizací často neznají zvyklosti a kulturu a mají jiné hodnocení pro

---

²⁰ PRINCOVÁ, Květoslava. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Caritas, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6. S. 54-89

porušování lidských práv, zejména otázka genderu. Právě kvůli tomuto bodu je důležité, aby mezinárodní organizace spolupracovali s tamější organizací.

Šestý bod říká, že se pomoc má odvíjet od lokálních možností zdrojů. Paradoxně má humanitární pomoc začít, až když jsou lokální zdroje vyčerpány. Při rychlém zahrnutí pomoci může dojít k riziku, že se ve společnosti nerozvinou sebezáchovné mechanismy a příjemci přijmou úplně vše, aniž by přemýšleli o svých možnostech a vlastních zdrojích.

Sedmým bodem je požadavek zapojení příjemce pomoci do programu. V případě pomoci ihned po katastrofě není možné tento bod dodržet, jelikož je potřeba zasáhnout a pomoci co nejdříve. Rizikem je nesprávné vyhodnocení potřeb, což může mít za následek nesprávnou pomoc.

Dalším bodem je naplňování základních potřeb lidí a minimalizace budoucí ohrožení krizovou událostí. Všechny kroky pomoci by měly být udržitelné do budoucna. V žádném případě pomoc nesmí vytvářet závislost.

V předposledním bodě je cítění odpovědnosti nejen k příjemcům, ale i k donorům. Jednání organizací by mělo být otevřené a transparentní k oběma zmíněným skupinám.

Poslední bod zavazuje přistupovat k příjemcům pomoci jako k důstojným lidem a to v informační, publikační a propagační činnosti. Pro zneužívání chudých a ubohých se používá termín „pornografie chudoby“.

Humanitární dárcovství

Humanitární dárcovství vychází z principů Červeného kříže. Kromě respektování lidskosti, neutrality a nezávislosti zdůrazňuje ochranu a pomoc civilistům během a po skončení válečného konfliktu. Ve svých obecných zásadách respektují mezinárodní humanitární právo a jeho kolektivní plnění. Důležité je, aby pomocí nebyla vytvořena závislost příjemců na poskytovaných darech. Další podmínkou je transparentní financování.

Evropský konsensus o humanitární pomoci

Evropský konsensus o humanitární pomoci je společným prohlášením členských států Evropské unie z roku 2008. Cílem je prohlašovat společnou snahu o zvýšení efektivity humanitární pomoci. Opět je východiskem Červený kříž a Humanitární dárcovství. Pomoc musí směřovat k dlouhodobým cílům a naplňovat potřeby obyvatel v jejich různosti. Připouští spolupráci s armádou tam, kde je to potřebné. Mezi jednotlivými aktéry pomoci musí probíhat koordinace a spolupráce.

Humanitární charta a Minimální standardy

Výše zmíněné pojmy spojuje příručka Sphere, jejíž první přeložená verze do českého jazyka vyšla v roce 2003. Obsahuje dva základní ideály.

1. Všichni, kteří byli zasaženi humanitární katastrofou, mají právo na důstojný život.

2. Ke snížení lidského utrpení musí být podniknuty všechny kroky.

Humanitární charta se opírá o tři principy – právo na důstojný život, právo obdržet pomoc a právo na ochranu a bezpečnost. Cílem je zajištění pomoci nejvíce potřebným lidem, nezpůsobit další škody, zajistit pomoc při nápravě křivd a ochranu před násilím. Podmínkou je transparence a informování partnerů. Dále v chartě lze nalézt informace ke kompetentnosti pracovníků a k technickým opatřením. Mezi průřezová témata, která se musí dotýkat přijatá opatření, patří děti, senioři, zdravotně postižení, lidé postižení HIV/AIDS, problematika životního prostředí, změny klimatu aj.

Lidská práva

Přirozená důstojnost a rovnost práv je základní myšlenkou Všeobecné deklarace lidských práv přijaté Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948

v New Yorku. Bez nadsázky patří mezi základ politického myšlení, se kterým se ztotožňuje většina států. Pro řešení otázek spravedlnosti tvoří základní rámec. Problémem prosazování lidských práv může být jejich těsná vazba na západní kulturu. Někdy se organizace dostávají do situací, ve kterých nemůžou nahlas poukazovat na porušování lidských práv. Důvodem je tamní vláda, která by je mohla za pravdivá slova vyhostit, a organizace by už neměla možnost pomoci potřebným lidem. Jedná se o jeden z nejvýraznějších projevů politizace pomoci.

Utilitarismus a konsekvencionalismus

Oba dva pojmy jsou teorie, podle kterých lze hodnotit jednání. Pomocí teorií se lze dostat k otázce, zda se při poskytování pomoci držet přísně stanovených principů, nebo zvažovat podle následků.

Utilitarismus je spojen se jménem Jeremy Bentham. Měřítkem správnosti je největší štěstí pro co největší počet lidí. Teorie je založena na čtyřech principech: princip následků, užitečnosti, hédonismu a sociální princip. Výklad teorie připouští, aby utrpení jednoho bylo vyváženo větší mírou štěstí druhého. V oblasti sociální pomoci je představitelem praktický filosof Peter Singer. Jeho teorie je universalismus. Hlavní myšlenka tkví v připuštění varianty, že v každém člověku se skrývá prvek nestrannosti a universalismu. To je příčinou morálního rozhodování a utilitaristické úvahy. Člověk akceptuje, že vlastní zájmy nemohou být důležitější než zájmy někoho jiného, proto se musí rozhodnout pro takovou akci, jež bude mít co nejlepší důsledky pro všechny. Skrze svou teorii apeluje na individuální odříkání, skromnost a nižší spotřebu, což je důležité v tématu pomoci druhým.

Konsekvencionalismus pracuje s cíli. Představitelé jsou toho názoru, že morální čin je omluvitelný, pokud produkuje nejvíce množství dobra, které situace dovoluje. Tyto teorie jsou argumentem pro obhajování humanitárních zásahů ve spolupráci s armádou.

Princip „Do no harm“

Tento princip je spojen se jménem ekonomky Mary B. Anderson, jež se zaměřila na konflikty. Zaměřuje se na princip, jak nestupňovat konflikty a umožnit lidem, aby se z něj vymanili a vytvořili alternativní systém, ve kterém lze i v konfliktu fungovat. Snažila se nepřestat pomáhat a najít způsob, aby pomoc byla možná, aby dala lidem naději.

3. Historie pomoci druhým

3.1. Doba před naším letopočtem

V Egyptě v době před narozením Krista vznikají první náboženská sanatoria, ve kterých se sami kněží stávají lékaři.

V Indii zhruba 400 let před Kristem vznikají první nemocnice na základě spojení altruismu a učení Buddha, který říká: *„Ošetřovatel musí být dobrotivý a obětavý vůči pacientovi, musí být čistý tělem i myslí, schopný každé služby, kterou nemocný potřebuje, musí umět míchat léky, uvařit, trpělivě umývat nemocného,.... Musí být ochotný, trpělivý, musí poslouchat obdržené příkazy, nikdy nesmí jednat svévolně.“*²¹

Řecko se dívá na nemocného jedince jako na osobu společensky neužitečnou, bezcennou, obec se jí vůbec neměla zabývat. Avšak s pomocí náboženství se zde objevují tři formy zdravotní péče. První jsou Asklepiea, která poskytují tělesnou péči a rekonvalescenci. Věnují se rodičkám, ale i umírajícím. Lékařskou péči zastávají tamější kněží. Veřejným ošetrovnám, které zahrnují i místo pro chirurgické pracovny, se říkalo Iatreia a malé soukromé kliniky nesly název Domáci nemocničky.

Nejdůležitější lékařská osobnost antického světa se pravděpodobně narodila kolem r. 460 před Kristem na Kósu v Dodekanesu a nese jméno Hippokrates. Je považován za zakladatele moderní medicíny. Hippokrates vyučoval nejen medicínu, ale i filozofii. Při léčení pacientů byl hlavní požadavek poznat jejich konkrétní životní podmínky. Dodnes má platnost a aktuálnost Hippokratova přísaha, jež obsahuje eticko-profesionální povinnosti lékaře. Z hlediska etiky jsou nejdůležitější, že se

---

²¹ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 11.

v každých případech lékař zachová správně, neudělá nic ke škodě pacienta, je zbaven vědomého bezpráví a zlého činu, zachovává lékařské tajemství.

Římské instituce ošetrovatelství měly za vzor řecké, lišily se pouhými názvy. Jediné zařízení, které v Řecku nebylo, ale v Římě ano, byly lazarety pro vojsko.

3.2. Doba církevních otců

Z působení Ježíše a jeho poselství se zrodila nová zdravotní kultura. Vyznačovala se těmito základními prvky:

- Věřící se ztotožní s každým člověkem, který potřebuje pomoc.
- Láska k chudým nás při posledním soudu postaví buď na stranu blažených, nebo zavržených.
- Láska je snadný prostředek, který nás činí přáteli a obhájci chudých, abychom byli jednou přijati do věčných příbytků.
- Člověk je chápán jako Boží dítě, není rozdíl mezi otroky a svobodnými, pány a služebníky.
- Od početí do smrti má každý právo na obranu života.
- Zdravotní a charitativní nasazení zejména pro slabé a chudé.
- Láska očišťuje i odčiňuje hříchy.²²

Tyto nosné ideje se staly podstatnými pro život a poslání církve. Staly se též životním stylem všech křesťanských obcí.

Mezi roky 30 a 40 našeho letopočtu dochází ke spojení židokřesťanů věřících z řecko-římské diaspory. Židé a Řekové nebyli schopni žít společně, protože místo

---

²² MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 14-25.

lásky ke Kristu lpěli na zákonech a vlastních odlišných zvyklostech. Tento rozkol byl pomocí víry v milosrdenství překonán. Později byla ustanovena služba pro potřebné, jež se skládala z kázání, bohoslužby a lásky k bližnímu. Lásky k bližnímu nebyla chápána jako dobročinnost, ale jako poslání. Rodila se z eucharistie. Po mši darují majetní vše, co chtějí. Celá sbírka se odevzdávala představenému, jenž pomocí ní podporuje sirotky, vdovy, nemocné nebo jiné potřebné, vězně a hosty.

Heslem křesťanského společenství se stala almužna. Byla vyjádřením milosrdenství a měla větší hodnotu než modlitba a půst. Zahrnovala v sobě sociální smysl.

Mezi výzvy křesťanům je možné zmínit List Barnabůšův, který podněcoval k „...neizolujte se a nesoustřeďujte se na sebe, shromažďujte a dbejte na společný zájem...“²³ nebo List Diogentovi, jenž popisoval křesťany „jsou ochotni zapomínat na sebe a pomáhat druhým.“²⁴

Veřejné mínění křesťany pohrdalo. Ve třetím století se ocitla Římská říše v krizi, důvodem byla hospodářská tíseň, uvnitř říše mor a za branami nepřátelé. Za Decia se uskutečnil celoříšský organizovaný zásah proti křesťanům ve státě, v němž vzniklo právo. i přesto se uskutečňovalo poměrně mnoho křtů.

Období církevních otců se dále snažilo podat teologické zdůvodnění lásky k bližnímu. „Ten, kdo ji prokazuje, dělá to z víry nebo chce nastoupit na cestu obrácení.“²⁵ Kromě toho poučovali o společenském charakteru vlastnictví a o používání bohatství pro chudé. Upozorňují, že lidé se mohou stát otroky peněz.

---

²³ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 29.

²⁴ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 29.

²⁵ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 37.

3.2.1. Organizace charitativní činnosti

Charitativní činnost v této době se stává organizovaná a institucionalizovaná. Rosario Messina ji popisuje následovně. Nejvýše stojí biskupové, kteří mají pod sebou dnešními slovy specializované sociální pracovníky.

Biskupové měli za úkol:

- Spravedlivě rozdělovat almužny mezi sirotky, vdovy, nešťastné a cizince bez prostředků.
- Pečovat o osamělé a nemocné.
- Starat se o výchovu sirotků, jejich umístění u pěstounů a o jejich budoucnost.
- Opatřit práce nezaměstnaným.
- Nasytit a ošatit ty, kterým chybí prostředky.
- Pomoci vězňům.
- Vyučít mládež řemeslům.
- Poskytnout pohostinství cizincům.

Jáhni byli ustanoveni apoštoly a měli pomáhat biskupovi v kázání a rozdávání eucharistie. Doprovázeli je na cestách a sloužili mu jako písaři a poslové. Spolupracovali s biskupem při péči o sirotky a vdovy. V průběhu třetího století převládly společenské a hospodářské úkoly nad všemi ostatními a jáhni se stali tzv. manažery charitativních služeb. Mezi jejich úkoly patřilo:

- Sbírání darů během mše.
- Spravování církevních pokladů.
- Dohled nad péčí o vdovy a sirotky.
- Navštěvování a podporování nemocných a starých.

- Pomazávání, umývání a pochování mrtvých.
- Pohostinství cizincům.

Hned vedle úřadovny biskupa měli místnosti, které se nazývaly diakonie, jež sloužily pro veřejnou péči. K diakonii přiléhala škola, v níž se vzdělávali jáhni ve svých zdravotnických službách. Dále se k diakoniím pojila xenodochia, která sloužila jako ubytovna pro poutníky a cizince. Pomocníkům jáhnů se říkalo podjáhni.

Ve veškeré charitativní činnosti organizované církví v ženské otázce pomáhaly biskupům a jáhnům vdovy a panny. Zvláště poskytovaly pohostinství, navštěvovaly vězně a sbírali fondy pro asistenční službu. Byly vybírány biskupem, neměly obřadní zasvěcení a měly žít asketickým životem. Ve druhém a třetím století se těšily nesmírně vysoké prestiži, v dalším století jejich věhlas upadá a ve svých charitativních úkonech jsou omezovány. Nadále je kladen důraz jenom na zbožné úkony a asketický život.

Pouze na Východě existovaly jáhenky. Byly jmenovány biskupem a zastupovaly jáhny ve všech charitativních činnostech, které se týkaly žen.

Poslední skupinou, která patřila do charitativní struktury, ale ne k církevní hierarchii, byli hrobníci. Ti byli ve svém oboru profesionálové. Všichni křesťané mají dbát na zbožnou povinnost pochovávat zemřelé, proto byla práce hrobníka velmi potřebná. Od vzniku činnosti zhruba do třetího století neměli hrobníci žádný oficiální spolek, od poloviny čtvrtého století získali statut právnické osoby a v pátém století se objevily první potíže. Hrobníci kromě spravedlivého platu brali individuální úplaty a obchodovalo tak s hrobkami. Proto za správu hřbitovů převzali přímou odpovědnost duchovní.²⁶

---

²⁶ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 44 -51.

Na začátku čtvrtého století se situace církve změnila a postupně začala ovlivňovat fungování státní správy. Během několika let byl církvi navrácen majetek a přiznaná svoboda shromažďování. Plně se začlenila do římské říše a byl jí udělen privilegovaný statut. V Konstantinově době církev oduševnila říši citem solidarity a odpovědnosti vůči okrajovým společenským vrstvám.

Charitativní činnosti se opravdovou veřejnou funkcí stává ve chvíli, kdy je zásada pomáhat chudým v jejich potřebách uzákoněna v *corpus iuris*. Pro ochranu nejslabších byl stanovený obhájce lidu. Chudí lidé a početné rodiny nad pět dětí byly osvobozeni od daní. Při zabavení majetku rodičů měly děti právo na podporu. Chudým vdovám bylo uděleno dědické právo. Za odložení dětí byla trestem vražda. Staří a bezmocní jedinci byli svěřeni dobročinným osobám, aby se o ně postarali. Vězni byli chráněni před bezohledností žalářníků. Společnost ochraňovala sirotky. Týrání a zabíjení otroků bylo trestáno.²⁷ Jiné zákonné úpravy dávají vznik charitativních organizací nazývaných církevní nadace. Tyto útvary byly určeny k trvalému a bezplatnému rozdělení životně potřebných věcí a služeb pro hmotné potřeby nemajetných, bezdomovců, starých lidí, nemocných a dětí. Vznikaly budovy sirotčinců, nalezinců, ubytoven, hospiců, nemocnic a diakonií. Všechna tato zařízení měla stejné výsady jako kostely.

Každá veřejná dobročinná iniciativa podléhala pravomoci biskupů. Jelikož biskup měl mnoho kompetencí, řídil taktéž hodně oblastí společenského života. Staral se o zásobování a distribuci potravin. Chránil slabé. Vykupoval válečné zajatce a vybízel k propuštění otroků. Zmírňoval přísné zákony a stavěl se proti aroganci státních úředníků. Zřizoval špitály, hospice pro poutníky, sirotčince, chudobince. Basil, biskup Cézareje Kapadocké, zřídil Basílias, což byl rozsáhlý špitální komplex

---

²⁷ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 56.

obsahující i ubytovny pro cizince a různé dílny a byl považován v době křesťanského starověku za nejvelkolepější charitativní dílo.

Mnišství bylo zpočátku spontánní, individuální a neorganizované hnutí, které se vyznačovalo izolací a samotou. Druhá jeho fáze zvaná klášterní již byla založena na společném životě. Ten byl charakterizován přísnými pravidly a nasazením v sociálních dílech (školy, špitály, hospice). Časem nahradili mniši jáhny a zapojili se tak do charitativních služeb církve.

Dalšími, kdo se zapřičinili o pomoc chudým, byli křesťanští aristokrati. Náboženství odsuzovalo sobecké užívání bohatství a energicky zdůrazňovalo sociální závazky soukromého vlastnictví. Šlechtici zakládali nemocnice, chudobince, starobince, útulky, ústavy pro sirotky nebo odložené děti, diakonie, kláštery. Pomoc bližnímu kromě víry byla zapřičiněna také občanskou odpovědností, vlastenectvím a v neposlední řadě i společenskou prestiží.²⁸

Podpora a spolupráce nejvyšších společenských vrstev umožnily církvi obnovit, rozšířit a založit nové sociální struktury.

Začínaly vznikat baziliky a katedrály. Při mši svaté věřící nosili potraviny, šatstvo, peníze a drahocenné předměty. Pro povzbuzení velkodušnosti nejbohatších se při veřejné modlitbě zmiňovala jména štědrých dárců, a když bylo potřeba, připomínala se veřejně povinnost lásky těm, kteří ničím nepřispěli.

V hospodářském a kulturním životě získávali mniši stále významnější roli. Obvykle vznikající kláštery za městem zajišťovaly náboženský život okolí. Byly vzorem v zemědělství, podporovaly práci řemeslníků, pomáhaly chudým a nemocným.

---

²⁸ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 61-78.

Na katedrálách a klášterech byla závislá veškerá dobročinná zařízení, jelikož zastávala funkci prostředníků mezi chudými a bohatými lidmi.

Klasický výraz diakonie označoval v křesťanském smyslu jakoukoliv službu, kterou poskytovala církev chudým. Od šestého století diakonie určuje zvláštní charitativní zařízení udržovaná ze státních příspěvků a spravovaná správcem pod kontrolou biskupa. Byly jimi světské budovy a poskytovaly pro chudé zejména potraviny, duchovní péči a možnost hygieny. V některých případech i pohostinství a lékařskou pomoc. Diakonii zajišťoval kněz spolu s komunitou mnichů nebo zbožných laiků.²⁹

3.3. Středověk

Mezi pátým a sedmým stoletím probíhalo v západní části římské říše stěhování národů. Důsledkem byl rozklad základních společenských struktur. Hlavními ochránci Říma byli papežové. Papež Řehoř Veliký přeorganizoval církevní jmění, založil a podporoval špitály, osvobozoval vězně, nuzným přiznal důchody a místa zásoboval základními potřebami. Na konci osmého století působilo v Římě osmnáct diakonií, kde se lidé mohli najíst a vykoupat.³⁰

V celém raném středověku byla církev hlavní ručitelkou spravedlnosti, míru a pořádku. Rozdával almužnu a pečoval o chudé a nemocné. Neexistovala liturgická činnost a pobožnost, při nichž by se neprojevovala starost o potřeby bližních a chudých a snaha jim pomoci.

---

²⁹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. s. 104.

³⁰ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. s. 106.

Při sdružování pokřesťanských vesnic vznikla instituce desátka, jež slouží k vydržování kněží, úhradě výdajů za bohoslužbu, k pomoci chudých. Každý biskup měl povinnost se starat, včetně finanční stránky, o hospic pro chudé, pocestné a nemocné.³¹

Formou charitativní činnosti bylo vykupování otroků, kteří se díky četným válkám vyskytovali na tržištích.

V Evropě a ve Středomoří se postupně rozšiřovala s pomocí církve špitální hnutí. Ve Francii se špitál stává součástí katedrál a bazilik u velkých klášterů.

Prostředkem pořádku a spravedlnosti, podpory slabých, věcí cti a ochrany nejbezbrannějších byly nově vznikající rytířské řády. Každému rytíři, jenž byl pasován, byl jeho meč požehnán slovy: „*Kéž zajišťuje obranu a ochranu kostelů, vdov, sirotků, nemocných, chudých a všech Božích služebníků.*“³²

V éře, kdy se moc tříštila a přecházela na lid, vznikaly komuny a sílily tendence ke sdružování. V křesťanských společenstvích byl tento jev prožíván jako osobní převzetí odpovědnosti za charitativní činnost a pomoc chudým a poutníkům. Na charitativních činnostech se podíleli i laici a zakládali nebo udržovali tehdejší instituce. Různost iniciativ vedla ke specializaci charitativních služeb. Vznikali útulky pro slepce, domy pro choromyslné a leprosária, špitály se mění z útočišť, kam se chodilo umírat, na střediska tělesné péče. Na iniciativách se podílely především tři složky. Prvními byly korporace, které omezovaly svoji pomoc pouze na ty, již byli zapsáni ve sdružení. Druhou složkou byla bratrstva, která pomáhala všem bez rozdílu.

---

³¹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. s. 108

³² MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s. 87.

Mezi rysy bratrstva patřil duch evangelia, laický a lidový ráz a nezištnost. Poslední složkou byly samotné národy, které poskytovaly pomoc svým krajanům v cizí zemi.³³

Již v této době docházelo k prvním případům olupování církve, narůstá úplatkářství a ochuzování potřebných. Lidé si půjčovali peníze a vyvstával na povrch problém lichvy. V Itálii vznikaly zastavárny a obilné fondy, obojí se později rozšířily do celé Evropy. Později v patnáctém století začali františkáni půjčovat peníze za malý nebo vůbec žádný úrok.³⁴

Prvními humanitárními pracovníky lze nazvat příslušníky Řádu maltézkých rytířů. Pomáhali raněným obětem války, léčili v dobách epidemií. Objevení Ameriky přineslo nové války a brutalitu v tamějším kontinentu. V Brazílii se na ochranu Indiánů postavili Jezuité.

3.4. Renesance, baroko a osvícenství

V patnáctém a šestnáctém století nastala v charitativní činnosti církve krize. Příčinou byl nový pohled na svět a člověka. Renesanční humanismus vyvýšil člověka a rozvolnil jeho vazbu na Boha. Změna pronikla do všech vrstev společnosti a charitativní činnost začala upadat. Citelně se to projevilo ve špitálních řádech a bratrstev. Některé řády začaly zanikat, jiné byly papežem zrušeny. Ošetřovatelství bylo od oné doby považováno za úkol a povinnost státu a na nemocného se nehleděl jako na Kristova bratra, ale jako na občana a subjekt práv. Hmotný zájem a zisk převažoval nad láskou k bližnímu. V konečném důsledku tím trpěl nemocný člověk.

---

³³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. S. 113.

³⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. S. 115.

Došlo k desakralizaci chudého. Zatímco dříve byl chudý synonymem posvátna, nyní se význam změnil na označení povaleč, podvodník a kriminálník. Důsledkem této proměny bylo, že mezi lidmi nastoupilo podezřívání a odpor k sobě navzájem, chování k chudým se stalo lhostejným a nepřátelským. Chudí lidé se vymykali pracovní a plodné činnosti, byli špatní, neužiteční a zátěží pro společnost. Mezi lety 1525 – 1530 se v různých evropských zemích uskutečňovala opatření ohledně této skupiny lidí. Juan Luis Vivés, přítel Erasma Rotterdamského, napadl tehdejší společnost. Bohaté odsuzoval za stavění okázalých hrobek místo dávání almužen, chudé kritizoval za předstírání nemocí a chlubení se neřestmi. Východiskem by podle něj mělo být soustředit péči o chudé do jedné velké nemocnice, spočítat je a nemístní chudé vyhostit do příslušejících měst. Samozřejmostí by bylo zajistit práci a ty, kteří by byli nepolepšitelní, uvěznit. Prvně se zde vyskytlo rozdělení chudých na špatné a dobré. Krize se objevovala i v církvi samotné. Ne každý duchovní žil tak, jak měl. Objevovaly se výtky proti duchovenstvu, které žilo v přepychu. Někteří tvrdili, že psi biskupů byli lépe živeni než chudí. Přesto se církev stále snažila vést společnost k dávání almužen a k lásce k druhým. Chvála chudoby definitivně skončila a nahradila ji chvála bohatství. Hodnota člověka byla určována podle jeho užitečnosti a produktivity.³⁵

V druhé polovině šestnáctého století, po tridentském koncilu, se církev snažila obnovit evangelijní hodnoty a usilovala o reformu katolického světa. Znovu nakázala tridentské kánony biskupům:

- Nezadatelnou povinnost být otci chudých a všech trpících.
- Bdit nad správou zbožných zařízení.
- Vytrvale navštěvovat nemocnice.

---

³⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. s 116-120.

- Napomáhat vytvoření zastaváren (ochraňovat před lichvou).³⁶

S obrodou církve je spojeno několik významných jmen.

Svatý Jan z Boha (1495-1550) se ve válce proti Turkům naučil ošetřovat nemocné. Po návratu do Španělska na vlastní kůži zažil hrůzu špitálů. Na tento popud začal ošetřovat nemocné v Granadě. Roku 1540 založil řád Milosrdných bratří. Milosrdní bratři je společenství laiků, kteří se věnují službě nemocným. Jejich heslem je „Tělem k duši“. Nemocného berou jako vtělení Krista.³⁷

Svatý Karel Boromejský (1538-1584), arcibiskup v Miláně, v době morové epidemie šel příkladem v ošetřování nemocných.

Svatý Kamil de Lellis (1550-1614) založil řád Kamiliánů. Charakteristickým znakem byla duchovní a hmotná pomoc nemocným. Tento řád je předchůdcem Mezinárodního červeného kříže.

Svatý Vincent z Paula (1581-1660) se věnoval chudým, sirotkům, nemocným a vězňům. Založil první školy pro profesionální ošetřovatele v Paříži. Byl velkým laickým vychovatelem k milosrdné lásce. Do sociální pomoci zapojil ženy a založil společnost Dcery křesťanské lásky, v některých místech známé pod názvem Milosrdné sestry. Věnovaly se nemocným, chudým a osamělým.

V roce 1866 byli svatý Jan z Boha a svatý Kamil de Lellis prohlášeni za patrony nemocnic a v roce 1930 za patrony ošetřovatelů. V roce 1885 papež Lev XIII.

---

³⁶ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 99-105.

³⁷ DIVIŠ, František. *TOBIÁŠ aneb sedmero skutkův tělesného milosrdenství*. Praha: 1875. s 79-80.

prohlásil svatého Vincenta z Pauly patronem všech katolických charitativních sdružení.³⁸

V sedmnáctém století se k charitativním činnostem připojují ženy. Jana Lestonnaková založila Dcery Panny Marie, jejich cílem byla výchova dívek. V Itálii Virginia C. Bracelliová založila Útočiště. Hlavním úkolem bylo přijímat a chránit opuštěné dívky, ženy v nebezpečí a prostitutky. Některá ženská sdružení překračovala hranice farnosti. V každém případě byla ženská sdružení určena pro chudé dívky, kterým pomáhala ve vyučování, výchově, usměrňování při volbě práce a životního stavu.

Svatý Jan Křtitel de la Salle (1651-1719) založil Kongregaci školských bratří. Pomocí ní se zaměřil na to, aby chudí nebyli ponižováni a vykořisťováni. Také chudí obdrželi alespoň minimální výuku, a tak mohli zlepšit svou situaci.

Snaha většinové společnosti izolovat chudé stále sílila. Byly vydávány různé směrnice, které zakazovaly žebrání a jež tak odrazovaly křesťany, aby rozdávaly almužny přímo chudým.³⁹

V této době se viditelně projevil i problém odložených dětí. Charitativní činnost se proto více zaměřovala na problémy a potřeby svobodných matek a na stoupající dětskou úmrtnost. Po celé Evropě začínaly vznikat nalezince.

Ve století osvícenství se situace příliš nezlepšila. Důvodem byli války, epidemie. Správa nemocnic byla stále v rukou obcí a spolupráce s církví neexistovala. Naopak se jednalo v rozporu s ní a s náboženskou tradicí lidu. Struktury církve se stále po celé osmnácté století snaží pokrýt potřeby chudých zastavárenami, bojem

---

³⁸ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1. s 122-124.

³⁹ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. S. 117-120.

proti lichvě, nezištnou ochranou chudých, sirotků a vdov, institucemi pro péči o žebráky a vězně a rozšířením laických charitativních bratrstev. Mezi jednodušší a drobnější, nicméně stejně důležité, formy pomoci patřilo rozdávání jídla u bran klášterů a sbírání almužen během kázání. Farář v Modaně, Ludovico Muratori, připouští nutnost zvětšit pracovní příležitosti než množit almužny a sjednotit charitativní péči o potřebné, která by byla ve spolupráci se státem.⁴⁰

Kromě významných charitativních organizací a velkých postav pokračovala práce v řeholních řádech a kongregací. Ta se starala o opuštěné děti, potírání všech forem chudoby a o rozdávání jídla.

Koncem osmnáctého století masová chudoba začala zaměstnávat i laiky a láska k bližnímu se začínala specializovat. Znárodnění církevního majetku a zrušení řeholních řádů jsou důvody, proč církve ve Francii a později i v celé Evropě ztratila prostředky, které po staletí sloužily k dobročinnosti. V evropské společnosti byla v módě lidumilnost. Proto sociální činnost pro dobro všech patřila k úkolům státu a bylo zapotřebí silných veřejných struktur. Ve Francii s francouzskou revolucí se stalo zlaicizování charitativní činnosti jedním z hlavních pilířů politického a sociálního programu.⁴¹

Osvícenští filozofové prosazovali tezi, že člověk se musí spolehnout jen sám na sebe. Z toho se vyvinul termín humanismus. Myšlenka lidskosti byla podpořena rozvojem vědy a zámořskými objevy. Humanita znamenala zlepšení podmínek života člověka v jeho celistvosti, zahrnovala stránku politickou, morální i materiální. Od této doby je pomoc nazývána filantropií. Filantropie je sekularizovaná forma křesťanské

---

⁴⁰ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 116.

⁴¹ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s 117-120.

charity.⁴² První velkou humanitární akcí byla pomoc v Caracasu po zemětřesení v roce 1812.

K tomuto období je nutné zmínit ještě jev kolonizace. Kdysi hlavní sílu představovali vojáci a misionáři, kteří uskutečňovali civilizaci z pozice nadřazenosti. Za cenu politického a kulturního pokoření se realizoval pokrok v hygieně a vzdělanosti. Od druhé poloviny 19. století dostávala kolonizace humanitní podobu.

Pro vznik organizované humanitární pomoci měla obrovský význam idea lidských práv.

3.5. 19. a 20. století

V devatenáctém století prošla Evropa velkou proměnou, na jejímž konci stála průmyslová společnost. Vzrůstala úloha státu ve zdravotnictví, školství a sociální asistenci. Tato doba vynesla na světlo opět významné osobnosti.

Svatý Don Bosco (1815-1888) pracoval ve prospěch opuštěné a zpustlé mládeže. Snažil se jim dát lidskou, křesťanskou a profesionální formaci. Vytvořil farní oratoře, školy, umělecké a řemeslnické ústavy.

Francesco Faà di Bruno (1825 - 1888) je pokládán za průkopníka sociální péče. Usiloval o zajištění vydatné pomoci málo váženým a hmotně i morálně využívaným ženám.

Florence Nightingaleová (1820-1910) byla nejvýznamnější představitelkou reformační diakonie. Věnovala se ošetrovatelské a osvětové činnosti. Založila první školu pro zdravotní sestry.

---

⁴² PRINCOVÁ, Květoslava. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6. S. 18.

Vznikaly azyly pro děti vězenkyň pro ženy propuštěné z vězení a pro chudé děti. Otevíraly se útulky, dílny a koleje. Duší těchto institutů byly sestry svaté Anny. Pro bezplatné vyučování vznikaly také různé organizace. Společnost svatého Vincence se zaměřovala na službu pro chudé rodiny. Nově vznikající laická sdružení působila v nejokrajovějších vrstvách společnosti a v nejvykřičenějších čtvrtích.

Charitativní činnosti se otevřela širšímu prostoru a dotýkala se i obrany práv osoby v rovině hospodářské, sociální a politické.

Ve vztahu k pomoci vzdáleným lidem se považuje za úspěch postavení transatlantického obchodování s otroky mimo zákon.⁴³ Humanitarismus mezinárodní má svůj počátek v roce 1863 a souvisí s Mezinárodním výborem červeného kříže.

Ve dvacátém století je charitativní činnost obohacena o nové prvky reagující na potřeby doby. Nové možnosti techniky a nová sociální citlivost posiluje snahu zapojit do společenského života osoby žijící různým způsobem na okraji společnosti – minulí i současní vězni, prostitutky, Romy, osoby společensky nepřizpůsobivé, duševně zaostalí, bezdomovci.

Pro první polovinu 20. století jsou příznačné dvě světové války. Během první z nich se o humanitární pomoc postaral zejména Červený kříž, jenž za své působení získal Nobelovu cenu míru. Po první světové válce byla založena první mezivládní organizace Liga národů. Na ochranu uprchlíků utíkajících před hladomorem z Ruska vznikla v Anglii nevládní organizace Save the Children. Během druhé světové války byla založena organizace na ochranu uprchlíků před Hitlerem a jiná organizace na pomoc obětem hladomoru v Řecku.

Po konci druhé světové války, jež znamenala znesvěcení humanity, se hledaly nové instituce a systémy. Následkem byla jednání o kolektivní bezpečnosti. Hlavním aktérem se stala nově vzniklá Organizace spojených národů, jež se zabývala pomocí

---

⁴³ PRINCOVÁ, Květoslava. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6. S. 20.

bezprostřední, dlouhodobé i rozvojové. Po konci druhé světové války nastal proces dekolonizace, který měl ohromný význam pro pomoc vzdáleným lidem. Začaly vznikat organizace pro pomoc uprchlíkům a instituce na podporu lidí postižené hladomorem.

Mezi významné osobnosti 20. století patří například Matka Tereza. Osobnost známá pod jménem Matka Tereza se narodila 26. 8. 1910 v Jugoslávii ve městě Skopje do rodiny katolíků. Při křtu dostala jméno Anežka. Její otec Nikola byl kupcem, který byl v Anežčiných osmi letech zabit. Celou rodinu poté živila matka Dranafile prodejem vyšíváných látek. Anežka měla dva sourozence, staršího bratra Lazara a mladší sestru Agátu. Již v dětství byla Anežka aktivní ve fari. V osmnácti letech odcestovala do Irska a později vstoupila k sestrám Naší Paní Loretánské. Svůj noviciát přijala v Kalkatě a spolu s ním i své jméno Tereza. Vyučovala zeměpis a dějepis, později se stala ředitelkou školy St. Mary's School. Tereze bylo třicet osm let, když vyměnila život ve sdružení loretánských sester za život na ulici. Své rozhodnutí odůvodnila odhalením touhy svého srdce. Terezin život se řídil evangelizačním posláním církve. Nejprve získala kurz základní hygieny, ošetřování a porodnictví, až poté vyrazila do ulic bídy. Tereza poskytovala pomoc dětem, setkávala se s těžce postiženými, s umírajícími z hladu a na tuberkulózu. S pomocí bývalých žaček vznikla kongregace Sester misionářek lásky. Tereza v Kalkatě otevřela dům pro umírající a o pět let později stála za otevřením mobilní jednotky pro pomoc malomocným. Matku Terezu lze charakterizovat láskou, zdravým úsudkem, geniálním organizačním smyslem na pozadí své pevné a neutuchající víry v Boha. Sdružení misionářek lásky se začalo rozrůstat a jejich činnost se rozšířila i do jiných zemí. V roce 1979 obdržela Nobelovu cenu míru. Svými slovy na předávání ceny potvrdila svou pozici ochránkyně nenarozeného života. Od osmdesátých let otevřela své domy Tereza téměř ve všech komunistických zemích. Naši zemi navštívila celkem třikrát. Od devadesátých let se jí zhoršovalo zdraví, trpěla potížemi se srdcem, zakusila onemocnění plic i ledvin a trpěla artritidou. V září 1997

na infarkt myokardu umřela. 19. října 2003 došlo k blahorečení. Její svatořečení papežem Františkem proběhlo 4. září 2016.⁴⁴

Druhá stránka této osobnosti již nemá tak kladný ráz. V roce 1994 byl natočen film *Matka Tereza* v něm byla označena za „Anděle pekla“. Kritika se snesla na ni i na její založený řád. Vytýkána jí byla nedostatečná zdravotní a sociální péče pečujících řádových sester. Příkladem může být to, že odmítali ulevit nemocným utišujícími prostředky, opakovaně používaly zdravotnické pomůcky na jedno použití, v útulcích neexistovala žádná míra soukromí a dokonce byl i zákaz návštěv příbuzných nemocných. V kontrastu k těmto podmínkám se při zdravotních potížích léčila Matka Tereza v nejmodernějších klinikách s veškerým komfortem. Serge Larivée vedl v roce 2003 studii o Matce Tereze. Vědci došli k závěru, že Matka Tereza rozhodně nebyla svatá. Poskytovala pochybnou péči nemocným, vedla problematické politické kontakty, prosazovala dogmatické názory na antikoncepci, potraty a rozvody a velmi zvláště spravovala finance.⁴⁵

Další zvláštností je, že nebyla dodržena církevní pravidla při procesu beatifikace. Nutný zázrak k blahorečení byl později vysvětlen lékaři. Avšak Vatikán vysvětlení zcela ignoroval. I druhý zázrak, potřebný k svatořečení, byl velmi zvláštní. Lze se domnívat, že oba zázraky byly pouhým výmyslem, aby se osobnost stala svatou. Velkou výtku si zasloužila i za správu kont pro potřebné. Impulsem, kterým nalákala spoustu dárců, bylo obdržení Nobelovy ceny míru. Za dlouhá léta se na kontech nashromáždilo obrovské množství peněz, avšak otázkou zůstává, kde peníze skončily.

---

⁴⁴ CHLUMSKÝ, Jan. Sv. Tereza. *Světcí k nám hovoří* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4363>

⁴⁵ DIE WELT, ČTK. Česká televize. *Matka Tereza: Nová světice s temnotou v duši* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1894634-matka-tereza-nova-svetice-s-temnotou-v-dusi>

Od devadesátých let jsou příznačné komplexnější humanitární krize. Ty jsou charakteristické sociálním narušením a rozpadem společnosti v souvislosti s konfliktem. Pomocí médií se mnohem výrazněji šíří odezva na zmíněné krize. Kromě vznikajících dalších humanitárních organizací se na pomoci podílejí i vlády. Obě uvedené skupiny se zaměřují jak na pomoc okamžitou, tak i na dlouhodobou.

3.6. Historie dobročinnosti u nás

V českých zemích je doložená péče o chudé již od raného středověku. Křesťanská církev byla hlavní institucí v této péči, o níž se starala pomocí almužen a zmírňovala bídu chudých. Aktivita církve postupem času začala přebírat i světská vrchnost. V době křižáckých výprav nastala změna v péči o chudé, začínaly se budovat útulky pro poutníky. Postupně se z nich vyvinuly špitály sloužící hlavně k péči o nemocné, následně i k ubytování chudých.⁴⁶

Bratři Jan a Petr z Rožmberka na jihu Čech v roce 1348 založili špitál. O dvě století později z důvodu stavby rybníka Svět musela být budova zbourána. Vilém z Rožmberka vykoupil jeden z treboňských domů a přestěhoval do něj onen špitál. Roku 1676 zakládá kníže Jan Adolf ze Schwarzenberga podobný špitál.⁴⁷ v pozdním středověku, jak již bylo zmíněno dříve, se liší chudí na dobré a špatné. Zatímco dobří si podporu zaslouží, špatní na ni nemají nárok. Kategorizace závisela na příčině chudoby, zaměstnání nebo naopak nezaměstnání a na důvěryhodnosti.

Od sedmnáctého století byli žebráci charakterizováni slovy podvodník, povaleč a kriminálník. Zakládaly se specializované ústavy s názvem donucovací

---

⁴⁶ HLAVAČKA, M., CIBULKA, P. et alii. Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Praha: Historický ústav, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2, s. 82-83.

⁴⁷ HLAVAČKA, M., CIBULKA, P. et alii. Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Praha: Historický ústav, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2, s. 2014-216.

pracovny na převýchovu a to jak dětí, tak dospělých. Nejstarší taková instituce u nás byla založena v Praze roku 1674. Byli zde smíšeni zloději i různí další delikventi, ale toto spojení se ukázalo jako nebezpečné z hlediska šíření neblahého vlivu. Následkem toho vznikl pracovní dům v roce 1739. Jeho hlavním úkolem bylo chudé lidi odnaučit lenosti a naučit ho pracovat.⁴⁸

Do zdravotnictví a sociální péče o několik let později zasahují josefínské reformy. Ústavy měly být zřizovány nejprve pro opuštěnou mládež, následně pro nemocné bez prostředků a naposledy skupina lidí s viditelnou vadou nebo duševně nemocní. Dále bylo nařízeno, aby byl v každé zemi zřízen sirotčinec, nalezinec, porodnice, nemocnice pro chudé a chorobinec a ústav pro duševně nemocné. Všechny osoby ošetřované ve špitálech a brané v ústavech musely projít zdravotní prohlídkou, aby se zamezilo zneužívání pomoci.⁴⁹

Občanské iniciativy a spolky se začínají rozvíjet v době národního obrození. Převážně podporovaly rozvoj národní kultury a vzdělání. „*V sedmdesátých letech 19. století už existovalo více než 3000 různých spolků, v devadesátých letech přes 10 000, a jejich počet později ještě rostl.*“⁵⁰ v době národního obrození byla církev ve svých aktivitách oslabena a do popředí se dostaly aktivity státu a obcí. V době první republiky za dobročinností stály i občanské spolky a činnost měst a státu. Druhá světová válka však tuto tendence přerušila. Došlo k rušení dobročinných organizací a spolků. Po druhé světové válce se obnovila činnost většiny neziskových organizací, jež fungovala před válkou.⁵¹

---

⁴⁸ HLAVAČKA, M., CIBULKA, P.et alii. Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Praha:Historický ústav, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2, s. 84.

⁴⁹ HLAVAČKA, M., CIBULKA, P.et alii. Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Praha:Historický ústav, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2, s. 86.

⁵⁰ FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v ČR*. Praha: Agnes, 2001, s. 108. ISBN 80-902633-7-2. s 23.

⁵¹ FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v ČR*. Praha: Agnes, 2001, s. 108. ISBN 80-902633-7-2.

Trvání těchto organizací nebylo dlouhé, protože rokem 1948 začala postupná likvidace spolků. Majetky spolků a organizací byly zabaveny a činnost byla potlačována nebo převedena pod činnost Národní fronty.

Roku 1989 byl revolučním i pro neziskový sektor. Vznikaly nové organizace a i jejich legislativa vymezující fungování byla upravená.

Celá devadesátá léta nabývala soukromá dobročinnost zpátky své postavení a stávala se společensky uznávanou činností. V České republice je příznačná sociální účast státu. Zdravotnictví, školství a sociální služby jsou financovány státem.

I v našem kontextu nelze zapomenout na představitelku jednání pomoci druhým. Narodila se 20. ledna 1211 v Praze otci Přemyslu Otakarovi I. a matce Konstancii Uherské. Dostala jméno Anežka. Vlivem vysokého postavení otce byla již v útlém věku dvakrát zasnoubena. Poprvé ve třech letech s Boleslavem Slezkým, hned poté byla poslána do Třebnice, do cisterciáckého kláštera, na výchovu. O dva roky později její snoubenec zemřel a Anežka se ocitla zpátky v Praze. Zanedlouho její výchova probíhala v premonstrátském klášteře v Doksanech, avšak po dvou letech byla odvolána vlivem druhého zasnoubení. Tentokrát se manželem měl stát Jindřich, syn císaře Fridricha II. Tehdy bylo Anežce osm let. Její výchova dále probíhala ve Vídni na vévodském dvoře císařova rádce Leopolda VI. Babenberského. O pět let později otec Anežky naléhal na uzavření sňatku, ale snoubenec odmítl. V dalších letech chtěl otec opět Anežku provdat, ale ta už byla vnitřně připravena na jiný život. Obrátila se tajně o pomoc k papeži Řehoři IX. a její zasvěcený život Bohu byl schválen. V roce 1233 s pomocí své matky založila špitál sv. Františka, který sloužil jako chudobinec a útulek pro pocestné. V zápětí založila klášter na Františku, který sloužil k péči o nemocné. Ve svých 24 letech vstoupila do řádu a stala se abatyší. Anežka je jedinou ženou, jež založila i mužský řád. Její osobnost lze charakterizovat slovy: starostlivost, pomoc chudým, vytrvalost, naděje, pokora a láska. Kromě náboženského vynikala i v společenském životě. Vlastnila výborné diplomatické schopnosti. Zemřela ve věku asi 70 let. O kanonizaci usilovala Eliška Přemyslovna

i Karel IV., avšak bezvysledně, a nadále pokračovali i další lidé. Tato situace se změnila až rokem 1874, kdy byla prohlášena za blahoslavenou. 12. listopadu byla papežem Janem Pavlem II. Prohlášena za svatou.⁵²

3.7. Organizace Charita ČR

Charita ČR spadá pod církve a navazuje na bohatou historii. V Československu již na konci osmnáctého století byl pod její záštitou zřízen první ústav v Praze pro výchovu hluchoněmých. Ředitelem se stal kněz Jan Berger, který byl zároveň i prvním vychovatelem. i ostatní nástupci byli katoličtí kněží. Hluchoněmí byli vychováni k samostatnému životnímu povolání. Podobný ústav v Českých Budějovicích byl založen biskupem Janem Valeriánem v roce 1871. Toto zařízení bylo určeno pouze pro dívky. Postupně vznikaly ústavy i v Hradci Králové a Litoměřicích.⁵³

Stejně tak i péče o nevidomé patřila církvi. Zatímco roku 1260 byl založen první špitál pro nevidomé na příkaz svatého Ludvíka, krále francouzského, u nás podobné zařízení vzniklo až v roce 1808. Byl pod správou kongregace svatého Karla Boromejského. Ústav se také nacházel v Praze v Hradčanech a jeho součástí byla i škola. Druhý ústav, který byl zaměřený pro dívky, se nacházel na Kampě a založil ho roku 1908 kněz Ludvík Sayvalter.⁵⁴

Pro skupinu slabomyslných byl důležitý MUDr. Karel Amerling se svou ženou Františkou Svatavou. S jejich pomocí byl roku 1866 založen kroužek

---

⁵² CHLUMSKÝ, Jan. Sv. Anežka. *Světki k nám hovoří* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4835>

⁵³ CHARITA ČR, *Historie - hluchoněmí* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#hluchonemi>

⁵⁴ CHARITA ČR, *Historie - nevidomí* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#nevidomi>

katolických dam, jenž finančně a mravně usnadňoval péči o slabomyslné děti v Čechách. Roku 1871 byl poprvé otevřen ústav pro takto postižené. Veškerou péči zajišťovali také milosrdné sestry.⁵⁵

Tělesně postižené dívky měly svůj domov nazvaný Růžencová výrobná od roku 1888 v Praze. Iniciátorkou byla Malvina Helveresová. Kromě bytu a lékařské pomoci měly v domově i zaměstnání. Pro nejchudší a nejopuštěnější nemocné byl zřízen roku 1889 dům milosrdenství Vincentinum. Ústav převážně pro doživotně upoutané na lůžko vedly milosrdné sestry – Boromejky.⁵⁶

Nejpočetnější skupina ústavů patřila sirotkům a mravně ohrožené mládeži. Vzorovými osobnostmi byli svatý Vincenc, Jan de la Salle, svatý Karel Boromejský a svatý Don Bosco. Pomocí výchovy dětí k poctivému a řádnému životu vykonávaly ústavy velmi záslužnou činnost celému národu.⁵⁷

Počátky Charity ČR v českých zemích sahají do roku 1919, kdy nesla název Česká katolická charita. Velký rozvoj zažívala za první republiky. Ve třicátých letech se rozšiřuje o práci s dětmi a zdravotní a ošetrovatelskou službu v rodinách. Během druhé světové války byla činnost Charity omezena, avšak prostřednictvím dobrovolníků poskytovala pomoc lidem v odboji a pozůstalým po obětech nacismu. Po skončení války podávala pomocnou ruku přeživším z koncentračních táborů a reemigrantům. V této době už síla činnosti byla totožná s obdobím z předválečných let. Komunistický převrat znamenal opět omezení činnosti. V roce 1950 byla Česká katolická charita přeřazena do kompetence Státního úřadu pro věci církevní. Vztah Charity s církví byl pouze úřední. Veškeré ošetrovatelské a zdravotní služby přešly

---

55 CHARITA ČR, *Historie – slabomyslní* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z:

<http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#slabomyslni>

56 CHARITA ČR, *Historie* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#>

57 CHARITA ČR, *Historie - sirotci* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#sirotci>

pod Československý červený kříž, charitě byla zakázána i práce s dětmi a mládeží. O rok později dochází k úplnému podřízení Charity. Postupem času jsou Charitě odebírány i ústavy pro péči pro přestárle a tělesně a mentálně postižené. Charita se smí starat pouze o ústavy pro duchovní, řádové sestry a farní hospodyně. Roku 1968 Charita navázala první mezinárodní kontakty, obnovovala své diecézní charity a rozšiřovala svou sociální péči.⁵⁸ Po roce 1989 nastaly všeobecně nové možnosti. Na základě zákona 308/1991 Sb. mohla znovu vzniknout Charita jako organizace, jež se stará a pečuje o potřebné. Organizace se začala víc profesionalizovat. Jako první v České republice založila hospic a rozšířila domácí péči. Na přelomu tisíciletí vlastnila Charita zhruba tři sta sociálních projektů a její součástí se stala i humanitární pomoc.⁵⁹

Jejím posláním je pomáhat všem, kdo potřebují pomoc. Pomoc je poskytována bez ohledu na náboženství, národnost nebo barvu pleti. Skupinami lidí, jež potřebují pomoc, jsou chudí, opuštění, nemocní, staří, tělesně a mentálně postižení. Bezdomovci, migranti a uprchlíci, matky v tísní, opuštěné a týrané děti, narkomani, alkoholici, prostitutky, vězni, utlačované menšiny, lidé postižení katastrofou, válkou. Hlavním východiskem je „*vyhledávání nouze a snaha nalézt řešení jejího odstranění.*“⁶⁰

Základem organizace Charita ČR je 348 farních, městských a oblastních Charit. Každá z nich provozuje služby a zařízení. Česká republika je rozdělena na šest diecézních a dvou arcidiecézních Charit. Všechna činnost je zajišťována na celostátní

---

58 CHARITA ČR, *Historie do roku 1990* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z:

<http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/strucna-historie-charity-do-r-1990/>

59 CHARITA ČR, *Historie 1919-2000* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/charita-1919-2000-souhrny-text/>

60 CHARITA ČR, *Poslání Charity* [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/nase-poslani/>

úrovni sdružení Charita Česká republika. Poskytuje servis veškerým Charitám v sociálních a zdravotních službách, koordinuje projekty humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a pomáhá cizincům v nouzi na území České republiky. Také obstarává kooperaci s vládou a státní správou. Spravuje centrální sbírková konta. Aktivně se účastní na přípravě, propagaci a vyhodnocení celostátních charitativních akcí a kampaní. Na mezinárodní úrovni je součástí Caritas Internationalis a Caritas Europa.⁶¹

Den Charity je ustanoven 27. září, protože v ten den církev oslavuje památku svatého Vincence z Pauly. V tento den Charita organizuje různé aktivity, při nichž informuje společnost o své činnosti. Den Charity se uskutečňuje v rámci otevřených dveří, exkurzí, výstav a koncertů, není spjata s vybíráním financí.

Mezi nejznámější projekty Charity patří Tříkrálová sbírka, Národní potravinová sbírka a Potravinová a materiální pomoc nejchudším osobám (FEAD).

---

61 CHARITA ČR, *Organizační struktura* [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/organizacni-struktura/>

4. Charitativní organizace

Slovo charitativní znamená založený na dobročinnosti, lidumilnosti. Dříve bylo používáno výlučně ve spojitosti s církví, v dnešním pojetí se pojem charitativní rozšířil a může být synonymem ke slovu humanitární. Adjektivum charitativní je používáno nejčastěji ve spojení s organizací a označují vybírání příspěvků na dobročinné účely. Slovo humanitární je modernější pojem a je zaměřeno na základní potřeby a zájmy člověka.

Humanitární pomoc se objevuje nejčastěji v důsledku mimořádné události. Tou mohou být přírodní katastrofy a katastrofy spojené s lidskou činností (hromadná neštěstí, jaderné a chemické neštěstí, války). Humanitární zásah probíhá většinou z vnějšku a pomáhá zmírnit následky daných událostí. Poskytována může být v zahraničí, ale i u nás.

Mezi formy humanitární pomoci patří poskytnutí materiálních prostředků (potravin, pití, léky), finanční obnosy, služby (pomoc při ošetřování nebo vzdělávání) a speciální práce.

Humanitární pomoc se váže na katastrofy. Likviduje následky a zmírňuje dopady na život jedinců. Trvá bezprostředně po dobu jednoho až dvou měsíců. Dalším druhem pomoci je rozvojová. Ta není vázána na katastrofu, ale může navazovat na humanitární pomoc. Její trvání je v délce několika let a zaměřuje se na celkovou pomoc v oblasti zlepšení životních podmínek, zdravotní péče a vzdělání.

Mezi témata rozvojové pomoci patří prudký nárůst populace, boj s chudobou, podpora vzdělání (vznik školních budov, vyškolení nových učitelů), podpora zdravotnictví (stavba nemocnic, poskytnutí zdravotního materiálu, poskytnutí lékařů), rozvoj podnikání, stav životního prostředí a energetických zdrojů a ekonomická nerovnováha.

4.1. Aktéři pomoci

Mezinárodní pomoc je velmi komplikovaný systém, který je charakteristický přítomností mnoha aktérů, jenž mají svoji roli a odpovědnost. V první řadě jsou to především vlády. Ty lze rozdělit na donorské a přijímající. Spolupráce vlád je buď dvoustranná, či mnohostranná. Prostředníkem se stává mezivládní organizace. Neméně důležitým aktérem jsou též mezinárodní nevládní organizace. Většinou se vlády spoléhají na pomoc těchto organizací z důvodu jejich rychlé pomoci. Vlády zranitelných zemí nejsou schopny poskytovat pomoc dostatečně rychle, hospodárně a účinně. V případě dlouhodobé a rozvojové pomoci získávají ziskové organizace zakázky od vlád. V přijímací zemi mezi zprostředkující organizace patří místní nevládní organizace, či orgány místní správy, nebo podnikatelé.

Vlády

Existují různé motivace a důvody, proč vlády pomáhají na mezinárodní úrovni. Snaží se napomáhat snižování chudoby a rozvoji, globálních problémů a vyjadřují solidaritu. Usilují o dodržování lidských práv, ale také mohou prosazovat vlastní politické a strategické plány a podporovat obchodní zájmy.

Místní vlády mají velký vliv na využití pomoci. U humanitární pomoci má vláda právo ji odmítnout. V případě rozvojové pomoci je důležitá určitá podpora a stabilita tamější vlády. Slabá vláda země je tou největší pastí, poněvadž mohou zničit poměrně rychle ekonomiku země.

Veřejná a individuální podpora

Vláda pro pomoc potřebuje co největší podporu veřejnosti a jednotlivců. Čím vyšší podpora, tím vyšší finanční prostředky, jež vláda může investovat.

Lidé nejčastěji přispívají pod tlakem médií, a to i přes uvědomění, že pomoc může selhat a nedosáhnout cíle. Mezi motivaci patří solidarita, potřeba, soucit a snaha přispění ke snížení utrpení. Hluboce zakořeněny máme normativy náboženství,

ke kterým patří oddanost hodnotám lidské důstojnosti, zájem o utlačovaného a snaha o nasycení hladových.

Zprostředkující organizace

Zprostředkující organizace vytvářejí projekty, kterými realizují přání dárců. U krizové humanitární pomoci probíhá velmi rychle byrokracie, aby byla pomoc poskytnuta co nejdříve. Druhým důvodem je fakt, že dárci bývají nejštedřejší ihned po krizi. Nevládní nezisková organizace s mezinárodní působností má své sídlo v donorské zemi. Z tohoto místa jsou čerpány finanční prostředky a lidské zdroje. Při zprostředkování pomoci v zahraničí vysílá svého zástupce, který v dané zemi zakládá kancelář. Z níž jsou řízeny projekty. Organizace může spolupracovat s místní organizací, místními podnikateli i vládou. Tyto organizace mají dvojí odpovědnost. První ke správné realizaci a prosazování hodnot dárců, druhou k příjemcům pomoci.

Přijímající organizace

Zpravidla jsou tyto organizace označovány místními organizacemi. Založili je lidé v oblasti, která přijímá pomoc. Jsou to zástupci postižené komunity, nebo lidé, kteří jsou schopni komunikovat se zprostředkující organizací. Nespornou výhodou místní organizace je dobrá znalost tamějších problémů, zvyků a kultury, znalost místních lidí.

Příjemci pomoci

Samotné označení slovem příjemce je nesprávné. Často je jim připisována pasivní role. Jsou vnímáni jako bezmocní, podřízení a bezmocní. Avšak jsou tím nejdůležitějším článkem celého řetězce pomoci. Leckdy se stávají objektem pomoci, vzbuzují se v nich očekávání, která ale nemusejí být naplněna. Dávaná pomoc není citlivá ke kultuře příjemců, stává se, že pracovníci organizací se chovají nadřazeně vůči těmto lidem. Hlavní zásada při poskytování pomoci je určitá spoluúčast, tudíž v ideálním případě jsou příjemci spoluvůrci záměrů či se podílí na realizaci projektů.

4.2. Druhy charitativních organizací

Církevní právnické osoby

Církev zakládá orgán církve, aby mohla poskytovat charitativní služby. U nás jde o zastřešující organizaci třeba Charita ČR.

Nezisková organizace

Nezisková organizace je právnická osoba, jež byla založena za účelem služby určitému veřejnému zájmu. Zisk tedy nehraje primární smysl existence, ale také nelze mluvit o tom, že by zisk chyběl úplně. Pokud taková organizace vytvoří zisk, nemá sloužit jeho zakladatelům nebo členům, nýbrž má být zpátky vložen do činnosti organizace.⁶²

Spolek

Spolek se vyvinul z občanského sdružení. Je sjednocením minimálně tří osob a slouží k ochraně a uspokojování společného zájmu svých členů. Podnikání ani jiná výdělečná činnost nesmí být hlavním účelem spolku.⁶³

Nadace

Nadace je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Primárně spravuje majetek, který do něj vložil zakladatel, nebo jenž nadace získala později. Je zakládána k trvalé službě společenského nebo hospodářského účelu, záměr

---

⁶² VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 10-11.

⁶³ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 47-50

může být buď veřejný, nebo obecně prospěšný. Nadace nesmí dávat nadační příspěvky svému zakladateli nebo osobě blízké.⁶⁴

Nejdůležitějším orgánem nadace je správní rada. Řídí činnost nadace, navenek jedná jejím jménem a vykonává všechny pravomoci. Nadace potřebuje i kontrolní orgán, který zaštiťuje buď dozorčí rada, nebo revizor, záleží na kapitálu hodnoty nadace. Kontrolní orgán dohlíží, zda správní rada jedná podle zákona a v souladu s nadační listinou i statutem, kontroluje vedení účetnictví a vyjadřuje se k výroční zprávě.

Nadace smí svůj majetek použít pouze v souladu se svým účelem. Kromě poskytování příspěvků využívá majetek k zajištění své činnosti a k úhradě nákladů na vlastní provoz. Nadační příspěvek je poskytnut na základě rozhodnutí správní rady. Příjemce příspěvku musí obnos použít ve shodě s účelem nadace. Na požádání musí dokázat, jak příspěvek použil. V opačném případě daný příspěvek musí vrátit jako bezdůvodné obohacení.⁶⁵

Nadační fond

Nadační fond můžeme definovat stejně jako nadaci. Zásadním rozdílem je ale dočasnost nadačního fondu. Vklady a dary nemusejí splňovat předpoklad trvalého výnosu jako u nadace. Stejně jako nadace obsahuje nadační fond správní radu a kontrolní orgán. Nadační fond nemusí na rozdíl od nadace spravovat majetek, smí ho spotřebovat pro dosažení svého účelu. Příjemce nadačního příspěvku

---

⁶⁴ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S.62-63.

⁶⁵ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 71-72.

nemusí dokazovat použití příspěvku, pokud to není součástí smlouvy s nadačním fondem.⁶⁶

Sociální družstvo

Sociální družstvo není nezisková organizace, protože může být založeno za účelem dosažení zisku, který lze rozdělit mezi své členy. Zákonná definice zní: „*Sociálním družstvem je družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.*“⁶⁷

Od obyčejného družstva se liší několika body. Určitý zisk družstva lze rozdělit mezi členy sociálního družstva. Členem může být pouze zaměstnanec v pracovním poměru, dobrovolníci a příjemci jeho služeb. Sociální družstvo smí podnikat, ale nesmí vykonávat doplňkovou činnost. Sociální družstvo jako právnická organizace není prakticky využíváno.⁶⁸

Ústav

Ústav je právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti společensky nebo hospodářsky užitečné. Provozuje činnost, jejíž výsledky jsou rovnocenně každému dostupné za předem stanovených podmínek. Nový občanský

---

⁶⁶ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S.73-74.

⁶⁷ Zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

⁶⁸ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 91-93.

zákoník chápe ústav jako ideového nástupce obecně prospěšné společnosti. Od většiny ostatních neziskových organizací smí ústav podnikat ve své hlavní činnosti.⁶⁹

---

⁶⁹ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 80.

4.3. Získávání prostředků charitativních organizací

Většina neziskových organizací je z velké části financována veřejnými dotacemi nebo fondy Evropské unie. V roce 2015 byla neziskovým organizacím poskytnuta dotace ve výši 16,5 miliardy korun.⁷⁰

Se získáváním finančních či jiných prostředků bývá spojován anglický pojem fundraising. Je to systematická aktivita, pomocí které lze získat prostředky na obecně prospěšnou činnost organizací ze soukromých zdrojů⁷¹.

Pojem crowdfunding je dalším způsobem financování projektů. V překladu pojem znamená kolektivní financování a znamená to, že větší podíl dárců věnuje menší finanční částku, aby docílili cílové finanční částky. Tato forma financování probíhá nejčastěji přes internet.

Dárcovství

„Darovací smlouvou dárce bezplatně převádí vlastnické právo k věci nebo se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví a obdarovaný dar nebo nabídku přijímá.“⁷² z právního hlediska se za věc považují i peníze. Pokud nezisková organizace přijme dar, je plně osvobozena od daně z příjmů daného daru. Fyzická i právnická osoba si může dar odečíst z daní, pokud splní dané podmínky zákona.

Sponzoring

---

⁷⁰ Asociace veřejně prospěšných organizací ČR [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z:

www.avpo.cz/2017/neziskovky-sektor-v-roce-2019-darilo-se-mu-je-ale-potreba-dbat-na-zvyseni-duveryhodnosti/

⁷¹ BOUKAL, Petr: *Fundraising pro neziskové organizace*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4487-2.

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník

Sponzoring je poskytnutí prostředků za účelem protislužby. Nejčastěji jde o reklamu. Od daru se liší podléháním dani.

Dobrovolnictví

Dobrovolnictví je svobodná činnost bez nároku na odměnu. Dobrovolník poskytuje svůj čas, energii, dovednosti a vědomosti ve prospěch druhých lidí. Dobrovolnictví může poskytovat dobrovolníkovi dobrý pocit z přímé pomoci druhým, pocit smysluplnosti, obohacení v mezilidských vztazích. Právně je dobrovolnictví ošetřeno zákonem č. 198/2002 sb. o dobrovolnické službě.

Veřejné sbírky

Velmi významným prostředkem financování veřejně prospěšných aktivit jsou veřejné sbírky. Pořádají se pro předem určený veřejně prospěšný účel od předem neurčených přispěvovatelů.

Veřejnou sbírku smí konat pouze právnická osoba, která je povinná podat písemné oznámení krajskému úřadu, v Praze Magistrátu hlavního města Prahy. Příspěvky mohou být shromažďovány na zvláštním bankovním účtu, pomocí sběracích listin, v pokladničkách, prodejem předmětů nebo prostřednictvím dárcovských textových zpráv. Výše dárcovských textových zpráv přes portál www.darcovskasms.cz je 30Kč, 60Kč nebo 90Kč. Z každé částky je strhnutá 1Kč na provozní náklady projektů, mobilní operátoři si za dárcovské textové zprávy neúčtují nic.⁷³

Sběrací listiny musí být očíslovány, opatřeny razítkem a podpisem. Kromě toho musí být vyznačen sloupec pro uvedení výše příspěvků a sloupec pro podpisy darujících.

---

⁷³Dárcovská SMS, *O projektu dárcovská SMS*. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.darcovskasms.cz/darcovska-sms/o-projektu-darcovska-sms.html>

Počet pokladniček a jejich umístění musí být předem oznámeno. Pokud budou pokladničky přenosné, je nutné o tom také uvědomit příslušný úřad. Musí být zabezpečené proti odcizení a neoprávněnému otevření. Při otevírání musí být přítomné dvě osoby a to oprávněný zástupce organizace a zaměstnanec obce. Při prodeji předmětů by se měla vyznačit částka příspěvku, která je zahrnuta v ceně předmětu. O předmětech určených k prodeji je nutné vést záznamy. Dárcovské zprávy obsahují příspěvek ve vyšší ceně zprávy.

Osoba pověřená prováděním sbírky se na požádání prokáže kopií osvědčení příslušného úřadu a plnou mocí, která obsahuje číslo občanského průkazu fyzické osoby. Sbírkou pomocí sběrných listin a prodejem předmětů se nesmí uskutečňovat v prostředcích veřejné dopravy a v prostorách pro cestující. V ostatních veřejných prostorách je nutné požádat o povolení majitele nebo provozovatele.

Ke stejnému účelu nesmí tatáž organizace provádět několik sbírek současně. Na úhradu nákladů s konáním sbírky může organizace použít nejvýše 5% z výtěžku. Nejpozději do třech měsíců musí organizace předložit úřadu ke kontrole a schválení celkové vyúčtování. Dále musí prokázat, že výtěžek byl použit k předem danému účelu sbírky. Jestliže byla sbírka organizací propagována, má povinnost seznámit veřejnost s konečným vyúčtováním.⁷⁴

Za loňský uplynulý rok probíhalo celkem 1455 veřejných sbírek. Nejvíce se jich nacházelo v hlavním městě, protože většina charitativních organizací sídlí právě tam, avšak dopad těchto sbírek přesahuje hranice města.⁷⁵

Dobročinné aukce

---

⁷⁴ VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2. S. 109-112.

⁷⁵ Mapa dárcovství 2017 v České republice: čísla, trendy a dopady. *Fórum Dárců* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <http://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/mapa-darcovstvi.html>

V právním řádu je slovo aukce nahrazen pojmem dražba. Jedná se o formu obchodování, kde se cena určuje až při samotné dražbě. Zájemci během dražby podávají své nabídky a draženou věc získá ten, jehož nabídka je nejvyšší. Smlouva je uzavřena příklepem licitátora.

4.4. Rizika spojená s pomocí druhému

Ti, kteří přijímají pomoc formou nejružnějších prostředků, mohou mít v důsledku pomoci pocit podřízenosti nebo nerovnoprávného vztahu s poskytovateli pomoci. Aby dobře míněný projekt měl účinek, nestačí ho pouze zrealizovat. Důležitá je spolupráce mezi organizací a tamními lidmi. Pokud jsou hned v počátcích projektu pomoci přizváni tamní lidé a účastní se, výsledek je mnohem efektivnější. Bez důkladné spolupráce a vysvětlování by se mohlo stát, že pomoc skončí přesně v době, kdy se pomáhající organizace přesune pomáhat v jiné části. Jestliže se mezinárodní organizace nepokusí navázat spolupráci s místními organizacemi, může se stát, že mezi tamními společnostmi dojde k velikému pnutí. Dopad by to mělo samozřejmě na společnost a lidé dostávající pomoc by se cítili ve vztahu k pomáhajícím podřízeně.

Další zamyšlení si zaslouží lidská důstojnost. Lidská důstojnost je hlavním impulsem pro poskytování humanitární pomoci. Každý člověk, potažmo i každá společnost, má jinak nastaveno ono vnímání důstojnosti. Podstatná roli hraje i kultura. Pro poskytovatele pomoci by mělo být rozhodujícím kritériem to, zdali někdo pomoc potřebuje. V případě kladení podmínek, jak má nebo nemá obdarovaný naložit s pomocí, se pomáhající lidé dopouštějí omezování svobody příjemce. Při poskytování pomoci by se lidé k sobě měli chovat hezky, protože způsob, kterým jedinec jedná, odpovídá tomu, jak si lidí váží. Jistým úskalím se může zdát přílišná materializace pomoci, skrze kterou nejsou lidé schopni vnímat samotného potřebného člověka. I to může mít dopad na vnímání lidské důstojnosti nejenom potřebných, ale i pomáhajících osob. I dnešní česká společnost bojuje s respektem k lidské důstojnosti. Stačí se jen podívat, jak se lidé chovají ke starším občanům.

Dlouhodobé poskytování materiální pomoci a její přemíra vytváří u obdarovaných lidí závislost na pomoci. Nevytváří se prostor pro dlouhodobější prostor a změnu, jež vyžaduje vnímavější přístup. Rozdávání materiální pomoci je podstatná zvláště pro ty, kteří opustili své domovy v důsledku válečných konfliktů a zachránili si jen své

holé životy. Avšak i tady platí, že dlouhodobé poskytování materiální pomoci vytváří závislost. Lidské bytosti mají sklony vytvářet závislost i tam, kde ji není zapotřebí. Namísto vytváření projektů, jež by měly dlouhodobější dopad, se vyvíjí tlak na dodávání zboží a zvyk na pomoc. Příčinou může být nedostatek vůle k dlouhodobým projektům, jejich obtížné prosazování a čas. Jakmile humanitární pomoc nepřichází společně se změnou ve společnosti, dostávají se lidé do pasti, ve které sice mají materiální zázemí, ale chybí jim práce a podpora svého státu. A tak apaticky čekají na další humanitární pomoc. Při vytváření závislosti záleží na typu katastrofy, kontextu, zemi a kultuře a zkušenosti s humanitární pomocí. Závislost se odráží také ve vnímání lidské důstojnosti. Je potřeba najít hranici optimální pomoci.

Další otázkou zůstává, co dává lidem právo vstoupit na území cizí země a poskytovat pomoc. Odpovědí je zcela jistě pojem solidarita. Ale neměla by prvotní pomoc být zeptání se, zda je humanitární pomoc potřeba? Každá země postižená katastrofou by nejdříve měla obdržet tuto otázku před tím, než se začne konat humanitární pomoc. Každá země si zaslouží, aby vyjádřila svůj názor a hlavně aby dala prostor svým místním organizacím. Vlastní solidarita v zemi znamená mnoho a pomoc ze zahraničí může tuto síť pomoci nenávratně rozbourat. Pokud již je pomoc ze zahraničí nutná, měly by se pomáhající organizace nejdříve ptát místních, jak lze pomoci. Jen místní organizace znají nejlépe problémy, se kterými se potýkají. V důsledku pomoci může přijít riziko rozpadu lokální pomoci, nedocení tamních organizací. Lidé si mohou začít závidět jen z toho důvodu, že někomu byla pomoc umožněna a druhému ne. Dříve se uprchlíci jedinci snažili o svou vlastní integritu do nové společnosti skrze příbuzné nebo cizí osoby, podstatným rysem se stalo úsilí o začátek nového života. Pozitivní věcí bylo zvyšování soběstačnosti a aktivní hledání práce, každá zkušenost jedince někam posunula. V dnešní době pomoc staví bariéru závidivosti a nerovnosti mezi uprchlíky a obyvatele země.

Ač dobře míněná humanitární pomoc může mít negativní následky v hospodářství země. Velký příliv zboží zadarmo podřívá možnosti tamních podnikatelů, kteří

nejdou schopni konkurence. Na druhou stranu organizace nabízejí práci a jejich místní zaměstnanci mají možnost získat daleko vyšší platy, než dosud bylo běžné. Vznikají různé programy, pomocí nichž lidé dostanou bezprostředně po práci hotové peníze na ruku. I to ale není úplně bez stinné stránky. Tento přístup má ohromný dopad na zemědělství, protože práce pro organizaci vynese zaměstnancům víc jistých peněz než pěstitelství a chování dobytka. Proto by bylo dobré, kdyby pomáhající organizace nepůsobila v místě pomoci několik let.

Každá společnost se vyznačuje nerovností mezi obyvateli. Vytvářejí se přirozeným vývojem. Humanitární i rozvojová pomoc však může i nezáměrně nerovnost zvyšovat. Negativním jevem je zvýhodňování příjemců pomoci na úkor druhých. Nebere se ohled na celou komunitu, nýbrž jen na postižené. Na sekundární oběti, ti, kteří jsou na postižených ekonomicky závislí, se nebere ohled. Dalším problémem je nadstandardní pomoc, na kterou lidé v tamějším místě nejsou zvyklí. Ta se stává příčinou závisti. Přitom se klidně může stát, že v místech nezasažených katastrofou, se lidem žije mnohem hůře. Nejrůznější projekty jsou vázány přímo na konkrétní katastrofu a ne na místní situaci. Vystává kontrast, na jedné straně se snažíme pomáhat nejpotřebnějším, avšak neznáme místní poměry v dané zemi. Pomoc po katastrofě může zvyšovat pocit nespravedlnosti. Nezajímáme se o to, jak nešťastným postižený člověk přišel ke svému majetku a jak se o něj staral. Nepokládáme si otázku, jaký ten člověk je, jak dříve žil. Proč bychom se měli takovými otázkami vůbec zabývat? Odpověď je více než jasná. Jestliže je poskytnuta pomoc člověku, který se před neštěstím nestaral a neměl ani minimální snahu žít svůj život plnohodnotně, tak je přiživována závist a pocit nespravedlnosti ve společnosti.

Nadřazenost pomáhající organizace či člověka může v některých případech stát za vytvořením nepotřebných projektů či vnucováním hodnot, které daná společnost neuznává. Dárce pomoci se stává pánem nad osudy lidí. Pomoc je poskytována těm, které považuje za potřebné. Proto je důležité, aby dárce spolupracoval s prostředkující organizací, jež je lidem blíže a jež spolupracuje s místní organizací. Mezi přednostmi

místní organizace patří znalost jazyka, hranice tenderu, tabu, respektování kmenové či kastovní příslušnosti. Samotný význam pomoci a daru má v každé kultuře jiný dosah i to se tak může stát předmětem nedorozumění mezi dárcem a příjemcem pomoci. Mezi hlavní problémy patří tlak hodnot, se kterými se tamní společnost neztotožňuje, a nutnost podřídit se názorům dárce.

Pomoc vždy musí vycházet z opravdové potřeby a podstatné je vytvoření pocitu vlastnictví. Jestliže se uskutečňují projekty bez dostatečného vysvětlení a materiálového zázemí, nemají dlouhou životnost a pro místní lid jsou zbytečné. Také je důležité, aby projekty byly vhodné. Nepotřebné, nevhodné a neobvyklé projekty nejsou udržitelné. Jistou překážkou mohou tvořit i tlak pravidel dárce – rychlé školení, bezodkladné vyúčtování, předem určený čas trvání projektu. Některá poskytovaná pomoc není flexibilní, není přizpůsobována aktuální situaci v daném místě. Jestliže je zpočátku potřeba materiální pomoc, pak velmi dlouho trvá, než se změní v takovou pomoc, aby lidé začali být opět soběstační. Další potíž vězí v tom, že potřebným lidem pomáháme na příklad takovými potravinami, na které nejsou vůbec zvyklí. V dnešní uspěchané době je velký i tlak médií a očekáváme velmi brzy pozitivní výsledky. Čas je jednou z hodnot, kterou každá kultura vnímá rozdílným způsobem.

Při poskytování pomoci prostřednictvím darů může docházet k jejich výměně mezi podarovanými lidmi. Pozitivní jev nastává tehdy, jestliže příjemce vymění dar za něco, co je pro něj potřebnější. Tímto způsobem je napravena chyba dárců, která je dána přesným programováním pomoci bez ohledu na aktuální situaci v daném místě. Častěji ovšem dochází k negativnímu jevu, při kterém příjemce vymění dar za něco, co v žádném případě nezvyšuje jeho a rodinnou životní úroveň. Dary jsou měněny za alkohol, drogy a zbraně. V takových případech lze hovořit o zneužití pomoci.

Jedním z dalších rizik je ohrožení spolupracovníků místních organizací. Trnem v oku ve většině kultur bývá práce žen. Ženy jsou více ochotné spolupracovat a ochotněji se učí. Velkou motivací je pro ně obživa své rodiny. Muži neradi vidí své

ženy v takových pozicích, protože se to neslučuje s jejich kulturou a jejich zvyky. Jestliže ženy pracují pod patronátem organizace, jsou jí chráněny. Jakmile však žena nemá za sebou organizaci, místní lidé se k ženě začnou chovat nepěkně. Jiná nerovnost je dána bezpečností. Zatímco pracovníkům mezinárodních organizací je mimořádně zajišťována bezpečnost, u místních pracovníků tomu tak není. Jinou nerovnost lze pozorovat v odlišných hodnotách. Skupina pracovníků mezinárodních organizací bydlí v mnohem luxusnějších obydlích, stravují se na vyšší úrovni a samozřejmě i využívají nejmodernější techniku. V chudé zemi žijí evropským způsobem života.

Špatná nebo žádná pomoc ovlivňuje efektivitu pomoci, či vytváří zbytečnou pomoc. Pomoc je pokaždé poskytována s dobrým úmyslem, s výjimkou případů zneužívání, rozkrádání a krádeže. Téměř nikdo se nepozastavuje nad tím, jak je tento proces pomoci křehký. Má svá pravidla, ale i svá úskalí.

U rozvojové pomoci hrozí zneužití pomoci režimem. Taková pomoc se k potřebným vůbec nedostává. Je potřeba zvážit, zdali režim v dané zemi se snaží být opravdu funkčním. Účinné je podávat pomoc prostřednictvím nevládních organizací. Korupce se může vyskytovat ale i v zemích, které pomáhají. Část potřebných peněz pro humanitární pomoc zůstává v místě, kde se platí za poradenské a zprostředkovatelské firmy. I v samotné organizaci mohou unikat peníze nesprávným směrem. Příčinou mohou být manažerská selhání. Součástí manažerských selhání je podlehnutí tlaku dárců, médií či veřejnosti.

Mezi hlavní manažerské problémy patří špatná koordinace pomoci. Ačkoliv každá organizace provádí velké množství studií a evaluací a snaží se úžeji spolupracovat s ostatními, při humanitární katastrofě už za jeden provaz všichni netahají. Naopak se mezi organizacemi objevuje nezdravá konkurence jak směrem k veřejnosti, tak směrem k vládě. Jiným problémem je přizpůsobení se organizace vůli dotujících. Často se představa organizace neslučuje s vůlí donora. I přes své priority, jež jsou

dané ve spolupráci s příjemci pomoci, se musí podvolit donorovi, protože je na něm existenčně závislá.

Vliv médií má nedozírnou moc. Často neukazují realitu, ale snaží se všemi možnými způsoby co nejvíce zapůsobit na veřejnost. Proměnlivý zájem médií a její rozložení v čase má obrovský vliv finanční prostředky pro humanitární organizace. Pomocí medializace získávají financí i nově založené organizace, které mohou být nezkušené, netransparentní a produkují nepotřebné projekty, protože nejsou seznámeni s potřebami tamních lidí. Často se stává, že po několika neúspěšných projektech zanikají. Takové organizace samozřejmě vrhají negativní pohled na všechny pomáhající organizace.

Špatný dopad na příjemce pomoci má i personální otázka zástupců organizace. V období krizí může nastat situace, že je zkušených pracovníků v oblasti málo a novým pracovníkům trvá dlouho zaučení a získání potřebných zkušeností. Zběhlý pracovník je znalý tamějších lidí, jejich kultury, potřeb. Je schopen komunikovat a představuje prvek, jenž podporuje smíření mezi etniky. Pro tamní lidi je důvěryhodným člověkem. Střídání pracovníků, jejich únava či vyhoření může být příčinou lhostejnosti k lidem a ke kultuře. To vše se stává překážkou pro navázání důvěryhodného vztahu, který je pro správnou pomoc důležitý.

4.5. Dobročinnost Čechů

Součástí podpory dobročinných organizací je samozřejmě příspěvní finančního příspěvku, nejčastěji daru.

Společnost STEM/MARK provedla 20. 10. – 25. 11. 2014 první výzkum, jehož se zúčastnilo 3622 respondentů, a druhý výzkum se uskutečnil od 2. do 18. 12. 2014 s počtem dotazovaných 3167 osob. Obě šetření byla na téma Charita a dobročinnost. Výzkum ukázal, že nejvíce se na dobročinnosti podílí lidé formou peněžního daru. 16 % dotazovaných uvedlo, že se podílejí na dobrovolnické práci. Více se dobročinnosti věnují ženy než muži. Výzkum ukázal, že předtím, než lidé darují příspěvek, si charitativní organizaci prověřují. Nejvíce příspěvků obdrží charitativní organizace, jež pomáhají dětem a tělesně a duševně postiženým. Třetí příčku obsadila pomoc obětem přírodních pohrom a humanitárních katastrof. Na opačném konci dobročinného spektra se nachází kultura a památky. Nejvíce příspěvků obdržely organizace prostřednictvím sbírek v ulicích, dále pak dárcovskými textovými zprávami a převodem financí na účet charitativní organizace.⁷⁶

V loňském roce působilo v České republice celkem 2213 nadací a nadačních fondů. Z toho 445 je nadací, zbytek představují fondy. Z celkového počtu větší část představují nefiremní nadace a nadační fondy. V roce 2016 rozdělily firemní nadace a fondy přes 644 milionů korun a nefiremní investovaly více než 754 milionů korun.⁷⁷ k těmto částkám je třeba dodat, že byly investovány do veřejně prospěšných projektů a ne pouze pro pomoc druhým lidem.

Internetové stránky Fórum Dárců uvádí, že primárním informačním zdrojem o činnosti oblíbených charitativních organizací pro dárcy jsou sociální sítě. 25% dárců

---

⁷⁶ Jak jsme na tom s charitou a dobročinností?. STEM/MARK [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: https://www.stemmark.cz/charita_2015/

⁷⁷ Dárcovství v Česku. Fórum Dárců [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <http://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/darcovstvi-v-cesku.html>

je inspirováno pomocí sociálních médií a fundraisingových akcí. Rozhlas a televize inspirují k darování nejméně. 77% dárců je inspirováno k dárcovství nejvíce ve vánočním období. Vánoční čas je nejvhodnější období pro charitativní organizace, jelikož jsou lidé více solidární než v kterémkoli jiném období. Necelá polovina dárců věnovala své peníze online přes crowdfundingovou kampaň neziskové organizace.

5. Prosociální chování

Prosociální chování je z hlediska života člověka naprosto zásadní. Jedinec ke své existenci a k naplnění jejího smyslu nezbytně potřebuje mnoho projevů podpory, pomoci, důvěry, nesobeckého jednání a spolupráce ze strany druhých lidí.

V chápání a v definicích prosociálního chování jsou velké rozdíly, které jsou dány aspekty, jež každý autor do své definice zahrnul. Někteří autoři definují prosociální chování volně, jiní vymezují velmi úzký projev pomáhajícího chování, který splňuje přesná kritéria. Za prosociální chování lze obecně považovat každé jednání, které je zaměřeno ve prospěch druhé osoby nebo skupiny lidí.

Páleník v knize Sociálna kompetencia - předpoklad zvládania sociálnych situácií definoval prosociální chování jako „*takové chování, které svým dosahem mění situaci účastníků směrem ke zlepšení. Je to takové chování jednotlivce, které zohledňuje fyziologické a psychologické rozpoložení jiných lidí, jejich potřeby, nouzi, těžkosti, zájmy, nemoc apod.*“⁷⁸

Jiní autoři dodávají k výše zmíněné definici ještě podmínku dobrovolnosti. To znamená, že prosociální chování není povinností. V tomto pojetí vymezuje například Eisenbergerová prosociální chování jako „*dobrovolné chování zaměřené ve prospěch druhé osoby*“⁷⁹

Další autoři vymezují prosociální chování ještě úžeji. Kromě již dvou výše zmíněných podmínek by mělo prosociální chování splňovat, že je vykonáno bez nároku na zisk nebo odměnu. Příkladem je definice Slaměníka a Janouška: „*Do*

---

⁷⁸ Páleník, L. (1995a). Sociálna kompetencia – predpoklad zvládania sociálnych situácií. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 30, s. 55-58.

⁷⁹ Eisenberg, N.& Shell, R. (1986). The relationship of prosocial moral judgement and behavior in children: The mediating role of cost. Personality and Social Psychology Bulletin, 12, s. 426-433.

*kategorie prosociální chování zařazujeme takové skutky a činy, které jsou vykonány ve prospěch druhého bez očekávání odměny (materiální či finanční) nebo sociálního souhlasu. Tyto akty chování mají charakter poskytnutí nezištné pomoci, kdy není očekávána odměna ani opětvání pomoci v budoucnosti. Prosociální chování je zpravidla vykonáno bez vyzvání a dobrovolně.*⁸⁰

Někteří autoři zmiňují ještě jedno kritérium. Tím je, že vlastní jednání musí aktéra stát jistou energií a námahu a vyžadovat od něho jistou oběť. Zdůrazňuje také roli příjemce pomoci.

Mezi základní znaky prosociálního chování lze tedy shrnout takové jednání, které: je vykonáno ve prospěch druhého, nevyplývá z povinnosti, je vykonáno bez očekávání zisku nebo vnější odměny aktéra, podporuje reciprocitu a nenarušuje identitu poskytovatele ani příjemce.

Mnozí autoři se snaží také řešit vzájemný vztah mezi pojmy prosociální chování, pomáhání, altruismus a dalšími koncepty. D. A. Schroeder a jeho spolupracovníci chápou prosociální chování jako kategorii, která je nadřazená jiným významovým pojmům. Dle těchto autorů prosociální chování pojímá tři podkategorie: pomáhání, altruismus a kooperaci. *„Pomáhání představuje druh prosociálního chování, jehož důsledkem je poskytování nějakého prospěchu jiné osobě. K takovému jednání patří např. darování, pomoc při splnění úkolů, poskytování informací. Altruismus je druh prosociálního chování, při kterém jedinec poskytuje jinému člověku prospěch, aniž by předjímal získání odměny pocházející z vnějších zdrojů. Kooperace pak prezentuje druh sociálního chování, které se odehrává ve vztahu mezi dvěma a více osobami, které jsou na sobě pozitivně závislé, pokud jde o jejich cíle.*⁸¹ Pomáhání a altruismus jsou jednostranné na rozdíl

---

⁸⁰ SLAMĚNÍK, Ivan a Jaromír JANOUŠEK. Prosociální chování. In: *Sociální psychologie*. 2. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1428-8, s. 285-301.

⁸¹ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 9788073873066. S. 13.

od kooperace, která je zaměřena dvoustranně. Také cíle účastníků se osob jsou u kooperace odlišné.

Jiné pojetí pojmů lze nalézt u H. W. Bierhoffa⁸², který se domnívá, že pojem pomáhání je obecným pojmem a je významově nadřazený pojmu prosociální chování. Ten je opět hyperonymem k pojmu altruismus. Tím se pojmy sémanticky překrývají. Pomáhání je nejširší pojem, jenž zahrnuje všechny formy interpersonální podpory. Prosociální chování představuje pouze dobrovolnou lidskou činnost, jejímž cílem je zlepšení situace jiné osoby. Aktér pomoci není motivován profesionálním závazkem. Toto chování může být egoistické, tj. snaha primárně dosáhnout svého cíle, nebo altruistické, tj. primární snaha o zlepšení situace druhého člověka, anebo kombinací obou motivů. Motivace poskytovatele altruistického chování je charakterizována přijímáním perspektivy a empatií.

Odborná literatura dokládá řadu pokusů o klasifikaci prosociálního chování. K prvním teoretikům prosociálního chování patřil L. G. Wispé, jenž do forem sociálního jednání zahrnul následující kategorie: sympatie, kooperace, darování, pomáhání a altruismus. Sympatie je charakterizována jako projev zájmu nebo sdílení bolesti člověka k druhému člověku. Kooperace se vyznačuje schopností a ochotou jedince pracovat s jinými lidmi. Darování zastupuje poskytování darů nebo jiných příspěvků, které slouží k dobročinným účelům. Pomáhání je vyjádřením podpory druhým lidem, aby dosáhli svého vytyčeného cíle. Altruismus se vztahuje k chování, které je orientováno na poskytnutí prospěchu druhým, ale bez očekávání vnějších odměn.

C. Zahn-Waxler, M. Radke-Yarrow a R. King vytvořili jinou klasifikaci prosociálního chování, která je zaměřena na druhy pomoci. Patří sem fyzická pomoc, fyzická služba, sdílení, verbální pomoc a verbální podpora. Fyzickou pomocí autoři

---

⁸² BIERHOFF, H. W. Prosociální chování. In: *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Editor Miles HEWSTONE, editor Wolfgang STROEBE. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5.

rozumějí pomáhající chování, které přispívá druhému jedinci vykonat nějakou fyzickou práci. Fyzická služba charakterizuje jednání, při kterém pomáhající osoba neparticipuje na dané činnosti. Sdílením je myšleno poskytování materiálních hodnot. Poskytnutí slovní informace, která pomáhá druhému dosáhnout cíle, je verbální pomoc a verbální podpora je vyjádřením zájmu vůči jiné osobě.

Další klasifikaci prosociálního chování vypracovali G. Carlo a B. A. Randall. Ti používají pojmu prosociální tendence, který vhodně vyjadřuje dispoziční pohotovost k takovému chování. Určují šest základních prosociálních tendencí, které se odlišují z hlediska motivace. První tendence je altruistické chování. To zahrnuje „dobrovolné pomáhání motivované primárně zájmem o potřeby a prospěch druhé osoby, které bývá často vyvolané soucitem.“⁸³ Často vede chování pomáhajícího jedince k jeho vlastním nákladům či ztrátám. Druhým typem je vyžádané chování. Toto chování je motivováno reakcí na žádost dotyčného jedince. V emociálně vypjatých emočních podmínkách se objevuje třetí typ klasifikace – emocionální chování. Zmíněné situace mohou u přihlížejících osob vyvolat soucit nebo vzrušení. Toto chování souvisí s vysokou úrovní empatie a soucitem. Čtvrtá tendence představuje jednání, k němuž dochází za účasti publika. Částečně je tedy motivováno přáním získat akceptaci a respekt druhých lidí. Aktér je zaměřen na vlastní osobu a jde mu především o získání prestiže a uznání. Předposledním typem je anonymní chování, jež charakterizuje takovou pomoc, při které pomáhající jedinec neví, komu je pomáháno. Hlavní motivací je vykonání dobrého skutku. Posledním typem tendence je krizové chování. To je pomáhání lidem, kteří se nalézají v krizových situacích.

---

⁸³ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 9788073873066. S. 16.

5.1. Biologické a evoluční základy prosociálního chování

Proč nám záleží na ostatních? Na tuto otázku lze nalézt odpověď v evoluci a v mozku. Prosociální chování je z části ovlivňováno řadou evolučních a biologických činitelů. K vysvětlení vlivu na vznik, rozvoj a udržování prosociálního chování se užívají evoluční teorie, které jsou často odvozeny z pozorování subhumánních živočichů. V rámci evolučních teorií jsou pojmy prosociální chování a altruismus chápány jako synonyma. Oba pojmy označují jedince, „*který na své náklady přináší prospěch jiné osobě tím, že zmírňuje její negativní stav nebo zlepšuje její pozitivní stav.*“⁸⁴ Toto pojetí vymezuje chování určitého jedince vůči druhé osobě bez ohledu na motivaci.

Neuroendokrinologie, věda zkoumající interakce mozku a hormonů, předložila důkazy o tom, že u savců prošla neurální organizace, na jejímž základě jedinci sledují své vlastní blaho, změnami, jež podnítily vznik nových hodnot. Novými hodnotami jsou myšleny zvláště ty, které se orientují na blaho některých jiných jedinců. Rozšíření okruhu zájmu o druhé stojí v pozadí procesů, které vedly k rozkvětu morálky. Za kooperativní chování mohou neurální mechanismy. Kromě toho právě neurální mechanismy zakládají zájem o jedince samého a jeho vlastní blaho. Chování musí v posledku přímo nebo nepřímo zvyšovat zdatnost živočicha. V opačném případě by toto chování neprošlo filtrem selekce.⁸⁵ Tato myšlenka je doménou teorie sobeckého genu, která je zmíněna o několik řádků později. Základem prosociální adaptace jedinců je řetězec aminokyselin s názvem oxytocin. Oxytocin je v pozadí mnoha verzí společenskosti, vyskytuje se u všech obratlovců, ale pouze evoluce savčího mozku ho adaptovala na nové úkoly související s péčí o potomstvo

---

⁸⁴ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 9788073873066. S. 45.

⁸⁵ CHURCHLAND, Patricia Smith. *Mozek a důvěra, aneb, Co nám neurověda říká o morálce*. Praha: Dybbuk, 2015. ISBN 978-80-7438-115-7. S. 18-21.

a dovolila širší formy společenskosti. Mezi další důležité změny patřily i dvě evoluční. První tkvěla v procesech, které zapříčinily vzniknutí negativních pocitů strachu a stresu a zároveň založily motivaci k napravení situace jedincem. S touto změnou souvisejí pocity slasti a úlevy. Druhou velkou změnou bylo posílení schopnosti učit se, což způsobilo zájem dozvědět se o chování jiných členů.⁸⁶ Rozšířená kapacita paměti zlepšila možnost předvídání potíží a účinnější plánování. Tyto změny vedly k potřebě být spolu a k rozvoji sociálních postojů formovaných učením, jež jsou pevně regulované souhlasem a nesouhlasem a obecněji emocemi. Savci jsou proto motivováni k osvojování takových sociálních praktik, které jsou v souladu se skupinou. Pozitivní systém odměn je uveden v činnost postojem schválení a náklonnosti, zatímco negativní systém odměn reaguje na vyloučení a odmítnutí skupinou.

Oxytocin je označován jako hormon lásky. Vzniká v mozku v hypotalamu, odkud je přenášen do zadního laloku hypofýzy. Oxytocin má širokou škálu nejrůznějších účinků v mnoha orgánech. Ovlivňuje procesy paměti a učení, rodičovské a sociální chování, vytváření partnerských svazků. Oxytocin stojí v pozadí citového přilnutí matky a dítěte. Attachment je řízený komplikovanými neurálními obvody a neurochemikáliemi a je základem morálky. Za normálních okolností přináší péče o potomky odměnu. Jakmile dítě trpí, míra úzkosti se u pečující osoby zvyšuje a vyvolá nepříjemný pocit. Pečující osoba se snaží míru úzkosti zmírnit, což opět přináší odměnu. Dítě, aby se správně vyvinulo, potřebuje bezpečnou citovou vazbu. Ta zapříčiňuje správný vývoj mozku – zejména limbického systému, dále motivačních, paměťových a emočních procesů. Nedostatečná stimulace může vyústit do vážné zaostalosti ve vývoji těchto procesů. Čím delší dobu musí být děti umístěné v kojeneckém ústavu a čím je v něm péče horší, tím je pravděpodobnější, že budou

---

⁸⁶ CHURCHLAND, Patricia Smith. *Mozek a důvěra, aneb, Co nám neurověda říká o morálce*. Praha: Dybbuk, 2015. ISBN 978-80-7438-115-7. S. 22-24.

mít potíže nejenom s tvorbou sociálních vztahů, ale i s regulací vlastního chování.⁸⁷ u adoptovaných dětí může raná deprivace přetrvávat i několik let po adopci. Zajímavé je, že mateřské chování se u lidí spustí i adopcí dítěte.

Rychlost a množství uvolňování oxytocinu a argininu vypovídá o činnosti klíčových systémů nervových sítí, jejichž činnost umožňuje navazování sociálních vztahů. Oxytocinu je také přezdíváno jako hormon důvěry. Tým švýcarských vědců z univerzity v Curychu zjistil, že důvěru mezi lidmi pomáhá udržet právě tento peptid. Vědci nechali několik dobrovolníků hrát hru „na důvěru.“ Účastníci pokusu obdrželi určitou část peněz, se kterou se mohli podělit s investorem. Ten mohl jejich vklad zhodnotit, anebo ne. Projev důvěry se jim tedy mohl, ale i nemusel vyplatit. Polovině dobrovolníků byl no nosu vstříknut před každým rozhodnutím oxytocin, druhá polovina dostala místo peptidu vodu. Žádný z účastníků nevěděl, která látka mu byla podána. Závěrem výzkumu bylo, že dávka oxytocinu posilovala důvěru v investora i přesto, když důvěra dotyčných byla investorem zklamána. Při souběžném sledování aktivity mozku všech dobrovolníků bylo zjištěno, že s pomocí oxytocinu klesala v amygdale a striatu aktivita. Amygdala se mimo jiné podílí na spouštění strachu a striatum sehrává důležitou roli při procesech, během kterých si bereme ponaučení z vlastních chyb.⁸⁸

Amygdala je brána k emočnímu srdci mozku. Vykonává emoční dozor nad světem, přiřazuje emoční důležitost tomu, co vidíme, a rozhoduje o nepodstatných a fádních věcech nebo naopak o důležitých.⁸⁹

---

⁸⁷ KOUKOLÍK, František. *Proč se Dostojevskij mýlil?: o vědomí, empatii, altruismu, lásce, zlu a religiozitě*. Ilustroval Miroslav BARTÁK. Praha: Galén, 2007. Makropulos. ISBN 978-80-7262-482-9. S. 37.

⁸⁸ OSEL, *Hormon oxytocin* [online]. [cit. 2018-07-16]. <http://www.osel.cz/3603-oxytocin-hormon-duvery.html>

⁸⁹ RAMACHANDRAN, V. S. *Mozek a jeho tajemství, aneb, Pátrání neurovědčů po tom, co nás činí lidmi*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-080-8. S. 182.

Kromě oxytocinu jsou neméně důležité i zrcadlové neurony. Jedná se o zvláštní druh nervových buněk, jež umožňují naše vcítění do druhého člověka. Kromě toho také lze rozpoznat záměry druhého člověka. Zrcadlové neurony hrají hlavní roli v našem sociálním učení, v napodobování a mezigeneračním předávání kulturně podmíněných postojů a dovedností. Díky těmto buňkám mohla vzniknout kulturní evoluce.⁹⁰

Další sousloví, které stojí za to zde zmínit, je teorie mysli. Ta závisí na specializovaném souboru mozkových mechanismů, které se vyvinuly z důvodu, aby lidské jedince obdařily důležitou dávkou sociální inteligence. Teorie mysli je důležitá pro lidi z toho důvodu, že díky ní jsme schopni pohlížet na ostatní jedince jako na myslící bytosti s vlastním duševním životem. Jsme schopni usuzovat na pocity a úmysly ostatních jednotlivců a můžeme předvídat a ovlivňovat tak jejich počínání. Pokud jsme obdařeni teorií mysli, chápeme, že lidé kolem nás se chovají tak, jak se chovají, protože mají myšlenky, emoce, nápady a motivace podobného ražení jako naše vlastní. Jednodušeji řečeno, přestože nemůžeme autenticky pociťovat, jaké je být jiným člověkem, prostřednictvím teorie mysli si můžeme do myslí ostatních lidí promítat svoje vjemy, názory a přesvědčení. Tato teorie se zdá být samozřejmá, přirozená a prostá, ale opak je pravdou. Teorie mysli je jedna z nejmimořádnějších a nejmocnějších schopností lidského mozku.⁹¹

Charles Darwin zásadním způsobem ovlivnil naše mínění o nás samotných a o světě. Navazuje na své předchůdce a mluví o teorii evoluce, v jejímž rámci se snaží objasnit altruistické chování. Presentování Darwinovy evoluční teorie vedlo kromě jiného k rozšíření všeobecného povědomí o nesobeckém chování. Nesobecké chování chápe jako důsledek vnitrodruhové solidarity, ve které jedinci preferují zájmy druhu

---

⁹⁰ RAMACHANDRAN, V. S. *Mozek a jeho tajemství, aneb, Pátrání neurovědců po tom, co nás činí lidmi*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-080-8. S. 44-49, 190-162.

⁹¹ RAMACHANDRAN, V. S. *Mozek a jeho tajemství, aneb, Pátrání neurovědců po tom, co nás činí lidmi*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-080-8. S. 171-172.

před osobními. „*Sobeční a svárliví lidé nedokáží žít pospolu a bez pospolitosti nelze ničeho dosáhnout. Kmen bohatě obdařený těmito vlastnostmi se vždy rozroste a vítězí nad ostatními kmeny, ale jak ukazují celé dějiny, je opět během času přemožen nějakým jiným kmenem, který má těchto vlastností ještě více.*“⁹² Darwinovo objasnění lidského altruistického jednání zahrnuje myšlenku recipročního altruismu. „...je zřejmé, že tím, jak se zdokonalují rozumové vlastnosti příslušníků kmene, pochopí brzy každý, že bude-li pomáhat svým druhům, získá oplátkou také pomoc od nich. Veden tímto sobeckým motivem, osvojí si zřejmě zvyk pomáhat svým bližním a zvyk vykonávat dobré činy rozhodně posiluje schopnost soucítění, které pak dává první podněty k dobrým činům.“⁹³

Autorem termínu sobecký gen je Richard Dawkins. Teorie sobeckého genu říká, že rostliny a živočichové se nechovají v souladu se zájmy druhu, skupiny nebo blahem jich samotných, nýbrž v souladu se zájmem svých genů. Prvním zdrojem teorie je myšlenka, že geny jsou nositelé dědičnosti. Geny, které způsobují, aby nositelé zvyšovali šance svých genů na přežití, budou prosperovat na úkor jiných genů. Druhým zdrojem byla pozorování a experimenty. Různé typy chování dávaly vědcům smysl, pokud se vědci zaměřili na geny. Z hlediska jedince nebo druhu chování nedávalo smysl. Příkladem sobecké strategie je altruismus mravenčích dělnic, které pomáhají svým sestrám s rozmnožováním, protože po sobě zanechávají mnohem víc kopií svých genů, než kdyby se samy rozmnožovaly. V návaznosti na Richarda Dawkinse Wright uvádí: „*Dnes již můžeme s jistotou tvrdit, že řada vlastností, které drží společnost pohromadě, díky kterým můžeme svůj druh tak vysoko hodnotit, jako nesobečnost, soucit, přátelství, ... mají genetický základ.... Ať už geny*

---

⁹² DARWIN, Charles. *o původu člověka*. Vyd. 2., rev. Praha: Academia, 2006. Europa (Academia). ISBN 80-200-1423-3. S. 91.

⁹³ DARWIN, Charles. *o původu člověka*. Vyd. 2., rev. Praha: Academia, 2006. Europa (Academia). ISBN 80-200-1423-3. S. 91.

*postupují jakkoli, z jejich hlediska je to vždy sobecké, i když se organismus může chovat na první pohled nesobecky.*⁹⁴

Pro vysvětlení prosociálního chování lze využít teorii E. O. Wilsona, který zavedl model příbuzenského výběru. Dle něj spolupráce nebo sebeobětování zvyšuje pravděpodobnost přežití genetických příbuzných. Ochrana mláďat a oběti rodičů ve prospěch potomků zvyšují přežití vlastních genů v příbuzných. Na tento model se váže termín inklusivní fitness, jenž vyjadřuje, do jaké míry jsou přeneseny geny jedince do dalších generací. Autorem pojmu je Hamilton, jako první upozornil na skutečnost, že naše geny se nemusí šířit do další generace jen přes naše potomstvo, ale také skrze potomstvo našich příbuzných.

Důležitý milník představuje rozšíření péče na partnery a druhy ve skupině. Právě to z nás lidí dělá společenské tvory. Důležitou příčinou byl přechod od lovecko-sběračské společnosti k zemědělskému způsobu obživy. Ta přinesla mnoho změn v oblasti sociálního života lidí. Nejistota obživy sběrem byla nahrazena spolehlivější dodávkou masa a úrodou obilí. Významná změna proběhla v sociálním životě. Tím bylo seskupování lidí do větších skupin, ve kterých se sdružovali i nepříbuzní jedinci. Toto nové uspořádání mělo za následek nové formy soutěživosti jak uvnitř skupiny, tak mezi skupinami navzájem a i nové sociální problémy.⁹⁵

Wilson vysvětluje asociální chování na základě rozlišení dvou druhů altruismu. Jsou jimi altruismus tvrdého jádra a altruismus měkkého jádra. První zmíněný pojem se vyznačuje iracionální, pudovou, motivací a jednostrannou orientací na ostatní lidi. Dobro konající člověk nevyžaduje žádnou zpětnou reakci. Takový altruismus se vyskytuje u nejbližších příbuzných a je označován jako čistý altruismus. Naopak pro altruismus měkkého jádra je typické, že darující osoba očekává u společnosti odezvu. Oplacení může být uskutečněno v mnoha různých podobách a

---

⁹⁴ WRIGHT, Robert. *Morální zvíře: proč jsme to, co jsme*. Praha: Lidové noviny, 1995. Psychologie P, sv. 4. ISBN 80-7106-127-1. S.17.

v různém časovém horizontu. Tento altruismus je částečně uvědomovaný. Autor považuje druhý typ altruismu za užitečnější pro společnost, ale pravým altruismem je pro něj altruismus tvrdého jádra.⁹⁶

Druhým vysvětlením prosociálního chování je Triversův reciproční altruismus. Ten předpokládá, že se prosociální chování vztahuje i na zcela odlišné živočišné druhy. Symbióza mezi nimi přináší dlouhodobý prospěch všem zúčastněným. U tohoto modelu je důležitou podmínkou trvalost vztahu a dlouhodobá spolehlivost. Náhodná setkání svádějí k podrazu, zatímco častá opakování podporují spolupráci. V lidské společnosti reciprocita funguje pouze tehdy, jestliže se lidé znají. Záleží velmi na pamatování si, kdo oplatil protislužbu a kdo ne, komu jedinec něco dluží, kdo dluží jim apod. Ke spolupráci v tomto modelu hraje významnou roli složka důvěry.⁹⁷

Základem recipročního altruismu je tzv. teorie her. Teorie her se začala využívat v evoluční biologii od 60. let 20. století. Klasickým příkladem teorie her je Vězňovo dilema. Dva hráči jsou zatčeni policisty, stávají se z nich vězni. Proti oběma má policie důkazy, které stačí na usvědčení a odsouzení za spáchání méně závažného trestného činu. Policie chce vězně usvědčit za závažnější trestný čin, jenomže jim chybí důkazy. Policisté se snaží, aby se vězni usvědčili navzájem, a oni tak získají kýžený důkaz. Pokud oba hráči nebudou mluvit, dostanou oba stejný trest za méně závažný trestný čin. Pokud jeden z hráčů promluví a druhý mlčí, mluvící hráč vyvázne bez trestu, mlčící s trestem za závažný trestný čin. Třetí možností je, že oba hráči budou mluvit zároveň, oba získají stejný trest. Na strategii se vězni nemohou domlouvat. Dominantní strategie je taková, že hráč zvolí jednu strategii bez ohledu na druhého hráče. Oba si zvolí strategii mluvit a dostanou stejný trest. Trest je ale

---

⁹⁵ CHURCHLAND, Patricia Smith. *Mozek a důvěra, aneb, Co nám neurověda říká o morálce*. Praha: Dybbuk, 2015. ISBN 978-80-7438-115-7. S. 27.

⁹⁶ WILSON, Edward O. *o lidské přirozenosti: máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?*. Praha: Lidové noviny, 1993. Edice 21. ISBN 80-7106-076-3. S. 149-152.

vyšší, než kdyby oba mlčeli. Výsledná strategie není paretoefektivní⁹⁸ z důvodu, že hráči nemohli mezi sebou komunikovat a důvěřovat si. Důležité je si uvědomit, že se jedná o jedinečnou, neopakovatelnou situaci.⁹⁹

Pokud se zavede do hry prvek opakování, nejlepší strategií je tzv. půjčka za oplátku. Nejprve se vyplatí udělat vstřícný krok a pak už jen opakovat tah spoluhráče. Jakmile se sejdou dva hráči s totožnou strategií, směřuje to ke spolupráci. Podmínkou této spolupráce je neanonymní prostředí. i zde hraje důležitou složku paměť.

V řadě případů lze altruistický akt chápat jako investici, která se zúročí až časem.

V současnosti je nezpochybnitelné, že biologické faktory ovlivňují individualitu prosociálního a altruistického chování každého z nás.

---

⁹⁷ RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 73-123

⁹⁸ Nelze vylepšit postavení někoho, aby se současně nezhoršilo postavení druhého.

⁹⁹ RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 123-145.

5.2. Altruismus a dobročinnost

V předchozí kapitole již bylo zmíněno, že v rámci biologických a evolučních základů byl používán k sousloví prosociální chování synonymní pojem altruismus.

Velký sociologický slovník definuje altruismus jako „*morální princip předepisující potlačit vlastní egoismus; nezištná služba bližnímu; ochota obětovat vlastní zájem ve prospěch jiných; mravní princip, podle něhož je blaho jiného a on sám mravně důležitější než mé vlastní já a vlastní blaho, resp. reálné chování založené na těchto principech nebo jim odpovídající.*“¹⁰⁰

Altruismus můžeme nalézt v křesťanství. Jeden z nejvyšších mravních principů je láska k bližnímu. Tento princip má konkretizované formy, jakými by se měl projevovat. Jsou jimi milosrdenství a dobročinnost.

Autorem termínu je filozof Auguste Comte. Stanovil etický požadavek „žít pro jiné“ a rozeznává instinktivní altruismus, který je společný lidem i živočichům, a altruismus rozvíjený v rámci civilizace, který chápe jako spontánně projevovanou lidskou vlastnost, jež spojuje všechny lidi.¹⁰¹

Altruismus je tedy jak morální princip, tak reálné chování, jenž smí být zaměřené na kohokoli, kromě nositele. Altruistickými principy se řídí dobročinnost. Ale na rozdíl od altruismu se zaměřuje pouze na lidi stojící mimo rodinný kruh jedince. Z tohoto hlediska je dobročinnost užším pojmem než altruismus. Naopak od altruismu je rozšířená o institucionální rozměr.

Z hlediska genů je veškerý altruismus sobecký. Každý jedinec se snaží, aby jeho chování prospívalo jeho genům, proto se v každém altruismu musí skrývat i kousek egoismu. Avšak egoismus genů nijak nesnižuje hodnotu altruismu jednotlivců. Významné je, že altruismus pomáhá celé společnosti, na které jsou

---

¹⁰⁰ Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1. S. 51.

¹⁰¹ Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1. S. 51-52.

všichni její členové závislí. Biologové postupem času dospěli k závěru, že sobecké a altruistické chování se vůbec nevylučují.¹⁰² z výše uvedeného je patrné, že každý, kdo se stará o blaho někoho jiného, vždy něco získá. Ať již úmyslně, nebo ne. Člověk konající dobro může nákladným darem získat prestiž, vykupovat osobní bezpečnost či zabránit hrozícím nepokojům. Dobrovolnou prací lze získat kontakty, které tvoří značný sociální kapitál. Z pomáhání člověk může nabývat pocit ze smysluplné práce pro ostatní. i to je velmi důležitá odměna pro jedince. Vědomí možných výše zmíněných zisků může znamenat motivaci pro další dobročinné činnosti.

Altruismus tedy vždy přináší člověku nějaký zisk. i přesto se lidé nechovají za všech okolností plně altruisticky. i ten nejsobečtější jedinec je v posledku vždy závislý na společnosti, ve které žije. Sobeckého jedince lze označit termínem „racionální idiot,“¹⁰³ protože krátkodobě zvyšuje své blaho a zisk, ale z dlouhodobého hlediska podrývá společnost. Pro společnost jsou velmi důležité normy a pravidla, která označí dobročinnost za společensky žádoucí vzor. Důležité je, aby ve společnosti nastala i kontrola plnění dodržování pravidel a zvláště sankcionování jejich porušení. Bez tohoto opatření by nikdo neměl důvod k odpovědnému chování vůči ostatním lidem. Nastalo by podvádění v zájmu co největšího osobního zisku a bez sankcionování přestupků by nikdo neměl zájem chovat se vůči ostatním zodpovědně. Žádný zákon povinnost altruismu neukládá, ale neformální pravidla společenského soužití ano. Zvnitřnění norem altruismu a potažmo dobročinnosti není u každého jedince stejné, některé osoby jsou vůči nim i lhostejné. V takových případech přebírá hodnotící roli jedincovo okolí. Lidé si všímají, jak se kdo chová, a pokud objeví nečestné chování v dobročinnosti, dají to velmi hlasitě najevo. Takový člověk může být ostatními zesměšněn nebo zahanben. Objevuje se i strach z vyloučení ze skupiny

---

¹⁰² FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: Agnes, 2001, 115 s. ISBN 80-902633-7-2. S. 14.

¹⁰³ RIDLEY, Matt. *Původ čtnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 130-150.

nebo ze ztráty společenské prestiže. Lidé, kteří si zakládají na své dobré pověsti, nemohou dobročinnost ze svého života v žádném případě vypustit. Za dobročinnými aktivitami tak stojí morálka a sociální tlak společenského prostředí. Tento druh altruismus se považuje na normativní altruismus.¹⁰⁴

Kromě morálky a sociálního tlaku zastávají významnou roli emoce. Pomocí emocí nejsou lidé pouze racionální bytosti a konformisté, kteří se slepě podřizují sociálním konvencím. Prostřednictvím zrcadlových neuronů a teorie myslí jsou jedinci schopni ustrnout se nad druhými, soucítit s trpícími, radovat se z potěšení a štěstí druhých. Naše emoce zaručují, že v dobročinnosti budou lidé nejvíce preferovat okruh svých příbuzných a přátel. Až po té přicházejí na řadu ostatní jedinci. Tento přirozený cit schvaloval již český filozof a kněz přelomu osmnáctého a devatenáctého století Bernard Bolzano. „...*jestliže ostatní okolnosti jsou u dvou trpících, kteří nás požádali o pomoc, opravdu stejné, pak jedneje vždy tak, jak to pokládali za povinnost všichni národové a všechny doby, abychom poskytli pomoc a podporu spíše blízkému příbuznému než vzdálenějšímu, spíše příslušníku našeho stavu než tomu, který žije jiným způsobem, spíše souvěrci než stoupenci cizí víry, spíše spoluobčanovi než cizinci.*“¹⁰⁵

Jak bylo výše zmíněno, dobro celku je zároveň dobrem a ziskem pro nás samotné. Ziskem pro dobrodince je pocit úlevy ze zmírnění utrpení, pocit radosti z úspěchu druhých či pocity uspokojení nad vlastní dobročinností. Dalo by se říci, že projevy soucitu jsou egoistické, neboť jestliže někoho činí radost druhých šťastnými

---

¹⁰⁴ FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: Agnes, 2001, 115 s. ISBN 80-902633-7-2. S. 16.

¹⁰⁵ BOLZANO, Bernard. *o pokroku a dobročinnosti*. Přeložil Vladimír HOŘEJŠÍ. Praha: Vyšehrad, 1951. Politická knihovna Československé strany lidové. S. 23.

a opačně jejich bolest smutnými, pak se může úsilí o vlastní prospěch proměnit v motivaci k soucitnému jednání.¹⁰⁶

Dobročinnost v naší české společnosti je, i přes různé režimy, dominantní zvláště pro křesťanství. Veškerá dobročinnost je svázána právě s křesťanstvím a jeho počátky. Již ve Starém zákoně je psáno „Miluj Boha nade všecko a bližního svého jako sebe samého.“ Šířitelem křesťanského altruismu byl Bernard Bolzano: „*Povinnost, soucit a myšlenka na Boha jsou tři jediné věci, které nás mají vést a pobízet při našem konání dobra.*“¹⁰⁷ Dobročinnost je chápána jako činnost milá Bohu. Ten, kdo ji koná, dojde odměny na onom světě. Ani ten nejmenší dobrý skutek, jenž křesťan vykoná, se nemine účinkem. „*Na představu o Boží odměně, která čeká na každého dobrodince, se v křesťanské nauce o dobročinnosti úzce váže představa o povinnosti každého křesťana konat dobro.*“¹⁰⁸ Ve svém každodenním životě by se měl křesťan řídit Božím zákonem „Miluj bližního svého jako sebe sama!“ Podle Bolzana se mravní hodnota dobrého skutku zvyšuje, pokud je onen skutek motivován poslušností Božího zákona. Křesťanská povinnost zavazuje každého křesťana konat dobro podle svých možností.¹⁰⁹ To znamená, že bohatí lidé by měli přispívat více než chudí. Zde je vystihnout požadavek sociální spravedlnosti.

Mezi základní pilíře emocionální motivace křesťanského altruismu patří křesťanské láska k bližnímu, soucit s trpícími a milosrdenství. Bolzano podotýká, že právě emoce usnadňují naši dobročinnost. Čím vyšší je emocionální vazba na trpící

---

¹⁰⁶ RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka.* Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 33.

¹⁰⁷ BOLZANO, Bernard. *o pokroku a dobročinnosti.* Přeložil Vladimír HOŘEJŠÍ. Praha: Vyšehrad, 1951. Politická knihovna Československé strany lidové. S. 52.

¹⁰⁸ FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES.* Praha: Agnes, 2001, 115 s. ISBN 80-902633-7-2. S. 18.

¹⁰⁹ BOLZANO, Bernard. *o pokroku a dobročinnosti.* Přeložil Vladimír HOŘEJŠÍ. Praha: Vyšehrad, 1951. Politická knihovna Československé strany lidové. S. 48-51.

osobu, tím lehčí je se v něčem obětovat a pomoci jí. Na druhou stranu by lidé, kteří chtějí pomáhat, měli být obezřetní, protože právě soucit je ze všech druhů motivace k altruismu nejvíce náchylný ke zneužití.

Křesťanství považuje dobročinnost za morální pouze tehdy, jsou-li splněny určité podmínky. Mezi ně patří hlavně ty, které vedou ke konání dobra. Pokud někdo pomáhá pouze proto, aby byl ostatními chválen, není to pravý projev křesťanského altruismu. Svatý Augustin tvrdil, že almužnu bychom měli dávat pouze z lásky k Bohu a ne z naší pýchy.¹¹⁰

Výše uvedené druhy altruismu jsou ideálními typy, které se v praxi v čisté podobě nevyskytují. Jakýkoli určitý skutek dobročinnosti je kombinací tří modelů altruismu. Úplné oddělení rozumu a citu u jedince není možné. Do bludného kruhu uvažování o pravém altruismu se dostane každý, kdo se pokusí podmínit existenci pravého altruismu zcela nezištnou motivací. Pokud by někdo byl označován za pravého altruistu, znamenalo by to spolehlivé vyhnutí se myšlenkám na zisk. Dotyčný by musel jednat v emocionálním afektu. Druhou podmínkou by bylo uniknutí před ziskem emocionální úlevy. Z toho vyplývá, že by musel dotyčný jedinec zároveň konat z chladného přesvědčení oproštěného od všech emocí. Na tento kruh poukazuje i Ridley. Říká, že *„skutečný altruista by nikomu nikdy nic nedaroval, protože by věděl, že ho motivuje buď touha po falešném uznání za šlechetný čin, nebo očekávání protidárku, čímž by obdarovaného neslušně zadlužil. Pokud by skutečný altruista dárek dostal, neurážel by dárce protidárkem, kterým by naopak zadlužil sebe a jímž by dárci dokázal, že nejednal zcela nezištně. Takže skutečně altruistická dvojice si navzájem nikdy nic nedaruje a pouze ten, kdo jedná zcela bezmyšlenkovitě, může konat skutečné dobro.“*¹¹¹

---

¹¹⁰ RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 33.

¹¹¹ RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X. S. 130-132.

5.2.1. Efektivní altruismus

Efektivní altruismus je spojený se jménem Peter Singer, který do procesu darování zahrnul racionální a kritický přístup. Podnětem vzniku hnutí byla Singerova kniha *The Most Good You Can Do*, jež byla v roce 2015. Efektivní altruismus je založen na principu, že konání dobra nelze vykonávat bez rozumu. Důležité je zamyšlení nad oblastí, kde lze poskytnout pomoc a které organizace umějí pomáhat v dané oblasti nejlépe. Využívá data a analýzy ke zkoumání toho, jak pomoci ostatním co nejvíce, jedná se tedy o efektivnost organizace. Dále je pozornost změně indikátorů nahlížení na organizace a proměně pozornosti z emocionální do racionální roviny. Celé hnutí vychází z myšlenky, že lidský život má kdekoli na světě stejnou hodnotu. Je tedy založeno na globální úrovni, zaměřuje se na rozvojovou oblast, potlačování celoplanetárních rizik a na vědecký výzkum. Ovšem ani lokální pomoci se efektivní altruismus nebrání. Cílem je ukázat dárci, jak využít svůj čas, energii a zdroje takovým způsobem, aby vykonal co nejvíce dobra.

Efektivní altruismus si klade celkem pět otázek, jež vyžadují zamyšlení a zodpovězení. První kladenou otázkou efektivních altruistů je, na kolik lidí bude mít pomoc dopad a jak moc je to ovlivní. Druhá otázka dává zamyšlení nad tím, jestli je zvolená aktivita tou nejvhodnější. Třetí dotaz podněcuje, aby se lidé zamysleli nad tím, jaký vznikne rozdíl, když pomohou. Předposlední si klade za cíl úvahu, jak námi zvolená činnost přispěje zvolenému projektu. Poslední otázka patří prognóze pravděpodobnosti úspěchu nebo neúspěchu, jeho důsledku a dopadu. Organizace GiveWell či Charity Science hodnotí charity a propojují je s dárci.¹¹²

---

¹¹² *Umění darovat* [online]. 2017, (22) [cit. 2018-08-27]. ISSN 1805-4390. Dostupné z: https://umenidarovat.cz/wp-content/uploads/2017/11/UD_PODZIM_2017_web.pdf

6. Důvěra

Důvěra je zcela nezbytná pro vytváření přátelských vztahů, v rodinném životě i v lásce. Hraje důležitou roli v řízení organizacích, mezi obchodními partnery i v různých vyjednáváních. Důvěra je základem úspěchu v osobním životě, ve společnosti, v podnikání i v politice.

Proto se nelze divit, že důvěra jako taková má dlouhodobou tradici ve filozofickém, sociálním a politickém myšlení. Důvěra hrála roli v souvislosti s ustanovením společnosti, úvahy o ní byly spojeny od přechodu z tradiční společnosti ke společnosti moderní, stala se součástí občanské společnosti a politické kultury. Zatímco dříve byla důvěra považována za typický rys tradiční společnosti, pro moderní společnost se stala klíčovým znakem. V moderní společnosti je člověk mnohem víc konfrontován s cizím a neznámým, a tak je akt důvěry nepostradatelnou součástí každodenního jednání. Velká dynamičnost změn se odráží i v psychickém rozložení jedince, a proto i zde hraje důvěra velkou roli. Jednotlivec musí být odhodlaný k otevření sobě samému i k druhému jedinci. Sebepojetí se tak může vyznačovat dvěma póly. Buď se u jedince může objevit sebedůvěra, která je pozitivní, nebo naopak nedůvěra k sobě samému. Oba postoje velmi silně ovlivňují vztah jedince k jeho okolí. Sebedůvěra a důvěra orientovaná na ostatní předpokládá jistou vzájemnost. Jakmile se jedinec otevírá svému okolí, předpokládá pozitivní odezvu. K opětování důvěry ale nemusí vždy dojít, navázané vztahy jsou narušeny a zklamání má většinou dlouhodobý dopad na další jedincovo jednání. Hromadění záporných zkušeností vede ke ztrátě důvěry v ostatní, ale i ke ztrátě důvěry v sebe sama. i přes možná rizika osobní frustrace a zklamání není možné důvěru zatratit, protože jen díky ní může člověk přežívat ve světě. Důvěra je základní podmínkou života ve společnosti.

6.1. Definice důvěry

Pojem důvěra nelze uchopit pouze z pohledu jedné konkrétní disciplíny. Pro zkoumání důvěry je charakteristická mezidisciplinární úroveň.

Sociální psychologie vyzdvihuje důvěru jako „základní stavební kámen každého vztahu a nezbytný předpoklad kooperace.“¹¹³ Má tedy nepostradatelný význam pro mezilidské vztahy a ochota důvěřovat je ovlivněna předchozími zkušenostmi.

Velký sociologický slovník definuje důvěru jako „*typ postoje a zároveň mezilidského vztahu, který vyvolává pocit jistoty plynoucí z přesvědčení, že partner komunikace (osoba, instituce) splní určitá očekávání. Důvěra může mít racionální i iracionální základ, může být garantována normativně i čistě emocionálně, může být krátkodobou záležitostí i trvalým vztahem. Je jedním ze základních požadavků sociálního soužití.*“¹¹⁴

Robert Putnam chápe důvěru jako prvek sociálního kapitálu, jenž definuje jako „*rysy sociální organizace, jako jsou sítě, normy a důvěra, jež usnadňují koordinaci a spolupráci jedinců k dosažení vzájemného prospěchu.*“¹¹⁵ Fukuyama dodává, že „*ze všech vedlejších produktů norem, které tvoří sociální kapitál, je nejdůležitější důvěra. Pokud můžeme počítat s tím, že lidé plní své závazky, ve vzájemné spolupráci dodržují stanovená pravidla a nechovají se prospěchářsky,*

---

¹¹³ HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5. S. 403.

¹¹⁴ *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1. S. 51-52. s 231.

¹¹⁵ PUTNAM, Robert. The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect* [online]. Spring, 1993, no. 13. [cit. 23.3.2013]. Dostupné z <http://xroads.virginia.edu/~HYPER/DETOC/assoc/13putn.html>

ochotněji se sdružujeme do skupin a těmto skupinám se snáze daří dosahovat společných cílů.“¹¹⁶

Anthony Giddens ve svém díle *Důsledky modernity* cituje Oxfordský slovník, který definuje důvěru jako „*spoléhání se na určitou vlastnost nebo atribut osoby nebo věci, či pravdivost určitého tvrzení.*“¹¹⁷ Sám poté vykládá pojem důvěry a s ním související pojmy pomocí deseti následujících bodů.¹¹⁸

- Hlavní podmínkou pro existenci důvěry je nedostatek úplných informací. Není potřeba důvěřovat někomu, kdo je v naší přítomnosti, nebo systému, jehož výsledky jsou známé a srozumitelné. „*Důvěra se vztahuje k nepřítomnosti času a k prostoru.*“¹¹⁹
- Důvěra se týká jedinců či systémů. V obou případech má znak spolehlivosti. U jedince je předpokladem spolehlivosti rys poctivosti nebo lásky. To je důvod, proč je důvěřující jedinec psychicky zranitelnější.
- Důvěra v sobě spojuje víru a důvěřivost.
- Důvěra spočívá na víře ve správnosti principů než na víře v dobrých úmyslů ostatních. Důvěra v ostatní jedince se vztahuje do určité míry k víře v systémy, avšak týká se více jejich řádné činnosti než samotného fungování.
- Pátým bodem je definice důvěry „*jako důvěřivost ve spolehlivost osoby nebo systému týkající se určitého souboru výsledků nebo událostí,*

---

¹¹⁶ FUKUYAMA, Francis. *Velký rozvrat: lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1438-1. S. 62

¹¹⁷ GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1998. ISBN 80-85850-62-1. S. 34.

¹¹⁸ GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1998. ISBN 80-85850-62-1. S. 36-39.

¹¹⁹ GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1998. ISBN 80-85850-62-1, s. 36.

zatímco důvěřivost vyjadřuje víru v poctivost nebo lásku druhého, či v přesnost abstraktních principů (technických znalostí).¹²⁰

- Důvěra existuje v kontextu dvou možností. První z nich je obecné povědomí, že lidská činnost, včetně vlivu techniky, je sociálně vytvářena než dána povahou věcí, Druhá možnost zahrnuje rostoucí a přetrvávající rozsah lidského jednání, jenž je způsoben dynamickým charakterem moderních sociálních institucí.
- V sedmém bodě Giddens vysvětluje rozdíl mezi nebezpečím a rizikem. Člověk, který riskuje, čelí nebezpečí. Riziko předpokládá přesné určení nebezpečí. To je chápáno jako ohrožení žádoucích výsledků jednání.
- Riziko a důvěra jsou spolu v úzkém kontaktu. Důvěra usiluje o snížení a o co největší zmenšení nebezpečí. Vyskytují se jisté okolnosti, se kterými je riziko zcela spoutané. Dovednosti a náhoda se stávají faktory, jimiž lze omezit rizika. Riziko se stává komoditou kalkulace. Podle kontextu se samozřejmě různí „přijatelné“ riziko, avšak stále je klíčovým faktorem pro udržení důvěry.
- V předposledním bodě je upozorňováno, že riziko se nemusí týkat pouze individuálních osob, ale i širokých mas jednotlivců.
- Desátý bod je věnován opaku důvěry.

---

¹²⁰ GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1998. ISBN 80-85850-62-1, s. 37.

6.2. Dimenze důvěry

Polský sociolog Piotr Sztompka¹²¹ rozlišuje tři dimenze důvěry. Jsou jimi dimenze relační, psychologická a kulturní.

Relační dimenze je příkladem racionální volby, ve které jsou racionální aktéři, kteří se snaží maximalizovat své potřeby. Vztah důvěry je založený na důvěryhodnosti objektu, která je důvěřujícím reflektována na základě dostupných informací.

Z psychologického hlediska lze na důvěru hledět jako na rys osobnosti. V psychologii se tendence důvěry utváří v průběhu socializace jedince. Zásadní je raná/prvotní socializace jedince probíhající v intimním rodinném prostředí. Prvotní důvěra se objevuje ve vztahu k pečující osobě a nadále se rozšiřuje i na ostatní členy rodiny. Postupem času se objevuje axiologická důvěra, jež má základy v morálních očekáváních. Psychická důvěra je opřena o popud k důvěře, ve kterém jsme od narození vychováni. Podnět k důvěře může být jak specifický, tak obecný. Může se projevit otevřeností, aktivitou nebo pouhým optimistickým náhledem na svět.

Třetí dimenzí je důvěra, jež se chápe jako kulturní norma. Vyvíjí se podobně jako osobnostní rys, akorát je rozšířena na kolektivní úroveň. Kultura důvěry se kodifikuje do pravidel, jejichž nedodržení je trestáno. Každá společnost má svoji specifickou kulturu důvěry, která je ovlivňována jejími historickými tradicemi, aktuálními podmínkami, ale i zkušenostmi důvěry. Vychází tedy z historie, proměňuje se v přítomnosti a ovlivňuje i budoucnost. Tyto tři dimenze tvoří komplexní status důvěry.

Pro tuto práci je nejdůležitější, že se důvěra spojuje právě s otázkou společenské solidarity. Nápadným prvkem mezilidské solidarity je společný zájem

---

¹²¹ Sztompka, P. 1999. Trust: A Sociological Theory. Cambridge: Cambridge University Press. S. 60-97.

a silný emotivní náboj. Princip solidarity mezi zúčastněnými podporuje rovnost a vzájemnou pomoc a všeobecně odráží společný zájem.¹²²

---

¹²² KELLER, Jan. Sociologická encyklopedie. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Solidarita>

6.3. Důvěra z hlediska objektu

Důvěru lze klasifikovat na základě objektů, ke kterým se váže. Jak již bylo výše řečeno, důvěra existuje k sobě samému, nebo k ostatním lidem. Na tomto místě je třeba podotknout, že ještě zbývá důvěra vůči institucím a abstraktním systémům. Samozřejmě ji nechci vynechat a bude charakterizována i ona.

Na sebezpojetí člověka má vliv mnoho faktorů. Součástí je samozřejmě sebedůvěrou, čili důvěra k sobě samému, ke svým schopnostem. Lidé se sebedůvěrou mají pocit kontroly a plánují si takové cíle, které jsou schopni splnit. Mají realistický pohled na svět. i přes neúspěchy si udržují pozitivní náhled na svou osobnost. Celkově můžeme mluvit o spoléhání na sebe sama. Podstatou sebedůvěry je specifický vztah člověka k různým částím vnějšího světa. Z toho se odvíjí, že sebedůvěra není žádná konstantní vlastnost, která prostupuje všemi oblastmi absolutně stejně.

Interpersonální důvěra je charakteristická pro blízké vztahy mezi jedinci. Nachází se v přímém kontaktu člověka s ostatními jedinci, projevuje se v nejrůznějších vztazích. Charakteristická je pro ni přímá interakce a komunikace. Potřebným aspektem každého vztahu je důvěra. Rempel, Holmes a Zanna¹²³ určují tři komponenty, o které se důvěra opírá. Prvním komponentem je předvídatelnost. Ta se hodnotí ze zkušenosti partnerova chování a pomocí ní lze odhadovat důsledky chování druhé osoby. Pro udržování vztahů je to zcela nezbytný komponent. Druhou složkou je spolehlivost. Díky ní již nehodnotíme každé osobité jednání, ale důvěra je směřována k dané osobě. Oba tyto prvky se váží k minulosti, autoři ale zdůrazňují i budoucnost, proto je jejich třetím komponentem samotná víra. Tu považují za nejdůležitější a nejsilnější aspekt. Budoucnost nabízí stále nové a nové situace a okolnosti. Vztah se tak může potýkat s novými podmínkami, které nebyly očekávány, a minulá zkušenost jim dostatečně neodpovídá.

---

¹²³ Rempel, J. K., Holmes J. G., Zanna M. P. (1985). *Trust in Close Relationships*, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 49. No. 1, p. 95-112. [citováno 2018-06-10] z databáze PsycINFO.

Důvěra vůči institucím a abstraktním systémům se vyznačuje zejména zprostředkovanou komunikací. Podstatný vliv na formování důvěry v instituce má jak samotný výkon institucí, tak i sociální charakteristiky jednotlivců působících v rámci interakce v kulturním prostředí. Příležitostné kontakty se zástupci institucí vyžadují generalizovanou důvěru. Generalizovaná důvěra je výsledkem úspěšné spolupráce lidí a jejich opakovaných vzájemných pozitivních interakcí v minulosti.¹²⁴ Pokud je jedinec se zástupcem v dlouhodobějším a opakujícím se kontaktu, vzniká mezi oběma osobami interpersonální důvěra.

---

¹²⁴ Marschall, M. J., Stolle D. (2004). *Race and the City: Neighborhood Context and the Development of Generalized Trust, Political Behavior*, Vol. 26(2), Jun2004, p. 125- 153. [citováno 2018-06-10] z databáze PsycINFO.

6.4. Důvěryhodnost

Již samotný rozbor slova důvěryhodnost naznačuje, jaký význam slovo má. Skládá se ze spojení pojmů důvěra a hodnota. Důvěryhodná osoba je tedy taková, jež si důvěru zaslouží. Je samozřejmostí, že se důvěryhodnost může týkat také různých objektů. Tím, že něco označíme důvěryhodným, ukazujeme na spolehlivost příjemce důvěry a věříme, že splní očekávání, která do něj vkládáme. Evropský výzkum hodnot¹²⁵ využívá definici nizozemského ekonoma Tona van Schaika. Ten pojem důvěryhodnost definuje jako „*kooperaci vyplývající z ochoty upřednostnit obecný užitek či užitek někoho druhého před čistě osobními zájmy*.“¹²⁶ Koncepce Evropského výzkumu hodnot nahrazuje pojem důvěryhodnost termínem „normy reciprocity“. Důvěryhodný je ten, jehož konání se řídí právě principem reciprocity. Chování takového jedince se dá do jisté míry předvídat na základě předchozího chování.

Celkově shrnuto můžeme označit za důvěryhodnou osobu takového jedince, který je ochoten riskovat nějakou vlastní ztrátu pro prospěch druhých lidí a u kterého lze předvídat jeho konání.

Důvěryhodnost organizací

Pomoc druhému je záslužná činnost. Je projevem lidství, solidarity a empatie. Důvěryhodnost organizací neziskového sektoru je alfou a omegou úspěšného fungování. Schopnost vymyslet a realizovat prospěšnou činnost stojí na počátku, avšak bez důvěryhodnosti a dobré pověsti není cesta příliš daleká.

Ne všichni lidé ovšem zastávají tento názor. Jsou mezi námi i takoví, kteří se snaží obohatit na úkor potřebných. Historie, ale i současnost podává příklady

---

¹²⁵ *European Values Study: The most comprehensive research project on human values in Europe* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

¹²⁶ VAN SCHAİK, Ton. Social Capital in the European Values Study Surveys. [online]. Tilburg University, 2002 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.afsp.mshparis.fr/publi/banques/evsocialcapital2002.pdf>

o nekalých praktikách podvodníků. Stará lidová moudrost praví „Důvěřuj, ale prověřuj.“ a toho bychom se měli držet i v pomoci druhým.

Každý z nás se nejčastěji setkal s pouliční sbírkou. Jedinec zastupující některou organizaci nebo nadaci chodí po městě s kasičkou a snaží se přimět k daru co nejvíce lidí. Jak lze ale poznat, že opravdu vybírá pro dobrou věc a ne jenom sám pro sebe? Hned na první pohled pomůže pokladnička. Ze zákona je dáno, že musí být očíslovaná a zapečetěná. Při pozornějším pozorování by na pečeti mělo být razítko úřadu. Každá sbírka musí být ohlášena na krajském úřadě, v Praze na magistrátu, a zároveň i povolena.

Každý dobrovolník, jenž vybírá příspěvky, by měl na požádání ukázat průkaz se svými identifikačními údaji. Také by měl u sebe mít osvědčení o povolení veřejné sbírky. Toto povolení vydává zmíněný krajský úřad či magistrát. Třetím dokumentem je plná moc od pořadatele sbírky. Poslední věc, kterou lze udělat tváří v tvář dobrovolníka, jsou otázky. Zatímco bychom se měli ptát po smyslu sbírky, cíle sbírky a způsobu vybraných použití peněz, vybírající by měl o problematice vědět, a proto by pro něj nemělo být problémem odpovídat. Neměli bychom zapomenout se zeptat ani na název organizace a vzít si letáček s kontaktními údaji. Pro větší jistotu a za pomoci informačních technologií si lze dohledat podrobnější informace o organizaci a o sbírce.

Seznam veřejných sbírek je spravován Ministerstvem vnitra a je dostupný na internetových stránkách.¹²⁷ Sbírkou lze vyhledat podle názvu právnické osoby, jejího identifikačního čísla, názvu sbírky, účelu sbírky a podle kraje vydávajícího osvědčení. Po vyplnění jednoho z výše zmíněných polí se zobrazí zbylé informace. Kromě toho se objeví i územní rozsah sbírky, doba konání sbírky a číslo účtu, na který lze přispět.

---

¹²⁷ MVCR, *Seznam veřejných sbírek* [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-verejnych-sbirek/>

Pokud všechno souhlasí, neměli bychom se obávat, že naše peníze skončí jinde, než kde očekáváme.

Kromě pouličních sbírek jsou i další způsoby příspěvů. Pokaždé je důležité zajímat se o organizaci. Podrobnější informace nalezneme na internetu. Důvěryhodná charita má zavedené jméno, její působící oblast je známá a na webových stránkách lze nalézt důkazy o využití peněz. Kromě účelu pomoci je samozřejmé vyhledat si způsob použití prostředků a způsob zveřejnění příspěvků (vyúčtování). Dobrým zdrojem je výroční zpráva. Tento dokument nejenže informuje o finančních záležitostech, plánech a výsledcích, ale obsahuje i plány na blízkou budoucnost těchto bodů. Výroční zpráva velmi posiluje důvěryhodnost organizace. Při rozhodování nám může pomoci i doba existence organizace. Organizace s dobrou pověstí jsou velmi opatrné a nezavádají příčinu k pochybnostem.

Přáním dárce je samozřejmě vědět, kam finální prostředky poputují. Doložit dobré úmysly organizace lze také prostřednictvím transparentního účtu. Odhalením finančních toků organizace říkají, že nemají co ukrývat a dá se jim věřit. Transparentní účty jsou uveřejňovány na stránkách dané banky. Zveřejňuje se zůstatek, příchozí a odchozí transakce včetně původu a popisu.

Mnoho organizací je podporováno nejrůznějšími mediálními společnostmi, známými firmami a v neposlední řadě i uměleckými osobnostmi. I to může být důvodem, proč důvěřovat zvolené organizaci pro pomoc druhým. Je zřejmé, že čím známější podporovatel organizace, tím víc přitáhne k oné organizaci pozornost a možnost získání nejrůznějších příspěvků. Podporující známé osobnosti a společnosti si sami museli prověřit organizaci a svým sponzorováním jí vyjadřují důvěryhodnost. I přes jistou publicitu bychom se měli zajímat, jestli daná osobnost nebo firma jsou aktivními tvářemi podporujících organizací, protože se lehce mohou stát oběťmi podvodníků, aniž by o tom tušili.

V současné době neexistuje žádný kompletní seznam důvěryhodných charitativních organizací. Asociace veřejně prospěšných organizací ČR vytvořila hodnocení spolehlivosti. Značka spolehlivosti vznikla v reakci dárců a neziskových organizací. Účelem je poskytnout budoucím dárcům a veřejnosti informace o hospodaření organizace s prostředky. Organizace je hodnocena na základě tří fází a Značka spolehlivosti je udělována v kladném hodnocení za poplatek po dobu tří let. Značku spolehlivosti získají pouze ty organizace, které o ni požádají.¹²⁸

Na internetových stránkách lze vyhledat mnoho portálů, které se věnují dobročinnosti. Mezi internetové portály, které si sami prověřují důvěryhodnost neziskových organizací, patří: www.darujspravne.cz, www.darujme.cz, www.donorsforum.cz, www.darcovskasms.cz, www.czech.cz/cz/Zivot-a-prace-Jak-to-v-CR-funguje/Pravo/Charitativni-organizace-registrovane-v-CR,

Pochybnost mohou vzbudit ty dobročinné organizace, jež některé z výše zmíněných bodů nedodržují či neuvádějí přesné informace. Na paměti bychom měli mít i to, že podvodné organizace napodobují známější organizace. Imitují známé logo, používají téměř totožný název lišící se několika písmeny, odkazují se ty stejné známé osobnosti. „Napadené“ charitativní organizace na svých stránkách mohou na tento problém upozornit, a tak své dárcy varovat a uchránit peníze na pomoc opravdu potřebným. Avšak varování si všimne jen ten, kdo se aktivně zajímá.

---

¹²⁸ O Značce. *Asociace veřejně prospěšných organizací ČR, z.s.* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <https://www.znackaspolehlivosti.cz/o-znacce>

7. Kurikulární dokumenty

Školství v České republice se řídí zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a principy kurikulární politiky, jež jsou uváděny v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR, jenž je též označován souslovím Bílá kniha. Kurikulární dokumenty lze rozdělit na dvě úrovně. První z nich je státní, druhá školní úroveň. Státní úroveň je prezentována Národním programem vzdělávání a rámcovými vzdělávacími programy (RVP). Zatímco Národní program vzdělávání ohraničuje vzdělávání jako celek, RVP obsahují závazné rámce pro jednotlivé stupně vzdělávání – předškolní, základní a střední vzdělávání. Druhá úroveň, školní, je obsažena ve školních vzdělávacích programech (ŠVP). Musí vycházet z RVP a každá škola si své ŠVP tvoří sama. Všechny zmíněné dokumenty jsou veřejné a přístupné pro každého.

Rámcové vzdělávací programy:

- *„vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě;*
- *vycházejí z koncepce společného vzdělávání a celoživotního učení;*
- *formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání;*
- *podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.“*¹²⁹

---

¹²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 6 s. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání navazuje na RVP pro předškolní vzdělávání a zároveň je východiskem pro RVP pro střední vzdělávání. Vymezuje vzdělávací obsah a s ním spojené očekávané výstupy a učivo, podporuje souhrnný přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, zařazuje průřezová témata a specifikuje úroveň klíčových kompetencí žáků na konci základního vzdělávání. Umožňuje měnit obsah a rozsah výuky s ohledem k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Rámcový vzdělávací program zohledňuje potřeby a možnosti vzdělávání každého žáka. Navozuje příznivé pracovní, sociální i emocionální klima, jenž je založeno na spolupráci, motivaci a aktivizaci. Široká škála volitelných předmětů podporuje žáka v rozvoji zájmů a individuálních předpokladů. S využitím podpůrných opatření zachovává heterogenní skupiny žáků a oslabuje důvody k vyčleňování do specializovaných tříd.

Základní vzdělávání na druhém stupni podporuje žáky k získávání vědomostí, dovedností a návyků, které jim umožní samostatné učení. Neméně důležitou součástí je utváření hodnot a postojů vedoucí ke kultivovanému jednání a chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností. Druhý stupeň je velmi mezipředmětově propojen a provázán i s životem mimo školu. To umožňuje používat ve výuce náročnější metody práce a nové zdroje. Lze zadávat komplexnější a dlouhodobější projekty. Na žáky je tak možno přenášet větší míru zodpovědnosti. Každý žák je optimálně rozvíjen a objevuje se tendence o dosažení osobního maxima. Toho lze dosáhnout přizpůsobením výuky podle individuálních potřeb a zájmů žáka.

Mezi cíle základního vzdělávání patří utváření a postupné rozvíjení klíčových kompetencí a poskytnutí základu všeobecného vzdělání. Toho se dosahuje následujícími cíli:

- *„umožnění žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;*

- *podněcovat k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;*
- *vést k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;*
- *rozvíjet schopnost spolupráce a respektování prací a úspěchů svých i druhých;*
- *připravovat žáky k projevování se jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatnění svých práv a naplňování svých povinností;*
- *vytvářet potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a prožívání životních situací*
- *rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí a přírodě;*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;*
- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.“¹³⁰*

Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou „soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“¹³¹ Cílem

¹³⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 8-9 s. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

¹³¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 10 s. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

vzdělávání je opatřit žáky takovým souborem na úrovni, která je pro ně dosažitelná. Osvojení klíčových kompetencí je dlouhodobý a složitý proces, který prochází všemi stupni vzdělávání. Jednotlivé klíčové kompetence nejsou izolované, různými způsoby se prolínají. Mají nepředmětový charakter a získávají se jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Celkem je vymezeno šest kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

Téma pomoc druhým se v kompetenci k učení projevuje vyhledáváním a tříděním informací a následnému využití v praktickém životě. Jedinec operuje s obecně používanými pojmy a symboly, dokáže si poznatky propojit do souvislosti a na základě toho dokáže vytvořit komplexnější pohled na společenský jev. Kompetence k řešení problémů napomáhá žákovi vnímat problémové situace, rozpoznat a pochopit problém a navrhnout nejúčinnější řešení. K této kompetenci patří také schopnost kritického myšlení. Komunikativní kompetence napomáhá formulovat a vyjádřit názory a myšlenky. Žák by se měl účinně zapojit do diskuse, naslouchat druhým a zároveň obhájit svůj názor vhodnými argumenty. Sociální a personální kompetence podněcuje ohleduplnost a úctu při jednání s lidmi a spolupráci ve skupině. V rámci občanských kompetencí by měl žák v souvislosti s pomocí druhému respektovat přesvědčení ostatních. Měl by být schopen se vcítit do situací ostatních a v případě potřeby by měl poskytnout pomoc. Poslední pracovní kompetence poskytuje základní návyky pro správné pracovní postupy. K výsledkům práce by měl žák přistupovat z hlediska funkčnosti, společenského významu, ochrany svého zdraví i zdraví ostatních.¹³²

Vzdělávací obsah v RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Na druhém stupni základní školy se uskutečňuje osm oblastí. Téma pomoc druhému

---

¹³² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. S. 10-13. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

se nejvíce nachází ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Tato oblast samozřejmě navazuje na vzdělání z prvního stupně a to konkrétně na oblast Člověk a jeho svět. Vzdělávací oblast Člověk a společnost se vztahuje ke dvěma vzdělávacím oborům: dějepis a výchova k občanství. Pomocí této oblasti „se u žáků formují dovednosti a postoje důležité pro aktivní využívání poznatků o společnosti a mezilidských vztazích v občanském životě. Žáci se učí rozpoznávat a formulovat společenské problémy v minulosti i současnosti, zjišťovat a zpracovávat informace nutné pro jejich řešení, nacházet řešení a vyvozovat závěry, reflektovat je a aplikovat v reálných životních situacích.“¹³³ pro téma pomoc druhým je důležité seznámit žáky s dějinnými, sociálními a kulturně historickými aspekty života lidí v rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech; s důležitými společenskými procesy a jevy, jež se promítají do každodenního života.¹³⁴ Nejlépe rozvíjet výše vytyčené body je možné ve vzdělávacím oboru výchova k občanství. Ta se zaměřuje na vytváření kvalit, jež souvisejí s orientací žáků v sociální realitě. Odhaluje kořeny společenských jevů a uvádí je v souvislosti každodenního života. Vede k úctě k nejrůznějším zvláštnostem lidí a skupin. Mezi očekávané výstupy tématu člověk ve společnosti patří, že žák „zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu; uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích.“¹³⁵ Vymezeným učivem rámcového vzdělávacího programu je učivo lidská setkání, které se zaměřuje na lidskou solidaritu a pomoc lidem v nouzi.

---

¹³³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. S. 51. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

¹³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. S. 51. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

¹³⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. S. 57. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

I v ostatních vzdělávacích oblastech lze objevit téma pomoci druhým, ale již nepatří mezi očekávané výstupy.

Kromě devíti vzdělávacích oblastí zařazuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání i doplňující vzdělávací obory. Tyto obory nejsou povinné, ale doplňují a rozšiřují vzdělávací obsah ostatních oblastí. Téma pomoc druhým se intenzivně objevuje v etické výchově. Prolíná se v určité formě veškerými deseti tématy, nejvíce však posledními dvěma. Jedná se o prosociální chování v osobních vztazích, pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství a prosociální chování ve veřejném životě, solidarita a sociální problémy. K očekávaným výstupům patří otevřená komunikace s porozuměním pro potřeby druhých, respektování lidské osoby, analýza a aplikace empatie v kolektivu, vnímavost k sociálním problémům a příspěví k jejich řešení, analýza etických aspektů různých životních situací.¹³⁶ Největší pozornost by proto měla být věnována učivu iniciativy a komplexní prosociálnosti. Zde se probírá nácvik prosociální tvořivosti, vymezení psychické a fyzické pomoci, vedení žáků k ochotě pomoci neznámému člověku a k pozitivnímu vztahu k odlišným lidem.

Průřezová témata

Aktuální problémy současného světa jsou zakomponovány v průřezových tématech. Jsou tedy povinnou, nedílnou a velmi významnou součástí vzdělávání. Každá škola musí zařadit na obou stupních všechna průřezová témata, ale záleží pouze na ní, které tematické okruhy v jakém ročníku žákům předestře. Kromě propojení s učivem ve vyučovací hodině lze průřezová témata realizovat pomocí projektů, seminářů anebo kurzů.

Prvním průřezovým tématem je Osobnostní a sociální výchova. Sám žák se stává učivem a tím je toto téma tak specifické a velmi praktické. Žák se učí

---

¹³⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 116 - 117 s. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

porozumět sobě i ostatním, získává základní sociální dovednosti a je veden k utváření dobrých mezilidských vztahů. V oblasti postojů a hodnot je směřován k uvědomění si hodnoty spolupráce a pomoci, různosti názorů a přístupů k řešení problémů. Toto průřezové téma se dělí na tři oblasti. V osobnostním rozvoji je kladen důraz na vztahy k druhým lidem, regulaci vlastního jednání, hledání pomoci při potížích a na tvořivost v mezilidských vztazích. V sociálním rozvoji se žáci zaměřují především na poznávání lidí, mezilidské vztahy a komunikaci. V morálním rozvoji je důležité získání dovedností pro řešení problémů sociálních, mezilidských a osobnostních. Rozvíjí se pomáhající a prosociální chování. Po ukončení průřezového tématu by žáci měli ovládat komunikaci s ostatními, řešit nejrůznější konflikty, spolupracovat s ostatními a umět pomoci potřebnému.

Druhým průřezovým tématem je Výchova demokratického občana. Toto téma se prolíná mnoha obory a má multikulturní charakter. Téma pomoci druhému se v něm odráží v hodnotách tolerance a odpovědnosti a v rozvoji kritického myšlení. Vede k uvažování o problémech v širších souvislostech, o dodržování základních práv a svobod, prohlubuje empatii a umožňuje podílet se na rozhodnutích s vědomím vlastní odpovědnosti. Vychovává k aktivnímu a zainteresovanému postoji v životě a pomáhá vytvoření hodnot solidarity a tolerance. Žáci jsou motivováni k pomoci druhým na úrovni místní, národní i celosvětové.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je třetím průřezovým tématem základního vzdělávání. Tmelícím prvkem je globální myšlení a mezinárodní porozumění. Ve vztahu k pomoci druhým je důležitým přínosem „prohloubení základních vědomostí nezbytných pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické kulturní a dodržování

lidských práv.¹³⁷ Pomoc druhým je vytyčena v okruhu Jsme Evropané bodem mezinárodní organizace a jejich přispění k řešení problémů dětí a mládeže.

Další průřezové téma má název Multikulturní výchova. Pomocí ní si žáci uvědomují rozmanitost kultur, tradic a hodnot, i zde je rozvíjen smysl pro solidaritu a toleranci k majoritě i minoritě. Cílem je žáky naučit přijmout druhého jako sobě rovného, respektovat práva ostatních, tolerovat národnostní, etnické, náboženské a sociální skupiny. Naučit žáky rozpoznávat projevy nesnášenlivosti a rozvinout u nich osobní angažovanost při řešení netolerance a diskriminace. Pomoc druhému lze nalézt v okruhu kulturní diference, lidské vztahy a princip sociálního smíru a solidarity.

Předposlední průřezové téma se nazývá Enviromentální výchova. Hlavním cílem je pochopení provázanosti vztahů životního prostředí a člověka a upozornit na důležitost trvale udržitelného rozvoje. Zde se dobročinné chování podporuje přenosem na životní prostředí. U obou objektů je ale důležité nezištné chování.

Mediální výchova je poslední průřezové téma. Podává poznatky o mediální komunikace a práci s médii. Média jsou v dnešní době hlavním zdrojem informací, a proto je i toto průřezové téma spojeno s pomocí druhému. Mnohá sdělení mají výrazný vliv na chování jedince a mnohdy jsou vytvářeny s různými, i manipulativními, záměry. Důležitými okruhy se stávají kritické čtení, kritické myšlení, vnímání mediálních sdělení a interpretace vztahu mediálních sdělení a reality.

Cílem této části bylo zjistit, jak hodně je téma pomoc druhému zakotveno v platných dokumentech. Nelze si nepovšimnout, že nejvíce se tématem zabývá etická výchova, která je pouhým doplněním vzdělávacích oblastí, a průřezová témata. Je to nešťastné řešení, protože každá škola si doplňující vzdělávací obory a průřezová

---

¹³⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 131 s. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>

témata zahrnuje do svých školních vzdělávacích programů sama, a proto se na každé škole tématu pomoci druhým věnuje rozdílný čas. V dnešní době kariérismu a sebestřednosti je potřeba, aby žáci byli vedeni k empatii a pomoci druhým lidem.

8. Modelové vyučovací hodiny

8.1. 1. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Pomoc druhým a související pojmy
Vzdělávací cíl	Žák si zapamatuje pojmy prosociální chování, altruismus, filantropie, solidarita, vysvětlí je vlastními slovy a uvede příklad.
Výchovný cíl	Žák si uvědomí důležitost pomáhání druhým a nebude k ní netečný.
Klíčové kompetence	kompetence k učení, komunikativní, občanské, k řešení problémů,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování,
Výukové metody	brainstorming, výklad, vysvětlování, diskuse,
Mezipředmětové vztahy	český jazyk,
Průřezová témata	výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, sociální a personální,
Očekávané výstupy	Žák se zamyslí nad uvedenými citáty a snaží se vysvětlit, jak jim rozumí. Žák na konkrétních příkladech doloží porozumění základním pojmům.

Klíčové pojmy	prosociální chování, altruismus, filantropie, solidarita,
Motivace	brainstorming, rozbor citátu,
Pomůcky, materiály	powerpointová prezentace, pracovní list,

Průběh 1. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- pozdravení s žáky, zápis do třídnice
- zápis zapomínání, zprovoznění techniky

2) Úvod (čas: 3 minuty)

- uvedení do tématu Lidská setkání zaměřeného na pomoc druhým lidem
- naznačení průběhu hodiny

3) Brainstorming (čas: 10 minut)

- otázka: Co je to pomoc druhému?
- každý vysloví jedno slovo nebo sousloví, které ho k tomuto tématu napadne, a to se zapíše na tabuli
- podle napsaných slov společně shrneme, co pro žáky znamená pomoc druhému

4) Citáty (čas: 10 minut)

- zamyšlení nad citátem

Citát: „Jedním z nejkrásnějších zadostiučinění v životě je, že kdykoli se upřímně snažíme pomoci jinému, pomáháme i sami sobě.“ (Ralph Waldo Emerson – americký filozof, esejista a básník 19. století)

- žáci se snaží svými vlastními slovy ho vysvětlit

- rozdáni Pracovního listu č. 1 (viz Příloha A)

- žáci mají správně spojit citáty

- společná kontrola

5) Seznámení se základními pojmy (čas: 15 minut)

- powerpointová prezentace se základními pojmy

- žáci si z prezentace přepíší pojmy do sešitu

- definice každého pojmu je vysvětlována tak, aby jí žáci rozuměli

- základní pojmy:

- Prosociální chování

- = jakékoli jednání, které je zaměřeno ve prospěch druhé osoby nebo skupiny lidí
- Druh společenského chování. Vyznačuje se činy vykonanými pro druhé, aniž by byla očekávána odměna. K jednání může dojít bez vyzvání, ale i s výzvou. Zastřešující pojem pro pomáhání.
- Příkladem je třeba porozumění pro tíživou situaci jiného člověka, podpora druhého k dosažení jeho vytyčeného cíle, nabídnutí pomoci formou spolupráce.

- Altruismus

- = forma prosociálního chování
- zdůraznění druhého před sebou samým

- opakem altruismu je egoismus
  - Altruistické chování se projevuje pokaždé, když se vcítujeme do nějaké osoby a snažíme se jí pomoci i přes to, že nás to stojí nějaké úsilí.
  - Příkladem může být uvolnění místa v autobuse pro staré lidi nebo malé děti, pomoci matce s kočárkem do autobusu a naopak, darování krve, převedení nevidomého přes přechod pro chodce. Vysvětlení zadání spolužákovi, přinesení úkolů nemocnému spolužákovi, pomoc s domácími pracemi.
- **Dobročinnost = Filantropie**
- = projev pomoci druhým lidem
  - Od altruistického činu se liší tím, že probíhá v delším časovém horizontu (opakovaně)
- **Filantrop** = člověk, který je známý svou dobročinností
- Rozbor stavby slova napoví, že se jedná o spojení dvou slov: dobro a činnost. Projevy dobročinnosti jsou různé, např.: dobrovolnictví, opakované darování finančního obnosu.
- **Solidarita**
- = dobrovolná společenská soudržnost
    - Při třídním výletě přizpůsobení tempa nejpomalejšímu členov; po dopsání testu vydržet v klidu, dokud všichni neodevzdají práci;
  - Být s někým solidární znamená, že se vcítíme do jeho problému a snažíme se ho nezranit.

- Systém sociálního zabezpečení (podpora: nezaměstnanost, stáří, invalidita, nemoc, rodičovství, dávky v hmotné nouzi)
-

6) Shrnutí vyučovací hodiny (čas: 5 minut)

- Otázka k žákům: Co byste si měli z této hodiny zapamatovat? (Uvědomit si, proč je pomoc druhému člověku důležitá.) Vyjmenujte základní pojmy, o kterých jsme si dneska říkali, a zkuste je vlastními slovy vysvětlit. Uveďte příklady, jak lze pomáhat druhým lidem.

- Zhodnocení hodiny – jak žáci pracovali, jak byli aktivní a diskutovali.

8.2. 2. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Pomoc druhému
Vzdělávací cíl	Žák si uvědomí a rozpozná společenské problémy, identifikuje rizikové skupiny lidí. Zamyslí se nad možnostmi pomoci druhým a pokusí se popsat důvody pomáhání ostatním.
Výchovný cíl	Žák je směřován k porozumění pro potřeby druhých, rozvíjí se u něj prosociální chování. Žák je veden k rozpoznání sociálních problémů a utváření dobrých vztahů ve společnosti.
Klíčové kompetence	kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování, skupinová práce,
Výukové metody	rozhovor, diskuse, vysvětlování,
Mezipředmětové vztahy	český jazyk, dějepis, zeměpis,
Průřezová témata	osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana,
Očekávané výstupy	Žák zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné pomoci mezi lidmi a vyjádří možnosti, jak lze v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi.
Klíčové pojmy	riziková skupina, problém, možnosti pomáhání,
Motivace	diskuse,

Průběh 2. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- pozdravení s žáky, zápis do třídnice
- zápis zapomínání

2) Úvod (čas: 3 minuty)

- uvedení do tématu Pomoc druhému
- naznačení průběhu hodiny
- zopakování základních pojmů z minulé hodiny

3) Diskuse (čas: 10 minut)

- Kdo z vás už někomu pomohl? Komu a jak? Jaký pocit jste měli z vykonané pomoci? Stalo se vám někdy, že byla vaše pomoc odmítnuta?
- Pomohl vám už někdy někdo? Uvědomili jste si, že vám někdo pomáhá? V čem pomoc spočívala? Požádali už jste někdy o pomoc?

4) Myšlenková mapa – téma: Pomoc druhému (čas: 25 minut)

- každá skupina po třech až čtyřech žácích dostane arch papíru s fixy a snaží se vytvořit myšlenkovou mapu
- návodné otázky: Proč je důležitá pomoc druhým lidem? Co vede lidi k pomáhání? Komu se dá pomáhat? Jakým způsobem je možné pomáhat?

- žáci pracují 10 – 15 minut ve skupině
- zbytek času: společné zhodnocení myšlenkové mapy a okomentování současné situace
- v reflexi myšlenkových map by se mělo objevit:
  - Komu se dá pomáhat: žáci by měli zmínit rizikové skupiny lidí a také ty, kteří nepatří do zmíněných skupin, ale i přesto potřebují nějakou pomoc – lidé kolem nás.
    - zdravotně postižení,
      - = osoby, které jsou tělesně, smyslově nebo duševně odlišní od typického stavu, přičemž postižení trvá déle než jeden rok.
      - V České republice v roce 2013 celkem 1 077 673 občanů, největší skupina jsou lidé s vícenásobným postižením.
      - Druhy postižení: vnitřní, tělesné, duševní, mentální, zrakové, sluchové.
      - Příčiny: nemoc, vrozené postižení, úraz.
      - Pro osoby v produktivním věku je důležitá vlastní ekonomická aktivita, jejich zapojení do pracovního procesu je ztížené.
  - mladí lidé opouštějící dětské domovy,
    - riziko zajištění práce, bydlení, nemožnost obrátit se na rodinu,
  - mladí lidé,
    - matky samoživitelky, lidé odcházející ze zařízení, lidé z vyloučených lokalit, zdravotně postižení,

- nejpalčivější problémy: omezené možnosti bydlení, podmínky na trhu práce, předluženost,
- poskytnutí podpory státem,
- děti v dětských domovech,
- chudí,
- lidé v těžkých životních situacích,
- lidé z vyloučených lokalit,
- vězni navracející se do každodenního běžného života,
- lidé zasaženi katastrofou,
- osaměle žijící senioři a matky s dítětem/děti,
  - matky – obživa, bydlení, práce, hlídání dítěte,
  - senioři – pracovní trh, zdravotní problémy, bydlení,
- lidé bydlící v ubytovnách a azylových domech,
- lidé bez domova,
  - Bezdomovci = osoby primárně bez domova žijící na ulici. Není znám přesný počet, protože sčítání probíhalo pod patronací určitých organizací. Pokud v dané obci organizace nepůsobila a dotyčný do ní nechodil, nebyl do sčítání započítán. Rizikovými skupinami bezdomovců jsou: mladí lidé opouštějící dětské domovy, zdravotně postižení, osaměle žijící senioři.
- migranti a uprchlíci,
- alkoholici, narkomani,
- utlačované menšiny.

- Problémy:
  - Příjmová situace:
    - Nejohroženější skupinou při poměru příjmy/výdaje jsou neúplné domácnosti a domácnosti lidí starších šedesáti pěti let. V České republice je zhruba deset procent domácností ohrožených příjmovou chudobou (= nejnižší výše příjmu, která je považována ještě za dostatečnou, u nás 11 195 Kč). Necelá třetina domácností se dostane do problémů neočekávaným výdajem. Většina domácností je zatížena úvěrem na bydlení.
  - Bydlení:
    - Podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 je asi dvě stě tisíc lidí ubytováno v následujících zařízeních: kláštery, domy pro seniory, ústavy sociální péče, azylové domy, zařízení pro děti a mládež, ubytovny, věznice. Někteří mají uvedené bydliště v provozních budovách, obytných domech a obecních úřadech.
- Jakým způsobem lze pomáhat?
  - Dobrovolnictví – věnovat někomu svůj čas,
  - dar – finanční, materiální,
  - poskytnutí okamžité pomoci – fyzická pomoc, rada, utěšení, jídlo, ošacení, zatelefonování,
  - adopce na dálku,
  - chovat se slušně a ohleduplně.
- Co vede lidi k pomáhání?
  - Vcítění se do druhého člověka.
  - Dobrý pocit z konání dobra.

- Povaha.
- Projevení lidskosti.
- Radost ze zlepšení situace druhého člověka.
- Projev zájmu.
- Vyjádření podpory druhým lidem.
- Respekt druhých lidí.
- Zviditelnění se.
- Získání prestiže a uznání.
- Proč je důležitá pomoc druhým?
  - Nelze být neteční k utrpení druhých lidí. Nikdy si nemůžeme být jisti, jestli se do stejné situace nedostaneme my sami.
  - Projev lidství.
  - Altruismus.
  - Osobním přístupem inspirujeme ostatní.

5) Shrnutí vyučovací hodiny (čas: 5 minut)

Otázky k žákům: Co jste se dneska dozvěděli nového? Je něco, co vás překvapilo?

Jaké jsou rizikové skupiny lidí potřebující pomoc? Dovedete uvést konkrétní případy?

Jaké problémy tyto lidé nejčastěji řeší?

- Zhodnocení hodiny – jak žáci pracovali, byli aktivní a nápadití, jak moc byli ochotni diskutovat.

8.3. 3. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Charitativní organizace
Vzdělávací cíl	Žák vysvětlí, co je to charitativní organizace a čím se zabývá. Objasní rozdíly mezi humanitární a rozvojovou pomocí a uvede příklady.
Výchovný cíl	Žák formuje své dovednosti při vyhledávání poznatků o charitativních organizacích. Poznatky třídí a vyhodnocuje v kladné pomoci druhým lidem. Je motivován konat dobro.
Klíčové kompetence	kompetence k učení, pracovní, k řešení problémů,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování, práce ve dvojicích,
Výukové metody	práce s textem, vysvětlování, diskuze,
Mezipředmětové vztahy	český jazyk, informatika,
Průřezová témata	výchova demokratického občana, mediální výchova, osobnostní a sociální výchova,
Očekávané výstupy	Žák si prohloubí znalosti o charitativních organizacích a možnostech pomáhání. Vysvětlí rozdíly mezi humanitární a rozvojovou pomocí.
Klíčové pojmy	rozvojová a humanitární pomoc, charitativní organizace,

Motivace	pracovní list,
Pomůcky, materiály	tablety do dvojic, pracovní list,

Průběh 3. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- -pozdravení s žáky, zápis do třídnice
- -zápis zapomínání, rozdání tabletů a jejich zprovoznění

2) Úvod (čas: 2 minuty)

- uvedení do podtématu Charitativní organizace
- -naznačení průběhu hodiny

3) Opakování informací z předchozí hodiny (čas: 7minut)

- rozdání Pracovní list č. 2 (viz Příloha B) s otázkami, žáci vypracovávají s pomocí myšlenkových map, mohou spolupracovat i s ostatními spolužáky
- společná kontrola pracovního listu, který zároveň složí i jako zápis

4) Diskuse spojená s výkladem (čas: 7 minut)

- navázání na téma pomoc druhým
- žáci si průběžně zapisují poznámky
- rozdíl mezi humanitární a rozvojovou pomocí
  - humanitární: nejrůznější katastrofy, krátká doba trvání,

- rozvojová: pokračuje po humanitární, trvá několik let, hlavní témata: pomoc proti chudobě, podpora zdravotnictví, školství, zlepšení životních podmínek
- druhy charitativních organizací:
  - Církevní právnická osoba – aby církev mohla vykonávat charitativní činnost, musí založit organizaci.
  - Nezisková organizace – založena za účelem služby veřejného zájmu, zisk není primární smysl, pokud existuje, je vložen zpátky do činnosti organizace
  - Nadace – založena za účelem dosahování společensky užitečných cílů, primárně spravuje majetek
    - nadační příspěvky nesmí být poskytovány zakladateli nebo osobě blízké
    - kontrolu zajišťuje správní rada a kontrolní orgán
  - Nadační fond – podobný nadaci, ale smí spotřebovat majetek pro dosažení účelu
    - příjemce finančního obnosu nemusí dokazovat použití příspěvku, pokud to není obsaženo ve smlouvě.

Možnosti získání prostředků a příklady:

- **státní dotace**¹³⁸,

---

¹³⁸ <http://www.charita.cz/aktualne/tiskove-zpravy/snizeni-dotaci-statu-v-socialni-oblasti-ohrozi-zivoty-lidi/>

- Konkrétním příkladem je Charita ČR, která vykonává veřejnou sociální službu. Je vedena jako oprávněný poskytovatel sociálních služeb, prostřednictvím kterého stát naplňuje svou povinnost vykonávat veřejné sociální služby. Z tohoto důvodu dostává Charita ČR státní dotace.
- **dotace EU¹³⁹**,
  - Konkrétním příkladem dotace od Evropské unie je již výše zmiňovaná Charita ČR. Její dvouletý projekt „Ke kvalitě k Charitě – společně ke kvalitní síti Charitních sociálních služeb“ je kompletně hrazen Evropským sociálním fondem.
- **fundraising** = získávání prostředků ze soukromých zdrojů,
- **crowdfunding** = kolektivní financování projektů,
- **dárcovství** = převedení vlastnictví jedné věci do vlastnictví pomáhající organizace,
  - Pomoc potřebným v hmotné nouzi například textil do speciálně určených kontejnerů.
- **sponzoring** = poskytnutí prostředků za reklamu,
  - Zveřejněná reklama „Pomozte dětem“ v televizním vysílání České televize.
- **dobrovolnictví** = poskytnutí svého času a energie pro potřebné lidi,
  - Doučování dětí, které mají problémy ve škole, a doma se jim nedostává adekvátní podpory zastřešené organizací Člověk v tísni.
- **veřejné sbírky** = vybírání v obci pomocí pokladniček,

---

¹³⁹ <http://www.charita.cz/aktualni-projekty/ke-kvalite-v-charite/charita-cr-ziskala-podporu-z-eu-pro-sve-socialni-sluzby/>

- Národní potravinová sbírka, Tříkrálová sbírka apod.,
- **dárcovské textové zprávy** = posílání finanční částky na účet,
  - Centrum Paraple, o.p.s., Kapka naděje, Člověk v tísni, o.p.s., Linka bezpečí, s. z. aj.,
- **dobročinné aukce** = výtěžek z dražby získává charitativní organizace,
  - Nadace Via, Konto bariéry,

5) Práce s tablety (čas: 22 minut)

- žáci ve dvojici zpracují referát o jedné charitativní organizaci a představí ji ostatním spolužákům

Požadavky:

- název a logo,
- zaměření organizace – komu pomáhá,
- úspěchy organizace,
- projekt, který mě zaujal,
- ze svého referátu udělat stručný výtah základních informací, který bude učitelem namnožen a rozdán ostatním spolužákům místo zápisu
- samozřejmostí je použití spisovných a vhodných stylistických prostředků včetně správné gramatické stránky
- charitativní organizace: Žáci si zvolí sami buď na základě vlastní osobní zkušenosti, nebo si vyberou z nabízených charitativních organizací.

- Člověk v tísni, ADRA, Charita Česká republika, Červený kříž, Bílý kruh bezpečí, Fond ohrožených dětí, Nadace Charty 77, Nadační fond Hanky Kynychové, Nadace Terezy Maxové dětem, Nadace Jedličkova ústavu, Paraple, Pomozte dětem, Světluška
- prezentace prací poloviny žáků

6) Shrnutí vyučovací hodiny (čas: 5 minut)

- zopakování nových pojmů – humanitární a rozvojová pomoc; zopakování způsobů, jak charitativní organizace získávají peníze. Vyjmenování několika pomáhajících organizací.
- zhodnocení práce žáků

8.4. 4. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Důvěryhodná organizace
Vzdělávací cíl	Žák rozpozná důvěryhodnou charitu od nedůvěryhodné. Žák aktivně aplikuje poznatky v každodenním životě. Žák uplatňuje vhodné způsoby komunikace.
Výchovný cíl	Žák je obezřetný při poskytování příspěvků charitativním organizacím. Dohledává informace, třídí je a rozvíjí kritické myšlení.
Klíčové kompetence	kompetence sociální a personální, k učení,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování, práce ve dvojicích,
Výukové metody	výklad, prezentace žáků, inscenační metoda hraní rolí,
Mezipředmětové vztahy	český jazyk, informatika,
Průřezová témata	Výchova demokratického občana, osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana.
Očekávané výstupy	Žák rozpozná charitu, které se dá věřit. V konfrontaci s dárcovstvím bude vědět, jak poznat a jak ověřit důvěryhodnou charitu. Žák je veden k opatrnému zacházení se svými finančními prostředky.
Klíčové pojmy	důvěryhodnost, přispívání finančních prostředků,
Motivace	diskuse,

Pomůcky, materiály	tablety,
--------------------	----------

Průběh 4. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- pozdravení s žáky, zápis do třídnice
- zápis zapomínání, rozdání tabletů a jejich zprovoznění

2) Úvod (čas: 2 minuty)

- uvedení do podtématu Důvěryhodná organizace
- naznačení průběhu hodiny

3) Pokračování v představování charitativních organizací z minulé hodiny (čas: 10 minut)

- každý žák dostane stručný výtah o referující dobročinné organizaci

4) Motivace – diskuse na téma důvěryhodnost charitativních organizací (čas: 10 minut)

Otázky: Slyšeli jste někdy o podvodných charitativních organizacích? Má někdo s nimi nějakou osobní nebo rodinnou zkušenost? Je to správné, že podvádějí důvěřivé jedince a okrádají potřebné? Kdy se objevuje nejvíce podvodných organizací a proč? Jak můžeme zjistit, že přispíváme „správné“ organizaci?

5) Výklad (čas: 10 minut)

- -Je dobré důvěřovat, ale zároveň i prověřovat. Nikdo z nás samozřejmě nechce podporovat podvodníky.
- důvěryhodnost = něco hodné důvěry

Charitativní organizace – na co se zaměřit při vyhledávání na internetu:

- zavedené jméno, oblast působení,
- důkazy o využití peněz
- transparentnost účtu
- výroční zpráva
- plány pro budoucnost
- podpora mediálních společností a známých osobností

Pozor na podvodné stránky:

- velmi podobné zavedeným organizacím; pokud důvěryhodná organizace zjistí využití svého jména a loga neprávem, upozorní na svých stránkách své přispěvatele
- některé výše zmíněné body jsou špatně dohledatelné

Pouliční sbírky – jak nenaletět:

- pokladnička: očíslovaná a zapečetěná (mělo by být vidět razítko úřadu)
- dobrovolník: na požádání předloží průkaz s identifikačními údaji, osvědčení o povolení sbírky, plná moc od pořadatele sbírky
- otázky na: název pořádající organizace, smysl organizace, cíl sbírky a způsob využití peněz

- ihned prostřednictvím mobilního telefonu, nebo až s přístupem k internetovým stránkám si lze ověřit, jestli veřejná sbírka nebyla podvodná (stránky Ministerstva vnitra)
- nikdo vás nemůže nutit přispět okamžitě

Dárcovské textové zprávy

- následující portály průběžně prověřují důvěryhodnost a lze se spolehnout, že peníze dorazí opravdu tam, kam patří
- www.darujspravne.cz,
- www.darujme.cz,
- www.donorsforum.cz,
- www.darcovskasms.cz.

6) Hledání veřejných sbírek v našem městě (čas: 3 minuty)

- použití internetových stránek Ministerstva vnitra
<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-verejnych/sbirek/>
- zhodnocení lokální situace

7) Návčik komunikace při setkání s dobrovolníkem, který danou sbírku vykonává (čas: 7 minut)

- návčik v páru
- aplikace teoretických znalostí do praktické situace

8) Zhodnocení hodiny (čas: 3 minuty)

- reflexe nácviiku komunikace,
- stručné shrnutí nových informací,
- shrnutí práce a aktivity žáků.

8.5. 5. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Filantropie
Vzdělávací cíl	Žák uplatňuje znalosti z historie dobročinnosti a aplikuje je do současné doby. Zamýšlí se nad možnostmi pomoci a poznává práci jiného člověka v tématu pomoci druhým.
Výchovný cíl	Žák rozvíjí své prosociální chování, utváří si pozitivní názor o filantropii.
Klíčové kompetence	kompetence k řešení problémů, osobnostní a sociální, k řešení problémů,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování,
Výukové metody	prezentace, výklad, vysvětlení,
Mezipředmětové vztahy	český jazyk, dějepis, informatika,
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova, mediální výchova, výchova demokratického občana,
Očekávané výstupy	Žák rozvíjí vnímavost a citlivé vztahy k lidem. Žák je podněcován toleranci,

	ohleduplnosti a zodpovědnému rozhodování. Žák si utužuje dobré mínění o filantropii.
Klíčové pojmy	filantropie, filantrop,
Motivace	dokumentární pořad,
Pomůcky, materiály	dokumentární pořad a technika,

Průběh 5. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- -pozdravení s žáky, zápis do třídnice
- -zápis zapomínání, zprovoznění techniky

2) Úvod (čas: 1 minuta)

- uvedení do podtématu Filantropie,
- -naznačení průběhu hodiny,
-

3) Zopakování pojmů filantropie a filantrop (čas: 2 minuty)

- **Dobročinnost = Filantropie**
  - = projev pomoci druhým lidem
  - Od altruistického činu se liší tím, že probíhá v delším časovém horizontu (opakovaně)
- **Filantrop** = člověk, který je známý svou dobročinností

- Rozbor stavby slova napoví, že se jedná o spojení dvou slov: dobro a činnost. Projevy dobročinnosti jsou různé, např.: dobrovolnictví, opakované darování finančního obnosu.

4) Puštění dokumentárního pořadu o Petru Sýkorovi (čas: 25 minut)

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11116733650-filantrop/215562261000003-petr-sykora/>

5) Reflexe videa (čas: 10minut)

Co cítíte po skončení videa? – každý postupně řekne svůj pocit, stačí jedním slovem

- Společné zhodnocení pocitů ve třídě.

6) Rozdělení referátů mezi žáky – Filantropové (čas: 5 minut)

Osobnosti (možnost vybrat si i jinou osobnost):

- Matka Tereza,
- Pio z Pietrelciny,
- Svatá Anežka,
- Rudolf Jedlička – založil ústav pro hendikepované děti,
- Alois Klár – založení slepeckého ústavu,
- Tomáš Slavata – podpora sociálně znevýhodněných dětí,
- Kvido Štěpánek - podpora hospice, postižených dětí,
- Martina Mazancová – zakladatelka nadačního fondu Kousek po kousku,

Požadavky:

- popsat kontext doby osobnosti a její život,
- popsat dobročinnost, ve které osobnost vynikla,

- fotografie osobnosti,
- možnost zpracovat v jakékoli formě (powerpointová prezentace, referát)
- uvést zdroje,
- ze svého referátu udělat stručný výtah základních informací, který bude učitelem namnožen a rozdán ostatním spolužákům místo zápisu,
- samozřejmostí je použití spisovných a vhodných stylistických prostředků včetně správné gramatické stránky,

7) Zhodnocení hodiny

- Společná reflexe dokumentárního pořadu.

8.6. 6. vyučovací hodina

Čas	45 minut (jedna vyučovací hodina)
Téma	Lidská setkání
Podtéma	Filantropie
Vzdělávací cíl	Žák uplatňuje znalosti z historie dobročinnosti a aplikuje je do současné doby. Zamýšlí se nad možnostmi pomoci a poznává práci jiného člověka v tématu pomoci druhým.
Výchovný cíl	Žák rozvíjí své prosociální chování, utváří si pozitivní názor o filantropii.
Klíčové kompetence	kompetence k řešení problémů, osobnostní a sociální, k řešení problémů,
Organizační formy výuky	hromadné vyučování,
Výukové metody	prezentace
Mezipředmětové vztahy	český jazyk, dějepis, informatika,
Průřezová témata	osobnostní a sociální výchova, mediální výchova, výchova demokratického občana,
Očekávané výstupy	Žák rozvíjí vnímavost a citlivé vztahy k lidem. Žák je podněcován toleranci, ohleduplnosti a zodpovědnému rozhodování. Žák si utužuje dobré mínění o filantropii. Žák si uvědomuje odpovědnost rozhodování.
Klíčové pojmy	filantropie, filantrop,

Motivace	prezentace žáků,
Pomůcky, materiály	prezentace žáků a jejich namnožené stručné výtahy,

Průběh 6. vyučovací hodiny

1) Organizační záležitosti (čas: 2 minuty)

- -pozdravení s žáky, zápis do třídnice,
- -zápis zapomínání, zprovoznění techniky,

2) Úvod (čas: 1 minuta)

- uvedení do tématu Filantropie,
- -naznačení průběhu hodiny

3) Prezentace žáků – filantropové (čas: 35 minut)

- představení osobností + rozdání stručných charakteristik každému žákovi

4) Rozdání vytištěného citátu každému žákovi (čas: 1 minuta)

„Otevřete oči a hledejte, kde nějaký člověk potřebuje trochu času, trochu účasti, trochu společnosti, trochu péče. Je to možná někdo osamělý, zahořklý, nemocný, nešikovný, pro koho můžeš něčím být. Je to možná stařec nebo dítě. Nenech se zastrašit, když musíš čekat nebo experimentovat. Buď připraven i na zklamání. Ukaž se lidem jako člověk.“
(Albert Schweitzer)

5) Zhodnocení celého tématu Lidská setkání (čas: 6 minut)

- zhodnocení kladů a záporů, celkové zamyšlení nad pomocí druhým lidem
- využití pětílístku – viz Příloha C

8.7. Využití vyučovacích hodin

Těchto šest mnou navrhnutých vyučovacích hodin bych uplatnila v projektové výuce. Projektová výuka by musela být naplánovaná dostatečně dopředu z důvodu náročnosti a medializace akce projektu. Projekt by trval čtyři dny a byl by nazvaný „Záleží nám na druhých.“ Projekt by byl vhodný pro žáky 2. stupně. Čím vyšší třída, tím více by se mohlo jít do podrobností. Při sestavování vyučovacích hodin jsem vycházela z teoretického základu této práce.

První den by proběhlo prvních pět vyučovacích hodin. V nich se střídá rozhovor, diskuse, výklad, vyplnění pracovních listů, hraní rolí, samostatné vyhledávání informací, jejich třídění, prezentace práce před ostatními a reflexe.

Další den by byla probrána poslední hodina, které by předcházela čas na zpracování daného úkolu. Žáci by se zdokonalili ve svých dovednostech a zaujali by kladný postoj k pomoci druhým. Další hodinu by se žáci mohli doptávat na vše, co je zajímavé nebo na upřesňující informace. Po zbytek školního času by žáci měli na to, aby si vybrali nějakou charitativní organizaci a její konkrétní projekt. Zároveň by mohli i kontaktovat zástupce organizace a pozvat ho na závěrečný projektový den. Dále by se měli domluvit na výrobcích, které vyrobí, aby z jejich prodeje podpořili jimi zvolený projekt.

Třetí den by část žáků vyráběla výrobky a část by natáčela videa. První video by obsahovalo informace z vyučovacích hodin (základní pojmy, komu lze pomáhat, jakým způsobem lze pomáhat, proč by lidé vůbec měli pomáhat). Druhé video by bylo návodem, jak nenaletět v poskytování pomoci podvodníkům. Poslední video by představovalo cíl pomoci žáků – komu chtějí pomoci, jaká organizace zaštiťuje projekt, proč si vybrali zrovna tento projekt, co pro to dělají.

Čtvrtý a zároveň poslední den projektu by žáci věnovali čas na dokončení svého projektu a přípravě tříd k prezentování. Odpoledne by se dveře školy otevřely

veřejnosti a žáci by ukázali, na čem v rámci projektových dní pracovali. V třídách by byla pouštěna ve smyčkách videa a žáci by prodávali své vytvořené výrobky. Ke konci dne by bylo slavnostní předání vybrané částky zástupci zvolené organizace.

Výstupem tohoto projektu by byly veškeré cíle základního vzdělávání. Během týdne by byla propojena všechna průřezová témata, klíčové kompetence a vzdělávací oblasti. Žáci by formovali své dovednosti a postoje pro aktivní využívání poznatků o společnosti, rozpoznali a formulovali by společenské problémy, nacházeli řešení a snažili by se aktivně a reálně podílet na současné situaci.

9. Závěr

Již samotný pojem charita lze vyložit dvěma způsoby. První z nich je vymezení v rámci křesťanství. Právě to stojí za vznikem charity. První křesťané pokládali pomoc druhým za bohubíou činnost. V osobách, kterým pomáhali, viděli samotného Ježíše Krista. Pomoc druhým měla významný vliv na chápání života po smrti. Postupem doby se i pojem charita začal vztahovat v obecnější rovině na pomoc ostatním. Církev již nebyla dominantním poskytovatelem pomoci potřebným. V dnešní době si pod pojmem charita většina lidí představí dobročinnost organizací.

Bez sociálního problému by neexistovala charita. Nejpodstatnějším sociálním problémem je chudoba. Na chudobu lze pohlížet z mnoha různých hledisek. Dalším navazujícím podtématem je analýza podmínek v České republice. Podklady byly čerpány zejména z Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Ústavu zdravotnických informací. Kapitola je zaměřena na příjmovou situaci, bydlení a zdravotně postižené osoby. Výzkum organizace Charity ČR dokládá shrnutí zprávy o situaci mladých lidí v naší zemi. Za největší problém byla označena předluženost, podmínky na trhu práce a omezená dostupnost bydlení.

Pomoc má svá pravidla a etické zásady. Část je odvozena ze zásad Červeného kříže. V první řadě jsou priority stanovovány vždy podle potřeby. Pomoc by měla být doprovázena rovným a spravedlivým přístupem. Při poskytování pomoci je kladen důraz na respektování kultury a zvyklostí, využití lokálních zdrojů. Pomoc nesmí sloužit k podpoře politického ani náboženského názoru, nesmí být nástrojem politiky. Velký důraz je kladen na lidská práva.

Pomoc je komplikovaný systém, který se skládá z několika složek. Jsou jimi vlády, veřejná a individuální podpora, zprostředkující organizace, přijímající organizace a příjemci pomoci. Každá část má svou vlastní motivaci, proč pomoc poskytovat, a samozřejmě i svá vlastní úskalí.

Ne každá charita a pomoc konaná s dobrými úmysly je správná. Pomoc lehce může sklouznout do nerovnoprávného vztahu. Dalším tématem je lidská důstojnost, která je vnímána každou společností trochu rozdílně. Pomáhající může i nevědomě omezovat svobodu příjemce. Problémem dlouhodobého poskytování materiální pomoci je vytváření závislosti na pomoci a hojným problémem je směňování pomoci za jiné prostředky. V některých případech lze hovořit i o zneužití pomoci. Pomoc ze zahraničí může velmi lehce nabourat místní síť solidarity, která nepůjde již obnovit. Z tohoto důvodu by tamější organizace měly být zapojovány do projektů. Svoji kulturu, zvyklosti, jazyk, problémy a potřeby znají nejlépe, a tudíž dokážou posoudit, co jim pomůže. Velký příliv pomoci ovlivňuje i hospodaření. Závažným rizikem je zvyšování nerovnosti mezi lidmi. Na sekundární oběti se nebere stejný odhled jako na primární. Nebezpečí projektů spočívá v nedostatečném vysvětlení a materiálovém zázemí a v posouzení vhodnosti. Překážku může tvořit i tlak dárce. Ani pracovníci organizací se neobejdou bez ohrožení. Jedná se zejména o pracovníky tamějších organizací, na které je místní komunitou v případě žen nahlíženo odlišným způsobem. Nelze do tohoto výčtu nenapsat také média, která svým působením dosahují obrovské moci.

Historie pomoci druhým začala již v době před naším letopočtem. Byla spojena se zdravotnictvím. Doba církevních otců již pohlíží na pomoc druhým jako na životní poslání křesťana. Mezi nosné myšlenky patří ztotožnění křesťana s člověkem, jenž potřebuje pomoc; pomocí lásky se stát přáteli a ochránci chudých; zdravotní a charitativní nasazení zejména pro slabé a chudé. Prostředkem vyjádření pomoci byla například almužna. Tato doba již měla institucionalizované a velmi dobře propracované organizace charitativní činnosti. O tu se starali biskupové, jáhni, vdovy a panny a na Východě jáhenky. V celém středověku byla církev hlavní ručitelkou spravedlnosti. Na podporu potřebným bylo přispíváno z desátků. Kromě církve se ochraně potřebných věnovali i rytířské řády a laici. Dosud existující charitativní služby se vlivem rozšíření počtu osob mohly specializovat. Renesance a baroko byly

pro církvev období krize. Rozvolnění vazba na Boha měla negativní vliv na pomáhání. Ve společnosti převažoval zisk a hmotný zájem. Po tridentském koncilu se církvev snažila znovu obnovit evangelijní hodnoty. V osmnáctém století se církvev snažila pokrýt potřeby chudých, vdov, sirotků, žebráků a vězňů. Koncem zmíněného století dochází k další větší specializaci zařízení. O století později se charitativní činnost otevřela širokému prostoru. Jelikož jsou dějiny pomoci druhým velmi těsně spojené s církví, je nasnadě, že je dále představena organizace Charita ČR.

Na dobročinnosti a lidumilnosti je založená charita (charitativní organizace). V určitém smyslu lze nahradit sousloví charitativní činnost spojením slov humanitární pomoc. Je důležité ale rozlišovat onu humanitární pomoc a rozvojovou pomoc. I když obě spojení obsahují stejné slovo, znamená každá něco jiného. Charitativní činností se zabývají různé druhy charitativních organizací. Každá ke svému fungování a pomoci potřebuje příspěvky. K nim se váží dva pojmy, a to fundraising a crowdfunding. Následně jsou zmíněny jejich konkrétní způsoby získávání příspěvků – dárcovství, sponzoring, dobrovolnictví, veřejné sbírky a dobročinné aukce. Podkapitola Dobročinnost nás Čechů je napsána na základě dosud nejnovějších výzkumů a lze konstatovat, že se můžeme označovat dobročinnými jedinci. V roce 2016 bylo na veřejně prospěšné projekty investováno přes miliardu českých korun.

Život člověka je spjat s prosociálním chováním. V definicích tohoto pojmu jsou velké rozdíly mezi autory. Obecně za prosociální chování lze považovat každé jednání, které je zaměřeno ve prospěch druhé osoby nebo skupiny lidí. Vykonání pomoci ve prospěch druhého bez očekávání odměny aktéra, podpoření reciprocit, nenarušení identity poskytovatele a příjemce a nevyplývání z povinnosti jsou základními znaky prosociálního chování. Následně jsou zmíněni autoři a jejich řešení vzájemného vztahu mezi pojmy prosociální chování, pomáhání a altruismus. Dokládána je i klasifikace prosociálního chování. Další podkapitola zachycuje biologické a evoluční základy prosociálního chování. V tomto pojetí

je k prosociálnímu chování synonymní pojem altruismus. V této části je věnována pozornost evoluci, neurálním mechanismům, oxytocinu, zrcadlovým neuronům, teorii myslí, sobeckému genu a altruismu. Altruismus je dále rozvíjen v souvislosti s dobročinností a křesťanstvím.

Důležitou roli v sociálním životě jedinců hraje důvěra. V tradičních společnostech byla typickým rysem, který se v moderní společnosti proměnil v klíčový znak. Jelikož je dnešní člověk mnohem více konfrontován s neznámým, akt důvěry je nepostradatelnou součástí každodenního jednání jedince. Následně je důvěra definována různými autory. Důvěru lze popsat také pomocí dimenzí a charakterizovat ji z různých hledisek objektů. Avšak nejdůležitější pro tuto práci je, že právě tento pojem je spojován s lidskou solidaritou. Neméně důležitý pojem je i důvěryhodnost. Důvěryhodný jedinec je ten, který je ochoten riskovat vlastní nepohodlí pro prospěch ostatních a jehož chování se dá do jisté míry předvídat. I pro charitativní organizace je alfou a omegou důvěryhodnost. Proto je další část věnována tomu, jakými znaky se vyznačují důvěryhodné charitativní organizace.

V sedmé kapitole jsou zmíněné dokumenty, kterými se řídí naše školství. Jsou vysvětleny obecné cíle rámcových vzdělávacích programů a základního vzdělávání. Vzdělávací obsah Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání je analyzován z hlediska pomoci druhým. Není zapomenuto ani na klíčové kompetence a průřezová témata s dominancí stejného hlediska.

Poslední část nese název Modelové vyučovací hodiny. Ta je rozdělena na šest vyučovacích hodin. První modelová vyučovací hodina je zaměřena na uvedení do tématu a základní pojmy. Využitím citátu o konání dobra podněcuje žáky pro prohloubení prosociálního jednání. Druhá modelová hodina se věnuje analýze „pomoc druhému.“ Hodina je postavena na společné aktivitě žáků při vytváření myšlenkové mapy. Cílem je uvědomění si společenských problémů, rozpoznat rizikové skupiny a zamyšlení nad pomocí. Následující modelová vyučovací hodina je tematicky zaměřená na charitativní organizace. Kromě jejich vysvětlení a uvedení

druhů jsou popsány i možnosti získání prostředků spolu s uvedením příkladů. Pozornost je též věnována rozdílu mezi humanitární a rozvojovou pomocí včetně slovních příkladů. Tato hodina prohlubuje znalosti žáků a podporuje ujasnění si vlastních postojů k tématu pomoci. Čtvrtá modelová hodina se věnuje tomu, jak rozeznat důvěryhodnou organizaci od podvodné. Kromě diskuse a výkladu jsou žáci aktivně zapojeni prostřednictvím nácviku komunikační situace. Žák je veden k opatrnému zacházení se svými příspěvky. Poslední dvě hodiny seznamují žáky s pojmem filantropie a konkrétních osobností, které se filantropií zabývali nebo stále zabývají. V této části je využit dokumentární pořad a vlastní aktivita žáků při zpracování informací o osobnostech. Těmito hodinami jsou žáci vedeni k dobrému mínění o filantropii. Soubor sedmi hodin splňuje očekávané výstupy z RVP ZV.

Modelové hodiny by ideálně byly spojené v projektové vyučování. Během něho by byly probrány výše zmiňované hodiny. Dále by se žáci rozhodli pro jednu důvěryhodnou charitativní organizaci a vybrali by si jeden její projekt. V rámci diskuse by se měli domluvit, kterými vlastnoručně vyrobenými výrobky získají finanční obnos. Dále by byla natočena videa, která by mapovala projektovou práci žáků. Projekt by vyvrcholil prezentací prací žáků široké veřejnosti a předáním finančního obnosu zástupci vybrané organizace. Tím by ale téma dobročinnosti nemělo být ve škole striktně uzavřeno.

Modelové hodiny jsou převážně zaměřeny na aktivitu žáků – rozhovory, diskuse, vysvětlování, tvorba myšlenkových map, tvorba referátů a výtahů, vyplňování pracovních listů. Proto si myslím, že by u žáků sklidily úspěch, zvláště v případě, když by teorie byla podpořena vlastním projektem, za kterým by byly vidět výsledky prací žáků.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat termín charita a termíny úzce související v kontextu historickém a sociálním. Dále bylo cílem vysvětlit pojem důvěryhodnost v souvislosti s pomocí druhému a analyzovat možnosti využití tématu v rámci RVP. Posledním bodem bylo nastínění možností uchopení tohoto tématu.

Dobročinnost a pomoc druhému je součástí lidského života. Na každém kroku se lze setkat s některým druhem charity a i s jiným pojetím. Je důležité se nad daným problémem zamyslet a uvědomit si, z jaké příčiny problém vznikl, jak bude pomoc probíhat a jaké dopady pomoc bude mít. Žáky bychom měli vést k tomu, že na světě nejsou jen oni, ve smyslu egoistického pohledu, ale že jsou součástí populace. Pokud chceme, aby se nám všem alespoň o trochu lépe žilo, nesmíme být neteční k ostatním lidem a nesmíme striktně myslet jen sami na sebe. Je potřeba sledovat dění kolem sebe a přemýšlet o něm. Ne každý kolem nás je čestný nebo čestně jedná. Je podstatné, abychom se s žáky podívali i na negativní pojetí charity. Pouze tím, že upozorníme na chyby a podvody, kterých se společnost dopustila, a otevřeme možnosti aktivně sledovat a analyzovat situaci a přispět tak k vybrání správné a efektivní pomoci.

10. Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

- MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie. ISBN 80-7192-748-1
- DIVIŠ, František. TOBIÁŠ aneb sedmero skutkův tělesného milosrdenství. Praha: 1875. s 79-80
- HLAVAČKA, M., CIBULKA, P.et alii. Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Praha:Historický ústav, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2
- FRÍČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: Agnes, 2001, ISBN 80-902633-7-2
- VÍT, Petr. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha: Grada, 2015. Manažer. ISBN 978-80-247-5477-2
- Páleník, L. (1995a). Sociálna kompetencia – predpoklad zvládania sociálnych situácií. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 30,
- Eisenberg, N.& Shell, R. (1986). The relationship of prosocial moral judgement and behavior in children: The mediating role of cost. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12,
- SLAMĚNÍK, Ivan a Jaromír JANOUŠEK. Prosociální chování. In:*Sociální psychologie*. 2. Praha: Grada, 2008, ISBN ISBN 978-80-247-1428-8.
- ROCHE, R. O. *Rozvoj prosociální inteligence. Základní program pro zvýšení míry prosociálnosti*. Celostátní seminář Etická výchova, Kroměříž, 14.-16. listopadu 2003.

- ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 9788073873066.
- BIERHOFF, H. W. Prosociální chování. In: *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Editor Miles HEWSTONE, editor Wolfgang STROEBE. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- CHURCHLAND, Patricia Smith. *Mozek a důvěra, aneb, Co nám neurověda říká o morálce*. Praha: Dybbuk, 2015. ISBN 978-80-7438-115-7.
- KOUKOLÍK, František. *Proč se Dostojevskij mýlil?: o vědomí, empatii, altruismu, lásce, zlu a religiozitě*. Ilustroval Miroslav BARTÁK. Praha: Galén, 2007. Makropulos. ISBN 978-80-7262-482-9.
- RAMACHANDRAN, V. S. *Mozek a jeho tajemství, aneb, Pátrání neurovědci po tom, co nás činí lidmi*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-080-8
- DARWIN, Charles. *o původu člověka*. Vyd. 2., rev. Praha: Academia, 2006. Europa (Academia). ISBN 80-200-1423-3.
- WRIGHT, Robert. *Morální zvíře: proč jsme to, co jsme*. Praha: Lidové noviny, 1995. Psychologie P, sv. 4. ISBN 80-7106-127-1.
- CHURCHLAND, Patricia Smith: *Mozek a důvěra, aneb, Co nám neurověda říká o morálce*. Praha: Dybbuk, 2015. ISBN 978-80-7438-115-7. S. 27.
- PRINCOVÁ, Květoslava. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Caritas, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6.
- WILSON, Edward O: *O lidské přirozenosti: máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?*. Praha: Lidové noviny, 1993. Edice 21. ISBN 80-7106-076-3. S. 149-152.
- RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X
- *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1
- BOLZANO, Bernard: *o pokroku a dobročinnosti*. Přeložil Vladimír HOŘEJŠÍ. Praha: Vyšehrad, 1951. Politická knihovna Československé strany lidové.

- RIDLEY, Matt. *Původ ctnosti: o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Přeložil Martin KONVIČKA. Praha: Portál, 2000. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-351-X.
- HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE: ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5. S. 403.
- *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- FUKUYAMA, Francis. *Velký rozvrat: lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1438-1.
- GIDDENS, Anthony: *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1998. ISBN 80-85850-62-1.
- Sztompka, P. 1999. *Trust. a Sociological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rempel, J. K., Holmes J. G., Zanna M. P. (1985). *Trust in Close Relationships, Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 49. No. 1, p. 95-112. [citováno 2018-06-10] z databáze PsycINFO.
- Marschall, M. J., Stolle D. (2004). *Race and the City: Neighborhood Context and the Development of Generalized Trust, Political Behavior*, Vol. 26(2), Jun2004, p. 125- 153. [citováno 2018-06-10] z databáze PsycINFO.
- BOUKAL, Petr: *Fundraising pro neziskové organizace*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4487-2.
- BURDA, František: *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. Ústí nad Orlicí: Oftis, C2014. ISBN 978-80-7405-336-8.

Elektronické zdroje

- VEČERNÍK, Jiří. Sociologická encyklopedie. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Chudoba>
- ČESKOAKTUÁLNĚ. *Neuvěřitelné. Nepomáhat!* [online]. [cit. 2018-08-28]. Dostupné z: <https://ceskoaktualne.cz/2018/08/blog/neuveritelne-nepomahat/>

- BÁČOVÁ, Petra. Příjmová chudoba ohrožuje 9,1 % Čechů: Životní podmínky 2017. Český statistický úřad [online]. 10. dubna 2018 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>
- Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Osoby bydlící v zařízeních. Český statistický úřad [online]. 8.04.2014 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a04.pdf/5ed9a725-1bdd-4553-8cf4-c89c05819c92?version=1.0>
- FILIPOVÁ, Štěpánka. Bezdomovectvím je ohroženo až sto tisíc lidí v ČR. Vláda poprvé v historii přijala plán, který má pomoci. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2013 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/16192/TZ_100913a.pdf
- VYROUBALOVÁ, Martina. Až pětina bezdomovců ještě není 30 let. Tíží je dluhy, chybí sociální byty. IDNES.cz [online]. 2018 [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/bezdomovci-mladi-lide-socialni-znevyhodneni-f3f-/domaci.aspx?c=A180222_150302_domaci_mav
- Výběrové šetření zdravotně postižených osob - 2013. Český statistický úřad [online]. 2014, 30.4.2014 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z https://www.czso.cz/documents/10180/20543019/k3_260006-14_1.pdf/4384f318-fcae-4a20-941c-33f10d5a6324?version=1.0
- Caritas CARES. Zpráva o situaci v České republice: Chudoba a sociální vyloučení mladých lidí [online]. Zář 2017, [cit. 2018-07-14]. Dostupné z <http://www.charita.cz/res/archive/024/002700.pdf?seek=1521471137>
- DIE WELT, ČTK. Česká televize. Matka Tereza: Nová světice s temnotou v duši [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1894634-matka-tereza-nova-svetice-s-temnotou-v-dusi>
- Paulínky. Duch Páně je nade mnou. E-Neděle: Nedělní texty od Paulínek [online]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <https://e-nedele.signalny.cz/1412/duch-pane-je-nade-mnou>
- CHLUMSKÝ, Jan. Sv. Tereza. Světci k nám hovoří [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4363>

- CHLUMSKÝ, Jan. Sv. Pius z Pietrelcina. *Světcí k nám hovoří...* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4613>
- CHLUMSKÝ, Jan. Sv. Anežka. *Světcí k nám hovoří* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4835>
- CHARITA ČR, *Historie – hluchoněmí* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#hluchonemi>
- CHARITA ČR, *Historie - nevidomí* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#nevidomi>
- CHARITA ČR, *Historie – slabomyslní* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#slabomyslni>
- CHARITA ČR, *Historie* [online]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#>
- CHARITA ČR, *Historie - sirotci* [online].[cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/nase-charita-1922/#sirotci>
- CHARITA ČR, *Historie do roku 1990* [online].[cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/strucna-historie-charity-do-r-1990/>
- CHARITA ČR, *Historie 1919-2000* [online].[cit. 2018-07-19]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/charita-1919-2000-souhrnny-text/>
- CHARITA ČR, *Poslání Charity* [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/nase-poslani/>
- CHARITA ČR, *Organizační struktura* [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z <http://www.charita.cz/o-charite/organizacni-struktura/>
- Zákon č. 90/2012 Sb., *Zákon o obchodních společnostech a družstvech* (zákon o obchodních korporacích) [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z www.zakonyprolidi.cz

- Asociace veřejně prospěšných organizací ČR [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z www.avpo.cz/2017/neziskovky-sektor-v-roce-2019-darilo-se-muje-ale-potreba-dbat-na-zvyseni-duveryhodnosti/
- Zákon č. 89/2012 Sb., *Zákon občanský zákoník* [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z www.zakonyprolidi.cz
- Dárcovská SMS, *O projektu dárcovská SMS*. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z <https://www.darcovskasms.cz/darcovska-sms/o-projektu-darcovska-sms.html>
- Mapa dárcovství 2017 v České republice: čísla, trendy a dopady. *Fórum Dárců* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <http://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/mapa-darcovstvi.html>
- Jak jsme na tom s charitou a dobročinností?. *STEM/MARK* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: https://www.stemmark.cz/charita_2015/
- Dárcovství v Česku. *Fórum Dárců* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z <http://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/darcovstvi-v-cesku.html>
- OSEL, *Hormon oxytocin* [online]. [cit. 2018-07-16]. <http://www.osel.cz/3603-oxytocin-hormon-duvery.html>
- PUTNAM, Robert. The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect* [online]. Spring, 1993, no. 13. [cit. 23.3.2013]. Dostupné z <http://xroads.virginia.edu/~HYPER/DETOC/assoc/13putn.html>
- KELLER, Jan. Sociologická encyklopedie. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Solidarita>
- *European Values Study: The most comprehensive research project on human values in Europe* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>
- VAN SCHAIK, Ton. Social Capital in the European Values Study Surveys. [online]. Tilburg University, 2002 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.afsp.mshparis.fr/publi/banques/evsocialcapital2002.pdf>
- MVCR, *Seznam veřejných sbírek* [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-verejnych-sbirek/>
- O Značce. *Asociace veřejně prospěšných organizací ČR, z.s.* [online]. [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <https://www.znackaspolehivosti.cz/o-znacce>

- *Vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z < <http://www.msmt.cz/file/41216//>>Rámcový

11. Přílohy

11.1. Příloha A

Pracovní list č. 1 - zadání

Zkus správně spojit následující citáty o pomoci druhým.

- Kdo nic nedělá pro druhé,
- Ten, kdo udělal dobrý skutek, má mlčet.
- Člověku, který si zlomil nohu,
- Vždy je vhodná doba udělat to,
- Mezi dvěma lidmi budiž při dobrodiních tento zákon:
- Nemůžeme jeden druhému důvěřovat?
- Jeden by hned zapomněl, co dal, a druhý aby nikdy nezapomněl, že něco dostal. (Lucius Annaeus Seneca)
- co je správné. (Martin Luther King, Jr.)
- nedělá nic pro sebe. (Johan Wolfgang Goethe)
- Pak si také nemůžeme navzájem pomoci. (Josef Čapek)
- Mluvit má ten, v jehož prospěch byl udělán. (Lucius Annaeus Seneca)
- můžeme v jeho neštěstí pomoci tím, že ho přesvědčíme, jak snadno si mohl zlámat vaz. (Immanuel Kant)

Pracovní list č. 1 - řešení

- Mezi dvěma lidmi budiž při dobrodiních tento zákon: Jeden by hned zapomněl, co dal, a druhý aby nikdy nezapomněl, že něco dostal. (Lucius Annaeus Seneca)
- Nemůžeme jeden druhému důvěřovat? Pak si také nemůžeme navzájem pomoci. (Josef Čapek)
- Kdo nic nedělá pro druhé, nedělá nic pro sebe. (Johan Wolfgang Goethe)
- Člověku, který si zlomil nohu, můžeme v jeho neštěstí pomoci tím, že ho přesvědčíme, jak snadno si mohl zlámat vaz. (Immanuel Kant)
- Ten, kdo udělal dobrý skutek, má mlčet. Mluvit má ten, v jehož prospěch byl udělán. (Lucius Annaeus Seneca)
- Vždy je vhodná doba udělat to, co je správné. (Martin Luther King, Jr.)

11.2. Příloha B

Pracovní list č. 2

- 1. Napiš příklady rizikových skupin lidí.**
- 2. Uved' příklady problémů, s nimiž se tyto skupiny potýkají.**
- 3. Kterými způsoby lze pomáhat ostatním lidem.**
- 4. Proč lidé pomáhají ostatním?**
- 5. Je důležité pomáhat druhým?**

11.3. Příloha C

Pracovní list č. 3

Pětilístek - Charita

1. Řádka: jednoslovné téma (podstatné jméno)
2. Řádka: dvouslovný popis tématu
  - a. – dvě přídavná jména
  - b. – odpověď na otázku: Jaké je téma?
3. Řádka: charakterizuje téma pomocí třech slov
4. Řádka: věta o čtyřech slovech, která se vztahuje k tématu.
5. Řádka: jedno synonymum k tématu

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____